

Nuguan' gè gi'hiaj gānānīn' nānj huin gachrūn

SAN MARCOS

Ganata' Juan Bautista si-nùguàn' Mā'an Ña'anj an riñan
nej guì ñan huā hio'ó nākòo

(Mt. 3:1-12; Lc. 3:1-9, 15-17; Jn. 1:19-28)

1 Gayi'ì sinīn nuguan' gi'hiaj gānānīn nej guì nī ga'min
rayi'î Mā'an Jesucristo huin Da'ní Mā'an Ña'anj an.

² Dàj rūn' nnunj riñan danj Isaias sô' huin 'ngō sí gataj dàj
gahuin:

Hiaj rû'huaj nī g'à'nīn 'ngō sí dânj nī ga'anj sinīn sô' ne'
ñān riñan',

nī sí nānj gi'hiaj yugui nej guì nga gùchì'.

³ Nī ga'min nùkuaj sô' nga gane sô' riñan hio'ó huā nākòo
nī gataj sô':

“Gi'hiaj yugui nej suj si-chrej Mā'an Señor; nī nāgi'hiaj nīka
nej suj mā'an nej suj riñanj.”

⁴ Nī nga nne Juan riñan hio'ó nākòo, nī duguata' nne sô' nej
guì nī gataj sô' si gānānikāj ruhuā nej guì rayi'î si-gākīn'
nīnj, da'nga nī ga'hue ginikāj Mā'an Ña'anj an nimān nīko
rayi'î nīnj. ⁵ Nī ga'na' daran' nej guì mán nej yuman' nīkò'
Judea riñan Juan, nī huē danj nānj ga'na' daran' nej guì mán
Jerusalén; nī duguata' nne sô' nīnj ruhuā kīn Jordán, nī
ganata' nīnj si-gākīn' nīnj riñan sô'.

⁶ Nī nūn Juan 'ngō atsīj huin duhuē yuku kameyu, nī 'nīnj
nnīnj ganikāj gatīn sô' nī yā sô' yirikī sta'naj a ngà gatsī' mán
riki kīj ì. ⁷ Ganata' sô' si-nùguàn' Mā'an Ña'anj an riñan nej
guì nī gataj sô':

—'Na' 'ngo sí dânj ne' rùkùj nì nìkaj sô' sun yàkàan gà' da' ñùnj, nì giri'í sin'àà a dúnachí nnìnj anumin kanj 'nìnj dakó sô'. ⁸ Ñùnj nì yàngà' nì duguata' nnêj ngà nnee nej suj; sanì Ma'an nì duguata' nnej ngà Espíritu Santo nej suj.

Gata' nne Ma'an Jesús
(Mt. 3:13-17; Lc. 3:21-22)

⁹ Nì gahuin nej gui dânj, nì ga'na' Ma'an Jesús ne' yuman' Nazaret huin do'ó Galilea, nì ga'anj gâtà' nnej riñan Juan ruhuâ kin Jordán. ¹⁰ Nì orâ chre nga gahui Ma'an riki nnee, nì ganay'í'ñnj ne' yàtà'a, nì gini'in gininj Ma'an Espíritu Santo ga'naj nì huaj dàj rùn' hua 'ngo ya'àan nì gataj ahui Ma'an Jesús. ¹¹ Nì gunin Ma'an Jesús ga'min Ma'an Ña'anj an nda ne' yàtà'a nì gata:

—Sò' huin Da'nî nì ùta 'ì ruhuâj ni'ín sò'; nì ùta huin nìhià' ruhuâj ni'ín sò'.

Duguane' sichre gakìn'in riñan Ma'an Jesús
(Mt. 4:1-11; Lc. 4:1-13)

¹² Nì ne' rùkù nì ginikaj Ma'an Espíritu Santo ga'an Ma'an Jesús riñan hio'ó huà nàkòò. ¹³ Nì gane riñan hio'ó nàkòò huìj xia gui, nì duguane' Sichre gakìn'in riñanj, nì nne ngà nej yuku màn riki kij ì; nì gunânj gĩtsi nej ángel riñan Ma'an.

**Gayi'ì Ma'an Jesús gananiñ si-nùguàn' Ma'an
Ña'anj an riñan hio'ó Galilea**
(Mt. 4:12-17; Lc. 4:14-15)

¹⁴ Ne' rùkù nga gatùj Juan dukuâ ga'a, nì ga'na' Ma'an Jesús ne' Galilea nì gidiganj nuguan' gi'hiaj gananiñ nej guì nì dàj ginikaj sun Ma'an Ña'anj an riñan ninj. ¹⁵ Nì gata:

—Gà' gisìj diù nì gà' gahuin nichrun' Ma'an Ña'anj ne yàtà'a guendâ ginikaj sunj; nì nànikàj ruhuâ nej suj rayi'í si-gakìn' nej suj, nì gùyùmàn ruhuâ nej suj ni'in nej suj nuguan' gi'hiaj gananiñ nej suj.

Gakín Ma'an Jesús ginikò' sí 'nĭnj sun giri yukuaj a rukuj
(Mt. 4:18-22; Lc. 5:1-11)

¹⁶ Nĭ gachĭn Ma'an Jesús nĭchrùn' du'hua nne ña'anĭj gù'nàĭ Galilea, nĭ gini'in Simón ngà dinĭn sô' Andrés, nĭ nun nguèĭ dinĭnj sô' ga'nĭn nguèĭ sô' nnanĭ giri yukuaj a ruhuâ nne ña'anĭj; dadin' huin nguèĭ sô' sí giri yukuaj aj. ¹⁷ Nĭ gataĭ Ma'an Jesús gūnĭn nguèĭ sô':

—Ga'na' nguèĭ suj nĭ ginikò' nguèĭ suj rukû Ma'án, nĭ ġ'hiâ si ġahuin nguèĭ suj sí ġirĭ' nej ġuĭ ġinikò' rukû Ma'án.

¹⁸ Nĭ orâ chre nĭ ġudunâĭ nguèĭ sô' nnanĭ giri yukuaj a, nĭ ġinikò' nguèĭ sô' rukû Ma'an Jesús ga'anĭj nguèĭ sô'.

¹⁹ Gachĭn Ma'an Jesús ga'an ne' ñan doj; nĭ gini'in Jacobo da'nĭ Zebedeo ngà dinĭn sô' Juan, nĭ nun nguèĭ sô' ganachrâĭ nguèĭ sô' nnanĭ giri yukuaj a ruhuâ barku. ²⁰ Nĭ gakĭn Ma'an Jesús nguèĭ sô'; nĭ orâ chre nĭ ġudunâĭ nguèĭ sô' rej nguèĭ sô' Zebedeo ruhuâ barku ngà nej sí huin musu, nĭ ġinikò' nguèĭ sô' rukû Ma'an Jesús ga'anĭj nguèĭ sô'.

'Ngo sí nun nanè kĭj ĩ huua ruhuâ nimân

(Lc. 4:31-37)

²¹ Nĭ gatûĭ nej sij ruhuâ yuman' Kapernaúm; nĭ ġui ġanarânĭj rûhua huin ġa gatûĭ Ma'an Jesús ruhuâ hue' nûhui, nĭ ġidiganĭj si-nûġuàn' Ma'an Ña'anĭj an riñan nej ġuĭ. ²² Nĭ ġahuin ña'anĭj ruhuâ nej ġuĭ ni'in ninĭj nej yĭ'nĭn' nuguan' ġidiganĭj: Dadin' ġidiganĭj ðàĭ rûn' ġidigân 'ngo sí nĭkaj suun, nĭ nitaj si ġidiganĭj ðàĭ rûn' ġidigân nej maestrû ni'in ley. ²³ Sanĭ ruhuâ hue' si-nûhui nej sij nne 'ngo sí ðânĭj nĭ ruhuâ nimân sô' nun nanè kĭj huua, nĭ ġa'min nûkuaj nanè kĭj hua ðânĭj.

²⁴ —Nûnj huin si huin ruhuâ Ma'ân rè' ni'fn rè' nej ñûnj rà'aj Jesús Nazareno. Ga'na' Ma'ân rè' ġuendâ ðunahuĭ rè' nej ñûnj nĭ'. Ni'fn ahuin Ma'ân rè', huê Ma'ân rè' huin sa ġèe riñan Ma'an Ña'anĭj an.

²⁵ Sani nanikàj Ma'an Jesús nì dugunìn gà'ij nanè kij hua dânj nì gata:

—Dín gane du'huâ' ráj nì gahui ruhuâ nimân sí dan nì ga'anj ráj.

²⁶ Nì gayi'ì nanè kij hua dan nì dugua'ì sta'uj sí dânj, nì gaguâj nùkuaj sta'uj nì gahui ruhuâ nimân sí dânj nì ga'an.

²⁷ Nì ùta gahuin ña'anj ruhuâ daran' nej guiì màn hiuj dânj, nì ganarisna'anj nej ma'an ninj siganînj ninj nì gataj ninj:

—Ahuin sí huin sí nânj rà'aj. Ahuin a'ngô yi'nîn' nuguan' nàkà huin sa ga'min sô', dadin' ga'nîn' sùn sô' riñan nej nanè kij huaa nì dagahuin ninj riñanj sô' rà'aj.

²⁸ Nì doj nîn' diú nì gaya'nîn' nuguan'an rayi'î sa sà' gi'hiaj Ma'an Jesús nîn' gâchrà' riñan hio'ó ginikaj ñu'unj Estado Galilea.

Ganahuin nni yìchej Pedro gi'hiaj Ma'an Jesús

(Mt. 8:14:15; Lc. 4:38-39)

²⁹ Nga gahui nej sij ruhuâ hue' nùhui, nì ga'na' nej sij dukuâ Simón ngà Andrés, nì huê danj nanj ga'na' Jacobo ngà Juan ngà nej sij. ³⁰ Nì nngaj nni yìchèj Simón a'nan' sachij i nì nun gachi'ì ñûn'; nì orâ dânj nì ganata' nej sij gunìn Ma'an Jesús sí a'nan' sachij dânj. ³¹ Hiô' nì ga'anj nichì Ma'an Jesús ñan nngaj sachij dânj, nì gida'a ra'a ñûn' nì ganachi nika, nì orâ chre nì giyî'nej gachi'ì ñûn', nì gayi'ì ñûn' nì gunânj gitsi ñûn' riñan nej sij.

Nga ginìn gui dânj nì ùta ganahuin

nej guiì gi'hiaj Ma'an Jesús

(Mt. 8:16-17, Lc. 4:40-41)

³² Nga ginìn nì nga gà' gata' gui raa kij ì, nì ginikaj nej sij ga'na' nej sij riñan Ma'an Jesús, daran' nej guiì a'nan'an, nì nej guiì nun ruhuâ nimân sa kij ì. ³³ Nì ganara'hui' daran' nej guiì màn yuman' snà'ànj dânj, riñan rahue'e. ³⁴ Nì ganahuin daran' nej guiì a'nan'an ngà ahuin nanj yi'ì gara'hue' ninj gi'hiaj Ma'an Jesús, nì girij ruhuâ nimân nej guiì ùta gà'ì nej

sa kij ì, nì nun ga'nìn ga'mìn nej sa kij dânj dadin' ni'in ninj ahuin sa huin Ma'an.

Ganata' Ma'an Jesús si-nùguàn' Ma'an Ña'anj an riñan nej guì màn riñan hio'óo Galilea

(Lc. 4:42-44)

³⁵ Nì ganachi Ma'an Jesús nga nìn' hua nìgan' sta'u nì nga nìn' hua rumìn', nì gahui ga'an riñan hio'óo nàkòo nì ñan hua nì'nìnj ìn, nì hiuj dânj ga'mìn ngà Ma'an Ña'anj an. ³⁶ Nì ùta nana'hui' Simón Ma'an Jesús, nì huê danj nanj nana'hui' nej guì màn ngà Simón Ma'an Jesús. ³⁷ Ganari' nej sij Ma'an Jesús nì gataj nej sij gunìn:

—Nana'hui' daran' nej guì Ma'ân rè'.

³⁸ Nì gataj Ma'an Jesús:

—Ga'anj nê' nej yuman' màn nìchrùn' nânj, da'nga nì ganatá si-nùguàn' Ma'an Ña'anj an riñan nej guì màn hiuj dânj; dadin' huê rayi'î sun nânj huin ga'ná.

³⁹ Nì gidigân Ma'an Jesús si-nùguàn' Ma'an Ña'anj an ruhuâ nej hue' nuhú nne nìn' gàchrà' riñan hio'óo Galilea, nì girij ruhuâ nimân nej guì nej sa kij ì.

Gì'hiaj Ma'an Jesús ganahuin hue'ê nneè kú si nnùn yi'ì lepra

(Mt. 8:1-4; Lc. 5:12-16)

⁴⁰ Nì ga'na' 'ngò sí nnùn yi'ì lepra riñan Ma'an Jesús, nì ganikin' rúdàkòj sô' riñanj nì ùta àko gachín nì'hiaj sô' riñanj; nì gataj sô':

—Si ruhuâ Ma'ân rè', nì ga'hue gì'hiaj Ma'an rè' si ganahuín.

⁴¹ Nì ganain' àko ruhuâ Ma'an Jesús ni'in sí dânj, nì dunukuaj ra'a nì gagan' ra'a nneè kú sô' nì gata:

—Garan' ruhuâj si ganahuin sà' nneè kú' nanj ánj.

⁴² Nì nga gisij ga'mìn Ma'an Jesús nì orâ chre nì giyí'nej yi'ì lepra riñan nneè kú sí dânj, nì ganahuin sà' nneè kú sô'. ⁴³ Hiô'

nì ùta ga'nìn' sunj riñan sô', nì gata sisi sị gananiñ sô' riñan nej guiì sa gi'hia ngà sô', huê danj nì gana'nìn nan sô' dukuâ sô'.

⁴⁴—Nì gata: Nì'hiaj nì sị gataj' gunin gà' si 'ngo nej guiì sa gi'hiâ ngà' mánj, sanì ga'anj' nì gidigân' ma'ân' riñan rej, nì gà'hui' 'ngo yuku guendâ ganahuin sà' riñan Ma'an Ña'an an dàj rùn' ga'nìn' sun Moisés guendâ ginì'in nej sij sa sà' gi'hiâ ngà râj.

⁴⁵Sanì nga ga'anj sí dânj nì gayi'ì sô' nì ùta duyì'nanj sô', nì duya'nìn sô' sa sà' gi'hiaj Ma'an Jesús ngà sô', nì rayi'ì dânj nì na'hue gatù ràngà' Ma'an Jesús yuman' snà'anj dânj, hiô' nì gunâj Ma'an Jesús ne' ye' yuman' snà'anj dânj riñan hio'ó nàkòo nì ga'na' daran' nej yuman'an riñan Ma'an.

Orâ chre ganahuin sí na'hue gisikì'

nneè kú gi'hiaj Ma'an Jesús

(Mt. 9:1-8; Lc. 5:17-26)

2 Nì gachin doj nej gui nì gatùj ñùn Ma'an Jesús ruhuâ yuman' Kapernaúm; nì gunin nej guiì si nne ruhuâ 'ngo hue'e. ²Nì ganara'hui' ùta gà'ì nej guiì, nì nda gachra chre ruhuâ rahue'e mân ninj nì huê danj nanj na'hue gùchì' riñan rahue'e gimàn ninj; nì gidigân Ma'an Jesús si-nùguàn' Ma'an Ña'an an riñan ninj. ³Nì ata ga'anj ran' nej sí 'ngo sí na'hue gisikì' nneè kú, nì ga'na' nej sô' riñan Ma'an Jesús.

⁴Sanì ñan nitaj dàj huaj gùchì' nej sô' ñan nne Ma'an Jesús, dadin' màn ùta gà'ì nej guiì hiuj dânj, huê danj nì ga'nêj nej sô' sa tàj yichrá hue' ñan nne Ma'an Jesús, nì gutâ' nej sô' 'ngo hiu'uj u yichrá hue' dânj, nì hiuj dânj guduninj nej sô' nna tàj sí a'nan' dânj. ⁵Nì nga gini'in Ma'an Jesús si guyumân yitìnj ruhuâ nej sô', nì gata gunin sí na'hue gisikì' nneè kú:

—Dà'ninj gà' ginikâ nimân nìko rayi'ì nej si-gakìnt nanj ánj. ⁶Nì nne da'aj nej sí chrùn ley hiuj dânj, nì nadigi'ñùn nej sô' ngà ruhuâ nimân nej sô'. ⁷“Nùnj huin saj nì gataj sí nânj dânanj rà'aj. Ga'min kịj sô' riñan Ma'an Ña'an an. Nì ahuin sí ga'hue ginikaj nimân nìko rayi'ì nej gakìn'in rà'aj, man 'ngo

rîn Mạ'an Ña'anj an huin sa ga'hue ginikaj nimân niko rayi'î nej gakî'n'in nanj ánj.”⁸ Orâ nî garânj da'nga' ruhuâ Mạ'an Jesús ngà nanè nimanj, dàj nadigi'ñûn nej sí nânj ngà nda ruhuâ nimân nej sô' ni'in nej sô' Mạ'an nî gata:

—Núnj huin saj nî ganî'n ruhuâ nej suj dânanj ngà ruhuâ nimân nej suj rà'aj.⁹ Ahuin go'ngo nguèj sun nânj hua chî' doj gi'hiâ rà'aj, guendâ gâtà gunîn sí na'hue gisikì' nneè kú: “Gà' ginika nimân niko rayi'î nej si-gakînt” nej si gâtà: “Ganachi sò', nî ganakaj na tàj dan nî gache râj.”¹⁰ Dùgùnàj huaj ginî'n'in nej suj si nìkà suun riñan hio'óo guendâ ga'hue ginika nimân niko rayi'î nej gakî'n'in.

Nî gataj Mạ'an Jesús gunîn sí na'hue gisikì' nneè kú dânj:

¹¹—Riñan sò' gâtà: Ganachi sò', nî ganakaj' na tàj dânj, nî nan' dukuât ráj.

¹²Hiô' nî ganachi sí dânj orâ chre, nî ganakaj sô' na tàj sô', nî gahui sô' nî ga'anj sô' nî gini'in daran' nej guiì màn hiuj dânj, hiô' nî ùta gahuin ña'anj ruhuâ ninj nî ga'min hue'ê ninj rayi'î Mạ'an Ña'anj an, nî gataj ninj:

—Nitaj gà' si 'ngo ñùn gini'in nê' sí gi'hiaj dânanj gà' mánj.

Gakî'n Mạ'an Jesús Leví

(Mr. 9:9-13; Lc. 5:27-32)

¹³Ne' rùkù nî gahui ñûn Mạ'an Jesús ga'an ñan nún nne ña'anj; nî ga'na' daran' nej guiì riñan Mạ'an nî gidiganj si-nùguàn' Mạ'an Ña'anj an riñan nej guiì màn hiuj dânj.¹⁴ Nî gachîn Mạ'an Jesús hua hiuj dânj, nî gini'in Leví huin da'nì Alfeo, nî nne sô' riñan 'ngo chrun yíla guendâ ga'nêj sô' san'anj an riñan nej guiì yùmàn'an, nî gata gunîn sô':

—Gînikò' sò' rukú.

Nî ganayumàn sô' nî ga'anj sô' ngà Mạ'an Jesús.

¹⁵Nî nga nne Mạ'an Jesús rukú Mesa ruhuâ dukuâ Leví, nî nne ùta gà'ì nej sí ga'nej san'anj an guendâ sí nìkaj sun riñan Roma ngà nej sí gi'hiaj gakî'n'in nî huê danj nanj nne nej sí 'nà' gahuin chrun riñanj; nî màn ùta gà'ì nej guiì ginikò'

Mạ'an Jesús ga'na' ninj. ¹⁶ Nị gini'in nej maestrû chrưn ley ngà nej sí fariseo, si nne Mạ'an Jesús yaj ngà nej sí ga'nêj san'anj an nị ngà nej sí gakin'in, nị gataj nej sô' gưnìn nej sí 'nạ' gahuin chrưn:

—Nùnj huin saj nị gi'hiaj Mạ'an si-Maestrû nej suj dạnanj, nị nne sô' yâ sô' nị go'o sô' ngà nej sí ga'nêj san'anj an nị ngà nej sí gakin'in rà'aj.

¹⁷ Nị nga gưnìn Mạ'an Jesús nej nuguan' nânj nị gata:

—Nej sí huạ sà'a nị nitaj si nana'hui' nej sô' sí gònò'òo mánj, sanị nej sí a'nan'an nị nana'hui' nej sô' sí gònò'òo. Nùnj nị nun gà'nàj guendâ gàkìn nej sí ganin ruhuâ si huin nej sô' sí nịkạa mánj ga'ná guendâ nej sí gi'hiaj gakin'in nanj ánj.

Gachín na'anj nej sij rayi'í guendâ ga gưnịnej nej sij

(Mt. 9:14-17; Lc. 5:33-39)

¹⁸ Nị ga gưnịnej nej sí ga'na' gahuin chrưn riñan Juan ngà nej sí ga'na' gahuin chrưn riñan nej sí fariseo; nị ga'na' nej sô' nị gataj nej sô' gưnìn Mạ'an Jesús:

—Nùnj huin saj nị nej sí 'nạ' gahuin chrưn riñan Juan ngà nej sí 'nạ' gahuin chrưn riñan nej sí fariseo nị ga gưnịnej nej sô' rà'aj; nùnj huin saj nị nej sí 'nạ' gahuin chrưn riñan Mạ'ân rề' nị nitaj si ga gưnịnej nej sô' rà'aj.

¹⁹ Nị gataj Mạ'an Jesús:

—Ga'hue ga gưnịnej nej sí huaj guruguñu'unj ñan huạ gi'ñanj ñan garan ra'a 'ngọ sịi, nga nìn' nne sí garan ra'a dânj nanj nì'. Sị ga'hue ga gưnịnej nej sô' mánj. ²⁰ Sanị gùyùmàn gui nga ga'na' ga'ne nej sij, sí huin nika siyànà nânj hiô' nị hua da'aj nej gui nị ga gưnịnej nej sij nanj ánj.

²¹ 'Nitaj gà' si 'ngọ sịi gana'nin 'ngọ dasù atsij nàkàa riñan atsij i re'è gà' giyi'ne' mánj, dadin' huê gè atsij i nàkà dânj gi'hiaj gùyì'nè' atsij i re'è dânj, hiô' nị dạnanj gahuin nìko ñan gùyutù dânj gà' nanj ánj. ²² Gà' si 'ngọ sịi nitaj si gachra nne bino nàkàa ruhuâ nninj re'è; dadin' nne bino nàkà dânj gi'hiaj gùyutù nninj re'è dânj; nị gañanj nìn' nne bino nị gưì'è'

nnĭnj dânj; Sanĭ nne bino nàkàa nĭ ruhuâ nnĭnj nàkàa da'huĭ' gachrô'.

**Ganaran' nej sí 'na' gahuin chrĭun riñan Ma'an Jesús kaa
ya nej sô' gui ganarânj rûhua**

(Mt. 12:1-8; Lc. 6:1-5)

²³ Gahuin 'ngo gui dânj nga gachĭn Ma'an Jesús ñan gunun nej sij nĭ gahuin gui ganarânj ruhuâ, hiô' nĭ nga aché nej sí 'na' gahuin chrĭun riñan Ma'an huaj nej sô'; nĭ gayi'ĭ nej sô' nĭ girihiâj nej sô' kaa. ²⁴ Hiô' nĭ gataj nej sí fariseo:

—Gĭnĭ'hiaj sò' dadin' nùnĭ huin saj nĭ gi'hiaj nej sô' dânanj nĭ gui ganarânj ruhuâ huin gui nânĭ nĭ nun ġyì'nĭn' suun si ġi'hiaj nej sô' dânanj rà'aj.

²⁵ Sanĭ gataj Ma'an Jesús:

—Nun ġahĭa nej suj dàĭ ġi'hiaj David nga hua sa ġàchin riñan sij, nĭ nga ganachinj yi'naa riki sij nĭ huê danĭ nanĭ ganachinj yi'naa riki nej sí nĭkaj dugui' ngà sij mínĭ. ²⁶ Dàĭ ġi'hiaj sij nga gatûĭ sij ruhuâ dukuâ Ma'an Ña'anĭ an, nga gahuin Abiatar rej huin ñan nĭn'in, nĭ yâ sij rachrún ġè tãĭ riñan Ma'an Ña'anĭ an nĭ nun ġyì'nĭn' suun si yã nej sí nàsĭnùnĭ un rachrún dânĭ, dadin' man 'ngo rĭn nej rej huin sa ġa'hue yã nej rachrún dânĭ, sanĭ ġa'huĭ' David yã nej sí nĭkaj dugui' ngà sô' rachrún dânĭ.

²⁷ Nĭ gataj Ma'an Jesús:

—Gui ganarânj rûhua ġi'hiaj Ma'an Ña'anĭ an ġuendâ ġanarãn ruhuâ nej sí, sanĭ sê sĭ ġi'hiaj Ma'an Ña'anĭ an nej sí ġuendâ gui ganarânj ruhuâ mánĭ. ²⁸ Huê danĭ nĭ nùnĭ nĭ huĭn Señor nĭkaj sun riñan gui ganarânj ruhuâ.

Sí ganakò ra'a

(Mt. 12:9-14; Lc. 6:6-11)

3 Nĭ gatûĭ ñĭn Ma'an Jesús ruhuâ hue' nûhui; nĭ nne 'ngo sí ganakò 'ngo ra'a ruhuâ hue' dânĭ. ² Nĭ ùta hue'ê ġayakaj ġuendâ nej sij dadin' ruhuâ nej sij ġĭnĭ'in nej sij, si

gui ganarânj ruhuâ nî gi'hiaj Ma'an Jesús ganahuin sí ganakò ra'a nânj, da'nga nî ga'hue garan ruhuâ nej sij rayi'î Ma'an Jersús. ³ Hiô' nî gataj Ma'an Jesús gunîn sí ganakò ra'a dânj:

—Gànàyùmàn sò' nî ganikîn' dânin hiuj nânj.

⁴ Nî gata:

—Dùgùnàj huaj si gui ganarânj rûhua nî gi'hio' sa sà'a nî', si dùgùnàj huaj si gi'hio' sa a'nan'an sà', dùgùnàj huaj si gi'hio' si ganânin 'ngo guii nî', si dùgùnàj huaj si dagahui' 'ngo guii sà'.

Sanî dín gane du'hua nej sij. ⁵ Hiô' nî gini'hiaj Ma'an Jesús, nî ga'man ruhuâj nî ganânin ruhuaj nî gini'hia nîn' gàchrà' ne' rùkuj, dadin' ùta 'tsì hua ruhuâ nimân nej sij, nî gata gunîn sí ganakò ra'a dânj:

—Dunukuâ sò' ra'ât.

Nî dunukuâ sí dânj ra'a sô', nî ganahuin nì'nà' ra'a sô'. ⁶ Nî nga gahui nej sí fariseo ga'anj nej sô', nî daga'min dugui' nej sô' ngà nej yi'nîn' nej sí herodianos rayi'î Ma'an Jesús, dadin' huin ruhuâ nej sô' dagahui' nej sô' Ma'an.

Màn nej guii rìgì du'hua nne ñà'anj

⁷ Sanî gahuin anêj Ma'an Jesús ngà nej sí ga'na' gahuin chrûn riñanj nî ga'an ñan nûn nne ñà'anj, nî huê danj nanj ginikò' ùta gà'ì nej guii màn Galilea. Nî huê danj nanj ga'na' nej guii màn Judea. ⁸ Nî huê danj nanj ga'na' nej guii màn Jerusalén, nî nej guii màn Idumea, nî nej guii màn ané du'hua kîn Jordán, nî nej guii màn ganikàj rukú Tiro nî nej guii màn Sidón, nî gunîn ninj sa nìko sta'u gi'hiaj Ma'an Jesús; nî ùta gà'ì nej guii ga'na' riñan Ma'an. ⁹ Nî gata gunîn nej sí 'na' gahuin chrûn riñanj si gà' ga yugui 'ngo barku, rayi'î guendâ ùta man nej guii, da'nga nî si ganîn dugui' ninj ngà Ma'an. ¹⁰ Dadin' ùta gà'ì nej guii a'nan'an ganahuin gi'hiaj Ma'an Jesús; nî man si gagan' ra'a ninj nî ganatûj da'aj ninj ñan nikîn. ¹¹ Nî nga gini'in nej nanè kîj huua Ma'an Jesús nî ganikîn' rúðakòj ninj riñanj, nî gaguâj nùkuaj ninj nî gataj ninj:

—Sò' huin Da'ní Ma'an Ña'anj an.

¹² Sani' ùta dugunin gà'i Ma'an Jesús nej nanè kij hua si dín gane du'hua ninj, ni sị ganani'n ninj ahuin sa huin Ma'an.

Ganagui Ma'an Jesús nej yùhuìj apóstol

(Mt. 10:1-4; Lc. 6:12-16)

¹³ Ne' rùkù ni gahui Ma'an Jesús ga'an raà 'ngo kij i ni gakin nej sí garan' ruhuaj; ni ga'na' nej sò' riñanj. ¹⁴ Ni ganaguij yùhuìj nej sí ga'na' gahuin chrùn riñanj, guendâ ginikaj dugui' nej sò' gache nej sò' ngà Ma'an, ni huê nej sò' huin sa ga'nin ga'anj gànàt' si-nùguàn' Ma'an Ña'anj an riñan a'ngô nej guì. ¹⁵ Ni ga'huij si ginikaj sun nej sò' ni giri nej sò' sa kij i ruhuâ nimân nej guì. ¹⁶ Ni ganaguij Simón, ni dugù'na Pedro gahuin siyugui sò'. ¹⁷ Ni Jacobo huin da'ní Zebedeo, ni Juan huin dinín Jacobo, ni nguèj sí nânj gutaj Boanerges raà siyugui nguèj sò', ni nânj ruhuaj gata sí huin da'ní du'hui; ¹⁸ ni ganaguij Andrés, Felipe, Bartolomé, Mateo, Tomás, Jacobo huin da'ní Alfeo, Tadeo, Simón sí 'nà' riñan hio'ó Kanaán. ¹⁹ Ni Judas Iscariote, sí nânj huin sí naga'hui' Ma'an Jesús.

Ga'min kij nej sij rayi'í Ma'an Espíritu Santo

(Mt. 12:22-32; Lc. 11:14-23; 12:10)

Ne' rùkù ni gatùj Ma'an Jesús ruhuâ hue'e ngà nej sí nìkò' rukuj ²⁰ Ni nda nanè chre ganara'hui' ùta gà'i nej guì, ni gà' nitaj si giyi'nin riñan nej sij ya nej sij. ²¹ Ni nga gunin nej dugui' Ma'an Jesús, ni ga'na' nej sò' guendâ ganakaj nej sò' Ma'an; dadin' gataj nej sò': Si sinún Ma'an.

²² Sani' guyumân nej maestrù chrùn ley màn Jerusalén ni gataj nej sò':

—Si nùn Beelzebú ruhuâ nimân Ma'an Jesús, ni ô' huin sa ga'nin' riñan nej sa kij i ni rayi'í dan ni ga'hue girij nej sa kij i ruhuâ nimân nej guì.

²³ Ni gakin Ma'an Jesús ga'na' nej sij, ni ga'min 'ngo nuguan' ráan riñan nej sij ni gata:

—Dàj ga'hue gi'hiaj sichre ni girij ne' ye'e ma'an ruhuâ nimân 'ngo guii rà'aj. ²⁴ Ni si giyìchrà' da'aj nej guii ñikaj ñu'unj 'ngo rey, ni si ga'hue gingaj nâ doj yuman' ñikaj ñu'unj sô' ga' mánj. ²⁵ Ni si giyìchrà' da'aj nej guii màn ruhuâ 'ngo hue'e, ni si ga'hue ga nùguàn'an ruhuâ ninj gà' mánj. ²⁶ Ni si gunin' sichre ngà ma'an, ni giyìchrà' da'a, ni si ga'hue gane naj doj gà' mánj. Dadin' gà' ganahuij diû gane nanj ánj.

²⁷ 'Gà' si 'ngo sí si ga'hue gatû ruhuâ dukuâ 'ngo sí hua yiru'huee guendâ gi'hiaj tû sô' nej rasun huin si'hiaj sí dânj, dadin' gà' sinin da'hui sô' gumin sô' sí yiru'hue dânj, da'nga ni ga'hue gatû sô' ni gi'hiaj tû sô' sa màn ruhuâ dukuâ sí dânj.

²⁸ 'Yàngà' hia nîn' gâtà: Ni daran' nej gakîn' gi'hiaj nej sí ngà daran' nej nuguan' kij ga'min nej sij dàj nanj hua ma'an, ni ga'hue ginikaj Ma'an Ña'anj an nimân niko rayi'f daran'anj.

²⁹ Sanî ahuin nanj sí ga'min nuguan' kij huua riñan Ma'an Espíritu Santo, ni nitaj àmàn huaj ginika nimân niko rayi'f sí dânj, dadin' giran' sañun sô' ni ginun nìgànj sô' ruhuâ rúnâko.

³⁰ Dadin' gataj nej sí dânj: Si nun nanè kij huua ruhuâ nimanj nanj ánj.

Nni Ma'an Jesús ni nej dinin

(Mt. 12:46:50; Lc. 8:19-21)

³¹ Ni nda ne' rùkù doj 'nà' nej dinin Ma'an Jesús ngà nni, ni gunâj nej sô' ne' ye' hue' dânj, ni ga'nin nej sô' 'ngo sí ga'anj gàkìnj Ma'an. ³² Ni gataj nej guii màn ganikàj ne' rùkù Ma'an Jesús:

—Nni Ma'ân rè' ngà nej dinin rè' ni nej yuguej rè' nikin' ne' ye'e, ni nana'hui' nej sij Ma'ân rè' nanj ánj.

³³ Ni gataj Ma'an Jesús:

—Ahuin si huin nnî ngà nej dinin rà'aj.

³⁴ Ni ni'hiaj Ma'an riñan nej guii màn ganikàj ne' rùkùj ni gata:

—Nej suj huin nnî ngà nej dinin. ³⁵ Dadin' daran' nej guii gi'hiaj sa garan' ruhuâ Ma'an Ña'anj an, ni huê ninj huin nej dinin ngà nej yugue ni huin ninj nnî.

Nuguan' rán a'min rayi'í sí unuun

(Mt. 13:1-9; Lc. 8:4-8)

4 ¹ Huê danj nî nne Ma'an Jesús nìchrùn' du'hua nne ña'anj nî gayi'ij gidiganj riñan nej guiì; nî ganara'hui' ùta gà'ì nej guiì riñan Ma'an Jesús, hiô' nî gatu ruhuâ barku, nî ga'anj gane ruhuâ barkû; nî màn nej guiì nìchrùn' du'hua nne ña'anj. ² Huê danj nî gayi'ij gidiganj nuguan' rán rayi'í gà'ì nej rasuun, nî gata nga gidiganj nej yì'nìn' si-nùguàn' Ma'an Ña'anj an:

³—Gunìn nej suj: 'Ngo sí dânj nî sí unuun huin sô' nî gahui sô' ga'anj gùnùn sô'; ⁴ Nî nga unun sô' huaj sô', nî da'aj nej kan dânj gininj du'hua chrej e nî ga'na' nej yataj aché yàtà'a nî yâ nej yô' nej kan dânj. ⁵ Nî a'ngô da'aj nej kan dânj gininj riñan hio'ó hiěj, ñan nitaj si hua nìko hio'óo; nî ra'ñanj giyi'chraj, dadin' nitaj si hua hio'óo ga'anj gunun hia'aj. ⁶ Sani nga gisij gui, nî gochroj man gi'hiaj nân; dadin' nun ga'anj gunun hia'aj riki hio'óo huê danj nî ganakoj. ⁷ Nî a'ngô da'aj nej kan dânj gininj siganinj nej tanj an; nî gachij nej tanj dânj nî nun gà'nìn ninj gachij nej koj sà' dânj, huê danj nî nun gahiu chruj raaj nej koj sà' dânj mánj. ⁸ Nî a'ngô da'aj nej kan dânj gininj riñan hio'ó sà'aj, nî gahiu chruj raaj nej koj dânj, dadin' giyichra' hue'ej nî gachi, nî gahiu kô chi' chruj raj, huà'nìnj xia chruj raj, 'ngo sientu chruj raaj da' go'ngo nej kan dânj.

⁹ Hiô' nî gata:

—Guiì tàj hiu'uj rakij guendâ gunìn, nî gunìn ninj.

Nùnj huin saj nî garânj sun Ma'an Jesús nuguan' rán

(Mt. 13:10-17; Lc. 8:9-10)

¹⁰ Nga ganahuin 'ngo rìn Ma'an Jesús, ngà nej sí gaché ngà Ma'an nî nej yùhuìj nej sí 'na' gahuin chrun riñanj, nî gachín na'anj nej sô' rayi'í nuguan' rán nânj. ¹¹ Nî gata gunìn nej sô':

—Hua ñiñan si ga'hue garan da'nga' ruhuâ nej suj nej nuguan' hua huì gi'hiaj Ma'an Ña'anj an; sani nej sí màn ne' ye'e, ni hua ñiñan si gunin nej sô' nuguan' ráan. ¹² Ni ginì'hiaj nej sô'; sani si ga'hue ginì'in nej sô', gunin nej sô' sani si ga'hue garan da'nga' ruhuâ nej sô'; huê danj ni na'huej nej sô' ganaduna nej sô' ma'an nej sô' ni nitaj si ganani'kaj ruhuâ nej sô' rayi'î si-gakin' nej sô', hiô' ni si ginikâ nimân niko rayi'î si-gakin' nej sô' mánj.

Ganata' Ma'an Jesús rayi'î nuguan' ráan

(Mt. 13:18-23; Lc. 8:11-15)

¹³ Ni gataj Ma'an Jesús gunin nej sij:

—Nun ni'in nej suj núnj huin si gataj daran' nej nuguan' rán nánj ruhuaj ún'. Daj gi'hiaj nej suj, ga'hue garan da'nga' ruhuâ nej suj a'ngô da'aj nej nuguan' rán dânj rà'aj. ¹⁴ Sí unuun huin sí ga'min si-nùguàn' Ma'an Ña'anj an. ¹⁵ Nej kan gunun nej sô' du'hua chrej e: Huin nej guì gunin si-nùguàn' Ma'an Ña'anj an, sani ne' rùkù nga gisìj gunin ninj, ni orâ chre ni ga'na' sichre, ni ga'ne nuguan' gunun nej sô' ruhuâ nimân ninj. ¹⁶ Nej kan gunun nej sô' siganin' nej hiëj: Huin nej guì gunin si-nùguàn' Ma'an Ña'anj an, ni nda nìhià' chre hua ruhuâ ninj nga ganahuin ra'a ninj si-nùguàn' Ma'an Ña'anj an. ¹⁷ Sani ñan nun gùyùmàn nìko ruhuâ ninj ni'in ninj si-nùguàn' Ma'an Ña'anj an, ni nun ganikin' ran ninj, dadin' nga ga'na' sañuun ni gata rùhuà nej sí ni'in nej sô' ninj rayi'î si-nùguàn' Ma'an Ña'anj an, ni gininaj ruhuâ ninj ni ganatùj ninj. ¹⁸ Nej kan gunun nej sô' siganin' nej koj tanj an: Huin nej guì gunin si-nùguàn' Ma'an Ña'anj an, ¹⁹ sani gidigañu'unj nej sun màn ruhuâ yumiguì nánj, ngà nej sa gi'hiaj gahuin yiru'hue ninj, ni ùta huin ruhuâ ninj ga a'ngô nej rasuun riñan ninj, ni nej rasun nánj huin sa gi'hiaj ni gininaj ruhuâ ninj ngà si-nùguàn' Ma'an Ña'anj an, huê danj ni nitaj si gini'ñanj ninj ngà si-nùguàn' Ma'an Ña'anj an gà' mánj. ²⁰ Nej kan gunun nej sô' riñan hio'ó sà'a: Huin nej guì gunin si-nùguàn' Ma'an Ña'anj an ni ganahuin ra'a ninj si-nùguàn' Ma'an Ña'anj an, ni gi'hiaj

ninj daj rûn' gi'hiaj 'ngo kãn ga'hui' kô chi' chruj ts'i,
 huà'ninj xia chruj ts'i, 'ngo sientu chruj ts'i, huê danj
 guyumân ruhuâ a'ngô nej guiî si-nùguàn' Ma'an Ña'anj an
 gi'hiaj ninj.

Gà' si 'ngoj nitaj si huaj gèyì'ij hui

(Lc. 8:16-18)

²¹ Nì huê danj gataj Ma'an Jesús:

—Nìko' sa yigìin ga'nô' guendâ gi'ninj huij riki chrún riñun'
 nanj nî', nej si gi'ninj huij riki nna sà'. Sê ña'an huaj si gütò'
 gitaa ñan yàkàan guendâ gùdùgunj rà' saj ûn'. ²² Nitaj gà' si
 'ngoj hua huì sisi sî ga'hue giñi'in nej guiî mánj, nùnj huin si
 gi'ninj huij sanì dàñùn giñi'in nej guiî nanj ánj. ²³ Si hua 'ngo
 nej suj tá hui'uj u rakij guendâ gunin, nì gunin nej suj.

²⁴ Nì huê danj nanj gataj Ma'an Jesús:

—Hue'ê ganānin rakij nej suj nì hue'ê gunin nej suj, dadin'
 ngà da'nga giriñun nej suj, nì huê ngà da'nga dânj giriñun
 Ma'an Ña'anj an nej suj; nì si gadagahuin nej suj sa gunin nej
 suj hiô' nì giriñi Ma'an Ña'anj an doj nuguan' sà'a gunin nej
 suj. ²⁵ Dadin' sí gadagahuin sa gunin, nì giriñi Ma'an Ña'anj an
 doj sa garan da'nga' ruhuâ sô'; nì sí gunin sanì nun
 gadagahuin sô' sa gunin sô', nì ga'ne Ma'an Ña'anj an si-
 nùguàn'anj riñan sô'.

Nuguan' rán ga'min rayi'î kãn gunun nej sij

²⁶ Nì gataj Ma'an Jesús:

—Nì huê dānanj gi'hiaj sun Ma'an Ña'anj an, dadin' daj
 rûn' gi'hiaj 'ngo sí dagaman' kãn riki hio'óo huê danj gi'hiaj
 Ma'an. ²⁷ Nì gatoj sô' ne' ñan'an nì nga giyigìn ne' nigan' a'ngô
 gui nì ganachi sô', nì gà' giyichra' kãn dagaman' sô' nì gachi
 sanì nun giñi'in sô' daj gi'hia gachi mánj. ²⁸ Huê gè hio'óo
 gi'hiaj gachra kãn raa ka dânj, gà' sinin nì gisij chrin' trigu nì
 gachi, nì ne' rùkù nì gachra kaa raj huê danj nì gachra kãn
 raj; ²⁹ Nì nga gà' gahuin sika' kãn dânj nì ne' rùkù nì ga'ne' nej

sij, dadin' gà' guyumân diû si ganaran' nej sij nî ganahuin chre' nej kan dânj.

Nuguan' rán a'min rayi'î kan kuej staj

(Mt. 13:31-32; Lc. 13:18-19)

³⁰ Nî gataj Ma'an Jesús:

—Ahuin si ngà ga'hue gayako' da'nga'a ngà yíñán Ma'an Ña'anj nne yàtà'a rà'aj, nî ngà ahuin nuguan' rán ga'hue gi'hiaj guñun' nngaj rà'aj. ³¹ Huin dàj rûn' huin kan kuej staj, dadin' nga dagamûn' riñan hio'óo, nî huej huin kan huà lij doj gà' da' daran' nej kan màn riñan hio'óo; ³² sanî nga gisîj dagamûn', nî giyichraj nî gachi, nî gahuin sa nîko doj gà' da' daran' nej kuej gunun' riñan hio'óo; nî ga'hue gi'hiaj nej yataj aché ne' yàtà'a sigitînj nej yô' riki koj ra'a ñan huà gayun'un.

Garânj sun Ma'an Jesús nuguan' ráan guendâ garan da'nga' hue'ê ruhuâ nej guiî

(Mt. 13:34-35)

³³ Nî huê dânanj gidigân Ma'an Jesús si-nùguàn' Ma'an Ña'anj an, nî garânj sunj úta gà'î nej nuguan' rán hua, dàj ga'hue gunin hue'ê nej guiî. ³⁴ Nî nga nitaj nuguan' ráan nikaj Ma'an Jesús nga ga'min hiô' nî nitaj si ga'min mánj; sanî nga nne 'ngô rîn Ma'an Jesús ngà nej sí 'na' gahuin chrûn riñanj nî ganataj gunin nej sô' nùnj huin si gataj nej nuguan' rán nânj.

Gi'hiaj Ma'an Jesús si ganikîn' si ga'huij gumàn hue xi nî ga' si ganayumàn nne ña'anj

(Mt. 8:23-27; Lc. 8:22-25)

³⁵ Nî nga ginin gui dânj nî gataj Ma'an Jesús:

—Gachin nê' ga'anj ne' ané du'hua nne ña'anj.

³⁶ Nî gana'nîn nej sij nan' nej guiî rigîi dukuâ ninj, nî ginikaj nej sij Ma'an Jesús ga'anj nej sij ruhuâ barkû gà' huà yugui; nî huê danj nanj huaj a'ngô nej barku ngà nej sij. ³⁷ Sanî úta ganachi nikaj nne ña'anj ma'an nî dagaman' nnee ruhuâ barkû

huaj Ma'an Jesús, hiô' nî gachra nnee ruhuâ barkû dânj.

³⁸ Sani nngaj Ma'an Jesús gato ñan nîkînj' chrun timón, nî 'nînj sa guchunj lij dan ahui Ma'an; nî duna'nînj ñan nej sij Ma'an nî gataj nej sij:

—Maestrûj. Nitaj si ganahuij ruhuâ Ma'ân rè' dadin' doj nîn' hua nî ganahuij nè' gàhuì' mínj.

³⁹ Nî ganachi Ma'an nî dugunîn gà'ij nanèe nî gata gunîn nne ña'anj:

—Dín gane du'huâ' nî dín ginun' raj.

Huê danj nî ga' nanèe, nî dín chre gahuin nîn' gàchrà'. ⁴⁰ Nî gataj Ma'an Jesús gunîn nej sô' huaj nngaj:

—Nûnj huin saj nî ùta guyu'huì' nej suj rà'aj. Nî nitaj si guyumân nîko ruhuâ nej suj rà'aj.

⁴¹ Hiô' nî ùta guyu'huì' nej sij ni'in nej sij Ma'an Jesús, nî ga'min huì nej sij ngà nej dugui' nej sij nî gataj nej sij:

—Ahuin sí huin sí nânj dadin' nanèe ngà nne ña'anj nî garânj yina ngue sa ga'min sô' rà'aj.

Riñan hio'ó Gadara nne sí nun nanè

kij huaa ruhuâ nimân

(Mt. 8:28-34; Lc. 8:26-39)

5 Nî ga'na' nej sij ané du'hua nne ña'anj, riñan do'ó nej sí gù'nàj Gadarenos. ² Nî nga gahui Ma'an Jesús ruhuâ barku, nî ñan gachin' nej sij nîman gahui 'ngo sí dânj nî nda nanè chre ga'na' sô' nî ganari' dugui' sô' ngà Ma'an, nî ruhuâ nimân sô' nne nanè kij huaa. ³ Nî nne sô' ruhuâ hue' lij ñan gachin' nej sij nej nîman, nî gà' si 'ngo nej sí na'hue gùnùkuaj gumîn sí dânj, nî gà' na'hue gùnùkuaj aga' kadena ganumin sô'. ⁴ Dadin' ùta gà'ì gà' gumînj nej sij sí dânj nî nun aga' se'ej e yihîa dakó sô' nî anumin sô' ngà aga' kadena, sani giyi'ne' gè aga' kadena dânj gi'hiaj sô', nî giyitîn' nej aga' se'ej nun yihîa dakó sô'; nî gà' si 'ngo sí na'hue gùnùkuaj gida'a sô'.

⁵ Nikò' huaj nî ne' gui ngà ne' ña'an gaguâj hia sí dânj, nî aché nun sô' riki kij ì ngà ñan gachin' nej sij nîman, nî guduran'

yi'ì sô' ma'an sô' ngà hiëj. ⁶ Nì nda gan' gini'in sí dânj Ma'an Jesús, nì gunânj sô' ga'na' sô' riñan Ma'an, nì ganikin' rúdàkòj sô' riñanj. ⁷ Nì ùta nùkuaj gaguâj sô' nì gataj sô':

—Nùnj huin saj nì garan' ñu'unj Ma'ân rè' ñùnj rà'aj Jesús, dadin' huê Ma'ân rè' huin Da'ní Ma'an Ña'anj nne yàtà'a.

Achín nì'hia riñan Ma'ân rè' nì ngà riñan Ma'an Ña'anj an nì sị gi'hiaj Ma'ân rè' si giran' sàñùnj mánj.

⁸ Dadin' gà' sìnin gataj Ma'an Jesús:

—Gahui nanè kij hua sò', ruhuâ nimân sí dânj nì ga'anj ráj.

⁹ Nì gachín na'anj Ma'an Jesús nì gata:

—Nùnj huin si gù'nàj' rà'aj.

Nanikàj nanè kij hua dânj nì gata:

—Legión gù'nà; dadin' ùta gà'ì ran' nej ñùnj huin nanj ánj.

¹⁰ Nì ùta gachín nì'hiaj nanè kij hua dânj nì gata sisì sị giri Ma'an Jesús ga'an riñan hio'ó dânj.

¹¹ Nì nìchrùn' yi'í kij dânj mân 'ngo yi'nin' nìko xi nej yakáa nì màn nej yô' yâ nej yô'. ¹² Nì ùta gachín nì'hiaj daran' nej sa kij dânj riñan Ma'an Jesús nì gataj ninj:

—Gà'nin'j Ma'ân rè' ga'anj nej ñùnj ñan màn nej yaká màn danga' mánj, nì gatuj nej ñùnj ruhuâ nimân nej xuj gane nej ñùnj.

¹³ Nì garânj yina Ma'an Jesús. Nì gahui nej nanè kij hua dânj ruhuâ nimân sí dânj, nì ga'anj ninj ruhuâ nimân nej yakáa nì nda huìj mìn nej yô' huin nì ganahuin ña'anj nej yô' nì guduninj nej yô' ma'an nej yô' riñan ganee, nì gininj nej yô' ruhuâ nne ña'anj nì ganùn yichrá nej yô' huê danj nì gahui' nej yô'.

¹⁴ Nì gunânj nej sí màn dugumîn nej yakáa. Nì ga'anj gànàtà' nej sô' gunîn nej sí màn ruhuâ yuman' snà'anj dânj nì huê danj nanj ganata' nej sô' gunîn nej sí màn gi'hiaj sun riñan hio'ó dânj, nì gahui nej guìj màn hiuj dânj nì ga'anj nì'hiaj ninj nùnj huin si gahuin hiuj dânj. ¹⁵ Nì ga'na' nej guìj dânj riñan Ma'an Jesús nì gini'hiaj ninj riñan sí giran' sañun gi'hiaj nej nanè kij hua, dadin' ginun nda 'ngo legión nej nanè kij huua ruhuâ nimân sí dânj nì dín nne sô', nì gà' nùn sô' atsj

i nì gà' ganahuin sikhà' sô'; nì guyu'hui' nej guì mán hiuj dânj gini'in ninj sí dânj. ¹⁶ Nì ganata' nej sí gini'in daran' nej sa gahuin hiuj dânj, nì dàj giran' sí ginun nanè kij huua ruhuâ nimân, nì dàj giran' nej yakáa. ¹⁷ Nì gayi'ì nej sí guchi' hiuj dânj nì gachín nì'hiáj nej sô' riñan Mạ'an Jesús nì gataj nej sô' si gahuì nì ga'an ne' ye' du'hua do'ó nej sô'.

¹⁸ Nì nga gatúj Mạ'an Jesús ruhuâ barkû, nì gachín nì'hiáj sí rùhuà nimân ginun nej nanè kij huua nì gataj sô', si gạran yina Mạ'an Jesús nì ga'anj sô' ngà Mạ'an. ¹⁹ Sanì nun gạran yina Mạ'an Jesús si ga'anj sí dânj nngaj, nì gata gunìn sí dânj:

—Guij nan' dukuât ñan nne nej dugui', nì gạnanìn' dàj niko hua sa gi'hiáj Mạ'an Señor ngà', nì dàj gaganìn' àko ruhuaj ni'in sò'.

²⁰ Nì ga'anj sí dânj nì gayi'ì sô' nì ganata' sô' riñan nej guì mán Decápolis sa niko sta'u gi'hiáj Mạ'an Jesús ngà sô'; nì ùta gahuin ña'anj ruhuâ nej guì nga gunìn ninj sa gahuin.

Da'nin yànà Jairo ngà siyànà gagan'

ra'a atsij nìkẹ Mạ'an Jesús

(Mt. 9:18:26; Lc. 8:40-56)

²¹ Nì gatúj ñùn Mạ'an Jesús ruhuâ barku nì gachinj ga'an ané du'hua nne ña'anj, nì ganara'hui' ùta gà'ì nej guì riñanj; nì nne nìchrúnj du'hua nne ña'anj. ²² Nì ga'na' 'ngo sí huin ñan riñan hue' nùhui nne hiuj dânj, nì gù'nàj sô' Jairo, nì orâ chre nga gini'in sô' Mạ'an Jesús; nì ganikìn' rúdàkòj sô' riñanj, ²³ nì ùta àko gachín nì'hiáj sô' riñanj nì gataj sô':

—Gàhuì' da'nin yànàj ruhuaj nanj ánj; ga'na' Mạ'ân rè' nì gùtà' Mạ'ân rè' ra'à rè' riñanj hiô' nì gạnhuin.

²⁴ Hiô' nì ga'anj Mạ'an Jesús ngà sí dânj; nì ga'anj ùta gà'ì nej guì nngaj nì ganìn' nìn' nej guì Mạ'an. ²⁵ Nì 'ngo siyànà dânj nì gà' gisj yùhuìj hio'o nì daran' nej gui gañanj tun. ²⁶ Nì ùta giran' sañunj gi'hiáj gà'ì nej sí gòn'ò'ò nì ganahuij nìn' si-san'an, giyitìn' rayi'í yi'ì dânj sanì nun ga'hue gạnhuin, dadin' dạnanj gahuin nùkuaj doj yi'ì dânj giran'anj. ²⁷ Nì nga

gunin siyàna dânj ga'min nej guiì rayi'î Ma'an Jesús, ni ginikoj ga'naj ne' rùkù yi'nin' dânj, ni gagan' ra'a atsîj nîke Ma'an Jesús. ²⁸ Dadin' gata: “Hiô' si man si gâgân' ra'á atsîj nîke Ma'an, hiô' ni ganahuín.” ²⁹ Nî orâ dânj ni giyichin' si gañanj tu; ni gini'in si gà' ganahuin nneè kú riñan yi'ì gara'hue' man. ³⁰ Nî orâ chre ni gini'in Ma'an Jesús, dadin' gini'in si gahui sa nùkuaj dânj ruhuâ nneè ku, ni gananiika ni gini'hia riñan nej yi'nin' nej guiì huaj hiuj dânj, ni gata:

—Ahuin si gagan' ra'a atsîj tàj yichrâ rà'aj.

³¹ Nî gataj nej sí 'na' gahuin chrùn riñanj:

—Gà' ni'in Ma'ân rè' si ùta gà'ì nej guiì 'na' ni ùta chruj 'na' nê' ni gataj Ma'ân rè': “Ahuin si gagan' ra'a ñùnj rà'aj.”

³² Sanî gini'hiaj Ma'an Jesús nîn' gâchrâ' ne' rùkuj dadin' ruhuaj ginî'in ahuin guiì gagan' ra'a Ma'an. ³³ Hiô' ni ùta guyu'huì' siyàna dânj, ni nda nagunanj nneè ku, dadin' gà' ni'in si ganahuin nneè kú gi'hiaj Ma'an Jesús, ga'an ni ganikin' rúdako riñan Ma'an Jesús, ni ganataj gunin Ma'an Jesús si yàngà' huej huin sa gagan' ra'a atsîj nîke Ma'an Jesús.

³⁴ Nî gataj Ma'an Jesús gunin:

—Da'ninj, guendâ guyumân ruhuâ' ni ô' huin sa gi'hiaj ni ganahuín' nanj ánj; nan' dukuât ni ga dîn'inj ruhuâ', dadin' gà' ganenin' riñan sañuun nanj ánj.

³⁵ Nga nîn' ga'min Ma'an Jesús nikinj, ni ga'na' nej sí 'na' ñan nne dukuâ sí huin ñan riñan hue' nûhui ni gataj nej sô':

—Nùnj huin si gi'hiâ' gakin' chre' Ma'an Maestrû gà'naj ni gà' gahui' da'nin yàna' gà' únj.

³⁶ Sanî nga gunin Ma'an Jesús dàj gataj nej sí dânj, ni gata gunin sí huin ñan riñan hue' nûhui:

—Sî guyu'huì' mánj, man si gùyùmàn yitînj ruhuâ' nanj ánj.

³⁷ Nî nun ga'hue si ginikò' nej guiì ga'anj ninj rukuj man 'ngò rîn Pedro, ngà Jacobo ni Juan sô' huin dînín Jacobo ga'anj ngà Ma'an. ³⁸ Nî ga'an ñan nne dukuâ sí huin ñan riñan hue' nûhui, ni gini'in si mán nej guiì ni dugue'e ninj ni gaguâj hia ninj mân ninj, ni ùta huin du'hua ninj mân ninj. ³⁹ Nî nga gatu ruhuâ hue' dânj ni gata:

—Nùnj huin saj nì ùta aguâj hia nej suj nì dugue'e nej suj rà'aj. Sê sí gahui' sin' yànà dan mánj, man si ato nga nánj ánj.

⁴⁰ Nì gayi'ì nej guì màn hiuj dânj nì ga'min duku ninj riñan Ma'an Jesús. Sanì girij ne' ye'e daran' ninj, nì nìka rej sin' yànà dânj ngà nni sin' yànà dânj ngà nej sô' huaj nngaj, nì gatu ñan nngaj sin' yànà dânj. ⁴¹ Nì gida'a ra'a sin' yànà dânj nì gata:

—Talita kumi, —nì nânj ruhuaj gata sin'inj gunin sò' sa gata nì ganachi sò' ánj.

⁴² Nì orâ chre nì ganachi sin' yànà dânj nì gaché sin' dânj, dadin' gà' hua hio' yùhuìj i. Nì ùta gahuin ña'anj ruhuâ nej guì màn hiuj dânj. ⁴³ Sanì ùta ga'nin' sun Ma'an Jesús riñan nej guì màn hiuj dânj sisi sì ganain ninj riñan a'ngô nej guì sa gahuin hiuj dânj, nì gata si gà'huì' ninj sa ya sin' yànà dânj.

Nne Ma'an Jesús ruhuâ yuman' Nazaret

(Mt. 13:53-58; Lc. 4:16-30)

6 Nì gahui Ma'an Jesús hiuj dânj nì ga'an yin'an, nì nikò' nej sí 'na' gahuin chrun riñanj nì ga'anj nej sô' nngaj.

² Nì nga guyumân gui ganarânj rûhua, nì gayi'ì Ma'an Jesús nì gidiganj ruhuâ hue' huin nûhui; nì gunin ùta gà'ì nej guì nej nuguan' gidigân Ma'an, nì ùta gahuin ña'anj ruhuâ ninj nì gataj ninj:

—Dànè' gahuin chrun sí nânj nej nuguan' nânj rà'aj. Nì ahuin si gidigân riñan sô' nì gahuin chrun sô' nì ùta hue'ê ni'in sô' nì nda nanè chre ganahuin nej guì gi'hiaj sô' rà'aj.

³ Sê sí nânj huin sí akôj chrun nì huin si da'ní María, nì dinín sij huin Jacobo nì dinín sij huin José, nì dinín sij huin Judas, nì sê dinín sij huin Simón nej rà' saj ûn'. Sê nne nej yuguej sij ngà nê' nan rà' saj ûn'.

Nì nitaj si guyumân ruhuâ nej sij ni'in nej sij Ma'an Jesús.

⁴ Sanì gataj Ma'an Jesús:

—Nin' gà'chrà' ginikaj chrej nej guì riñan nej sí ganata' dàj gahuin, sanì nitaj si ginikaj chrej nej guì màn yin'an nej sô'

riñan nej sô' mánj, nì huê danj nanj nitaj si ginikaj chrej dugui' anêj nej sô' ngà nej dugui' ma'an nej sô' riñan nej sô' mánj.

⁵ Nì nun ga'hue gi'hiaj Ma'an Jesús si ganahuin nej guiì nda nanè chre hiuj dânj mánj, man doj nej guiì a'nan'an ganahuin nga guta' Ma'an Jersús ra'a yichrá ninj. ⁶ Nì ùta gahuin ña'anj ruhuaj dadin' nitaj si guyumân ruhuâ nej guiì màn yiñan ni'in ninj Ma'an. Nì ga'anj gidiganj si-nùguàn' Ma'an Ña'anj an riñan nej yuman' lij màn ganikàj rukû Nazaret.

**Ga'nín Ma'an Jesús ga'anj nàt' nej yùhuìj sí ga'na'
gahuin chrun riñanj si-nùguàn' Ma'an Ña'anj an
(Mt. 10:5-15; Lc. 9:1-6)**

⁷ Ne' rùkù nì gakìn ga'na' nej yùhuìj sí 'na' gahuin chrun riñanj, nì ga'nin ga'anj da' huìj da' huìj ran' nej sô'; nì ga'huij si ginikaj sun nej sô' riñan nej nanè kij huaa. ⁸ Nì ga'nin' sunj riñan nej sij nì gata si sì ginikaj nej sij sa ya nej sij nga ga'anj nej sij, man 'ngo rìn sa ga'hue ginikaj nej sij ga'anj nej sij huin chrun dugu'nin' nej sij riñan hio'óo; nì gà' sì ga'hue ginikaj nej sij nnanj, nì sì ga'hue ginikaj nej sij rachrúun, nì gà' sì ga'hue gà'nin' nej sij san'anj an ruhuâ si-gosâ nej sij ginikaj nej sij ga'anj nej sij. ⁹ Nì man sa gi'nin' dakó nej sij huin kanj, nì sì ga'hue ginikaj nej sij huìj muda atsìj i guendâ naduna nej sij ma'an nej sij. ¹⁰ Nì gata:

—Dànè' gahuin nga gatù nej suj ruhuâ 'ngo hue'e, nì gane nej suj hiuj dânj nda gahui nej suj ga'anj nej suj a'ngò yuman'an. ¹¹ Nì si hua 'ngo hue' nun ga'huej nej guiì ganahuin ra'a ninj nej suj nì nun ga'huej ninj gunin ninj si-nùguàn' Ma'an Ña'anj an, nì gahui nej suj hiuj dânj, nì nagunan' nej suj hio'ó hiaj màn riki dakó nej suj, da'nga nì ganataj dàj gi'hiaj nej guiì dânj ngà nej suj.

¹² Nì nga gahui nej sí 'na' gahuin chrun ga'anj nej sô', nì gataj nej sô', si gànànikàj ruhuâ nej guiì rayi'í si-gakin' ninj. ¹³ Nì giri nej sô' ruhuâ nimân nej guiì ùta gà'ì nej sa kij ì, nì gachrìj nej sô' gasìti nej guiì a'nan'an.

Gahui' Juan Bautista

(Mt. 14:1-12; Lc. 9:7-9)

¹⁴ Nì gunin rey Herodes si ùta hue'ê ga'min nej guì rayi'í Ma'an Jesús, dadin' gà' giyi'nanj siyugui Ma'an Jesús nìn' gàchrà'; nì gataj sô':

—Gana'nînj Juan Bautista siganînj nej nîman rayi'í dan nì ganahuin ra'a sij nìko suun.

¹⁵ Nì gataj a'ngô nej sô':

—Elias huin sij.

Nì a'ngô nej sô' gataj:

—Sì gataj dàj gahuin huin sij, nej si huin sij go'ngô nej sí gataj dàj gahuin.

¹⁶ Nga gunin Herodes nej nuguan' nânj nì gataj sô':

—Sì nânj huin Juan: Sì ahuì ga'né nì gana'nînj sij siganînj nej nîman.

¹⁷ Dadin' huê Herodes huin sí ga'nîn' sun si ga'anj gida'a nej sij Juan, nì gumînj nej sij ngà aga' kadena nì gachrîj nej sij dukuâ ga'a sô' rayi'í Herodías, yugûn' yàna huin nika Felipe huin dinín sô'; dadin' ganakaj Herodes yugûn' dânj. ¹⁸ Dadin' gataj Juan gunin Herodes:

—Nitaj si dùgùnàj huaj ganakaj' nika dinínt mánj.

¹⁹ Sanì gata ruhuâ yugûn' Herodías nì ganîn ruhuâ nîun' dagahui' nîun' Juan, sanì nun ni'in nîun' dàj gi'hiaj nîun' ga'hue gahui' Juan. ²⁰ Dadin' yu'hui' Herodes ni'in sô' Juan, dadin' ni'in sô' si Juan nì huin sô' sí gi'hiaj sa nìkaa nì huin sô' sí gèe, nì duna'huej sô' rayi'í Juan; nì nga gunin sô' nej nuguan' gataj Juan nì ùta gurugui' chî' ruhuâ sô', sanì huê danj nanj ùta garan' ruhuâ sô' gunin sô' nej nuguan' ga'min Juan. ²¹ Sanì guyumân 'ngô gui nga huaj ga'hue gahui' Juan, gui nga ganasîj Herodes hio'o, nì gi'hiaj Herodes 'ngô nihia sti'nîin, nì ga'hui' sô' ya nej sí nìkaj sun huin ñaan ngà nej kapitán, nì huê danj nanj gakín sô' nej sí huin ñan riñan yuman' Galilea.

²² Nì gatûj da'nin yàna yugûn' Herodías, nì giran'ânj siyàna dânj riñan daran' nej guì mán hiuj dânj, nì gahuin nihià'

ruhuâ Herodes nî huê danj nanj gahuin nîhià' ruhuâ nej guì nne ngà sô' yì'nín mesa; nî gataj rey gunîn siyànà dânj:

—Ga'hue gachìnj' riñânj sa garan' ruhuâ' nî gîrikij nanj ánj.

²³ Nî gataj Herodes si yàngà' hia nîn' gà'huì' sô': Ahuin nanj rasun gachìnj siyànà dânj, nî ga'hue si nda da'aj nej yuman' riñân nîkaj ñu'unj sô' ga'hue nàgà'huì' sô' ra'a siyànà dânj.

²⁴ Nî gahui siyànà dânj ga'an nî gata gunîn nni:

—Nùnj huin si gachin rà'aj.

Nî gataj yugûn' dânj:

—Gachìnj sô' ahui Juan bautista nanj ánj.

²⁵ Hiô' nî nda nanè chre ga'anj siyànà dânj ñan nne rey Herodes, nî gata gunîn sô':

—Garan' ruhuâj si akuan' nîn nî rîkî rè' ruhuâ 'ngo rago'o gînun ahui Juan bautista riñânj.

²⁶ Nî nga gunîn rey Herodes nuguan' nânj nî ùta ganân ruhuâ sô'; sanî ñan gà' gataj sô' si yàngà' hia nîn' gà'huì' sô' 'ngo rasuun riñân siyànà dânj, nî ñan gà' gunîn nej guì nne ngà sô' yì'nín mesa huê dânj nî dusîj sô' si-nùguàn' sô'. ²⁷ Nî orâ chre nî ga'nín rey dânj, ga'anj 'ngo si-stadû sô' guendâ gà'nè' sô' ahui Juan. ²⁸ Nî ga'anj sí stadû dânj nî ga'ne' sô' ahui Juan nda ruhuâ dukuâ ga'a, nî nîkaj sô' ahui Juan nî nunj ruhuâ 'ngo go'o nikaj sô' ga'na' sô' nî naga'huì' sô' ra'a siyànà dânj nî siyànà dânj naga'huì' ahui Juan ra'a nni.

²⁹ Nî nga gunîn nej sí 'na' gahuin chrun riñân Juan dàj gahuin, nî ga'na' nej sô' nî ganakaj nej sô' nneè kú Juan Bautista, nî ga'anj gachìn' nej sô' nneè kú sô' ñan gachin' nej sij nej nîman.

Ga'huì' Ma'an Jesús ya ùn'ùn' mîn sí

(Mt. 14:13-21; Lc. 9:10-17; Jn. 6:1-14)

³⁰ Huê danj nî ganahuin chre' nej apóstol ngà Ma'an Jesús, nî ganata' nej sô' gunîn Ma'an Jesús, rayi'f daran' nej sa gi'hiaj nej sô', nî dàj gidigân nej sô'. ³¹ Nî gataj Ma'an Jesús:

—Ga'na' nîñin nej suj riñân hio'ó hua ni'nînj ìn, nî ganaran ruhuâ nej suj doj hiuj nânj.

Dadin' ùta gà'ì nej guì huaj nan' nì gà'ì ninj 'na', nì nitaj si giyì'nìnj riñan nej sij nì gà' guendâ yà nej sij mánj. ³² Huê danj nì ga'anj 'ngò rìn nej sí ga'na gahuin chrũn ngà Ma'an Jesús ruhuâ barku nda riñan hio'ó huà nàkòo. ³³ Sanì gini'in ùta gà'ì nej guì nga ga'anj nej sij, nì ganin ruhuâ ninj dànè' ga'anj nej sij; huê danj nì gaché dàkòj ninj nì gunânj ninj ga'anj ninj nì gà' sinin ninj guchi' ñan huaj nej sij. ³⁴ Nì nga gananj Ma'an Jesús ruhuâ barku nì gini'in si gà' mán ùta gà'ì nej guì, nì ganân àko ruhuaj ni'in ninj, dadin' dàj rùn' huin nej matsij nitaj sí dugumîn huê danj huin ninj; Nì gayi'ì Ma'an Jesús nì gidiganj ùta gà'ì nej nuguan'an riñan ninj. ³⁵ Nì nga ùta huaj ginin, nì ga'na' nichì nej sí 'na' gahuin chrũn riñan Ma'an Jesús nì gataj nej sô':

—Riñan hio'ó huà ni'nìnj in huin hiuj nânj, nì gà' huaj ginin.

³⁶ Nì gataj nej sô' gunin Ma'an Jesús, gànà'nìnj Ma'ân rè' nan' nej guì nì ga'anj ninj ñan mán nej hue'e nì ñan nngaj nej ranchu, nì hiuj dânj giran ninj rachrũn yà ninj, dadin' nitaj sa yà ninj hua hiuj nânj mánj.

³⁷ Nanikaj Ma'an Jesús nì gata:

—Gà'huì' nej suj yà ninj nanj ánj.

Nì gataj nej sij:

—Ruhuâ Ma'ân rè' si ga'anj giran nej ñúnj rachrũn nîn', sanì gini'ñanj nej ñúnj san'anj gahuin du'hue nej guì huìj sientu gui, da'nga nì gisi giran nej ñúnj rachrũn nì gà'huì' nej ñúnj yà nej guì.

³⁸ Nì gataj Ma'an Jesús:

—Andaj rachrũn nikaj nej suj rà'aj. Ga'anj gini'hiaj nej suj nì gini'in nej suj anda hua.

Huê danj nì nga gini'in nej sij andaj rachrũn hua, nì ganata' nej sij gunin Ma'an Jesús:

—Man ùn'ùn' gè rachrũn nì huìj gè yukuaj a hua nanj ánj.

³⁹ Nì ga'nin' sun Ma'an Jesús si gataj nej sij gunin daran' nej guì mán hiuj dânj, si gi'hiaj ninj da' yi'nin' nìko xi ma'an ninj

nì ga'anj gane ninj riñan nej koj maree. ⁴⁰ Nì da' yi'nin'in ga'anj gane nej guiì hiuj dânj, da' 'ngo sientu, da' huìj xia chi'. ⁴¹ Hiô' nì gida'a Ma'a Jesús nej ùn'ùn' rachrúun ngà huìj nej yukuaj a, nì ganachi nikaj ñanj ne' yàt'a nì ga'huij si guruhuâ Ma'an Ña'anj an, nì ga'ne' da'a nej rachrúun, nì ga'huij ra'a nej sí 'na' gahuin chrun riñanj, nì gune' nej sô' ne' ñaan; nì guchra' da'a nguèj yukuaj dânj nì ga'huij ra'a daran' nej guiì. ⁴² Nì ya daran' nej guiì nì gachra riki ninj. ⁴³ Nì ganaran' nej sij nej dasû lij gunâj dânj nì ganasîj nda yùhuìj yugûti, nì huê danj nanj ganaran' nej sij nej yukuaj gunâj. ⁴⁴ Nì gisi yâ nda ùn'ùn' mîn nej síi.

Aché Ma'an Jesús riñan nne ña'anj

(Mt. 14:22-27; Jn. 6:16-21)

⁴⁵ Nì ne' rùkù nì gi'hiaj guesâ Ma'an Jesús riñan nej sí 'na' gahuin chrun riñanj si gatù nej sô' ruhuâ barku nì ga'anj nej sô' ne' ñan ñan nngaj yuman' Betsaida, ne' ané du'hua nne ña'anj, nga nì gunâj Ma'an Jesús nì gana'nin nan' nej guiì dukuâ ninj.

⁴⁶ Nì ne' rùkù nga gana'nin nan' nej guiì dukuâ ninj, nì ga'an ra 'ngo kij ì nì ga'min ngà Ma'an Ña'anj an. ⁴⁷ Nì nga ginìn gui dânj, nì gà' huaj barku nda da'aj nne ña'anj, nì 'ngo rìn Ma'an Jesús gunâj nikin' riñan hio'ó huà ni'ninjin in. ⁴⁸ Nì nga gini'in si ùta gi'hiaj guesâ nej sij guendâ guxun nej sij nnee ngà chrun ruguechrà'a, dadin' nanèe nì dànanz ga'huij ne' riñan nej sij, nì gà' ruhuâ gahuin si'nin' ne' ruhuâ giyigìn mánj nì ga'na' Ma'an nì ache riñan nne ña'anj nì guyumanj riñan nej sij, nì ruhuaj gachinj ga'an ne' ñan doj. ⁴⁹ Nì nga gini'in nej sij ache hua riñan nne ña'anj nì gaguâj nej sij dadin' guyu'hui' nej sij, dadin' ganin' ruhuâ nej sij si huin 'ngo sta'naj a; ⁵⁰ Dadin' gini'in daran' nej sij, nì ga'anj da'nga' nej sij sanì orâ chre nì ga'min ngà nej sij, nì gata gunin nej sij:

—Ga nùkuaj ruhuâ nej suj; dadin' ñunj huin nì si guyu'hui' nej suj mánj.

⁵¹ Nì gatu ngà nej sij ruhuâ barku huê danj nì ganikìn' si ga'huij nanèe; nì ùta gahuin ña'anj ruhuâ nej sij sanì huê danj nanj gahuin nìhià' ruhuâ nej sij. ⁵² Dadin' huà nanj nun ga'hue garan da'nga' ruhuâ nej sij daj gi'hia nga ganahuin gà'ì nej rachrúun, dadin' ne' hua tsì ruhuâ nimân nej sij.

**Gi'hiaj Ma'an Jesús ganahuin nej
guii màn yuman' Genesaret
(Mt. 14:34-36)**

⁵³ Nì nga gachîn nej sij riñan nne ña'anj, nì ga'na' nej sij riñan hio'ó gù'nàj Genesaret, nì gahuin nìchrùn' nej sij du'hua hio'ó dânj nì gumînj nej sij barku nun nej sij huaj nej sij. ⁵⁴ Nì gananiñ nej sij ruhuâ barku, nì orâ chre nì ganani'in nej guii màn hiuj dânj nej sij. ⁵⁵ Nì ga'anj gànàt'à' nej guii dânj riñan nej guii màn ganikàj rukû yuman' dânj, nì gayi'ì nej sô' nì ginikaj nej sô' nej sí a'nan'an ga'na' nej sô' nì tàj nej sí dânj riñan chrun ata nej sô' ga'na' nej sô', ñan gunîn nej sô' nne Ma'an Jesús. ⁵⁶ Nì dànè' gahuin gatûj Ma'an Jesús ñan huà 'ngo yuman' lij, nì ñan nngaj 'ngo yuman' snà'ànj an nì riñan hio'ó gi'hiaj sun nej sij, nì guchruj nej sij gingaj nej sí a'nan'an du'hua chrej e, nì gachín nì'hiaj nej guii dânj si ga'huej Ma'an Jesús nì gàgàn' ra'a ninj man 'huej nìkò' du'hua atsîj nìke Ma'an, nì nej guii gagan' ra'a 'huej nìkò' du'hua atsîj tàj yichrá Ma'an nì ganahuin daran' ninj gi'hia.

**Sa gi'hiaj yì'ì nimân nej guii
(Mt. 15:1-20)**

7 Nì ga'anj nichì nej sí fariseo riñan Ma'an Jesús, nì huê danj nanj nara'hui' da'aj nej sí chrùn ley, nej sô' 'na' yuman' snà'ànj Jerusalén. ² Nì gini'in nej sí nânj, si huà da'aj nej sí 'na' gahuin chrùn riñan Ma'an Jesús, nì huà kij ra'a nej sô' nì nun nàni'hià' nej sô' nga yâ nej sô' rachrúun, nì rayi'í dânj nì gataj nej sij si gininj nej sô' riñan gakìn'in. ³ (Dadin' nej fariseo nga daran' nej judío, nì ùta nikaj chrej nej sij si-

chrej nej síchij achij i, nì nga nitaj si nani'hia' nej sij ra'a nej sij, hiô' nì nitaj si yâ nej sij mánj. ⁴Nì nga gunumân nej sij ga'anj nej sij ra'huee, nì nga nun nàni'hià' nej sij ra'a nej sij hiô' nì nitaj si yâ nej sij. Nì nìkaj chrej nej sij chrej giri raà nej ma'an nej sij, huê danj nanj gana'nin' nej sij nej basû garânj sun nej sij nga go'o nej sij nnee, nì huê danj nanj gana'nin' nej sij nej gukuaj a, huê danj nanj gana'nin' nej sij nej ruj aga' garânj sun nej sij, nì huê danj nanj gana'nin' nej sij na tàj nej sij.) ⁵Nì gachín na'anj nej sí fariseo ngà nej sí chrún ley Ma'an Jesús nì gataj nej sô':

—Nùnj huin saj nì nej sí 'na' gahuin chrún riñan Ma'ân rè' nì nitaj si dagahuin nej sô' nej chrej gidigân nej síchij achij i, dadin' yâ nej sô' nga hua kij ra'a nej sô' rà'aj.

⁶Nì nanikaj Ma'an Jesús nì gata:

—Sí gidigañu'unj un huin nej suj nì dùgùnàj hua sa ga'min Isaias rayi'î nej suj, nì huê danj gachrún sô' riñan ñanj:

Yuman' nânj nì man ngà nninj du'hua nej guì ginikaj chrej ninj riñanj,

sani gahuin anêj nimanj ninj riñanj.

⁷Nitaj nùnj guenda ni'ñanj ginûn ña'anj nej sij riñanj,

dadin' sa gidigân nej sij gahuin nej yì'nin' nuguan' giri raà nej sí.

⁸Dadin' gudunâj nej suj nej nuguan' ga'nin' sun Ma'an Ña'anj an, nì ùta nìchràj ruhuâ nej suj guendâ gidigân nej suj nej chrej giri raà nej sí.

⁹Nì huê danj nanj gataj Ma'an Jesús:

—Hiô' nì gudurè' nej suj nej nuguan' ga'nin' sun Ma'an Ña'anj an, dadin' dânanj dagahuin nej suj nej nuguan' gidigân nej síchij achij i. ¹⁰Dadin' gataj Moisés: “Ginikaj chrej nej suj riñan rej nej suj ngà riñan nni nej suj”, “Nì sí ga'min si ga'na' sa yì'î riñan rej ngà riñan nni, nì yìtînj chre da'hui sô' gâhui' sô'.” ¹¹Sani gataj nej suj: Si ga'hue gataj 'ngò síi gunin rej sô' ngà gunin nni sô': “Sì giri'í san'anj an rìkij riñan nguèj suj, dadin' daran' san'anj nikà nì san'anj corbán huin rû'huaj” (nì Corbán ruhuaj gata san'anj gà'huìj riñan Ma'an Ña'anj an huin

nanj ánj). ¹² Nì huê danj nì nitaj si ga'nînj nej suj, si gurugûñu'unj nej sí rej nej sô' ngà nni nej sô'. ¹³ Nì huê dânanj gi'hiaj nej suj nì gudurè' nej suj si-nùguàn' Ma'an Ña'anj an dadin' gidigân nej suj nej chrej giri ra nej ma'an nej suj nì duguachîn nej suj nej nuguan' nânj riñan 'ngõ nì a'ngô nej guì. Nì huê dâj rûn' ginikaj chrej nej suj ngà chrej nânj huê danj ginikaj chrej nej suj ngà a'ngô nej chrej giri ra nej sí.

¹⁴ Nì gakín ñûn Ma'an Jesús ga'na' daran' nej guì riñanj nì gata gunin ninj:

—Gunin daran' nej suj sa ga'min, nì garan da'nga' ruhuâ nej suj. ¹⁵ Gà' si 'ngõ nej sa yâ nej guì nì nga gatu ruhuâ riki ninj nì si nagi'hiaj kij ninj mánj; dadin' daran' nej nuguan' kij gahui ruhuâ du'hua nej guì nì nda ruhuâ nîman ninj gahui nej nuguan' dânj, nì huê nej nuguan' dânj huin sa nagi'hiaj kij ninj. ¹⁶ Si hua 'ngõ nej suj tá hiu'uj rakij guendâ gunin, nì gunin nej suj.

¹⁷ Nì gahuin anêj Ma'an Jesús ñan màn nej guì rigì dânj nì gatu ruhuâ hue'e, nì gachín na'anj nej sí 'na' gahuin chrûn riñanj nùnj huin si gatâj nuguan' rán dânj ruhuâ'. ¹⁸ Nì gataj Ma'an Jesús gunin nej sij:

—Hua nanj na'hue garan da'nga' ruhuâ nej suj mínj. Nun garânj da'nga' ruhuâ nej suj si daran' nej sa gatûj ruhuâ riki nej guì, nì si gi'hia si ganahuin ninj guì gakîñ'in mínj, ¹⁹ dadin' nitaj si gatu ruhuâ nîman ninj mánj, dadin' man ruhuâ riki ninj gatu, nì ne' rùkù nì ri'î ninj.

Dânanj gatâ dadin' daran' nej nihia yâ nej guì nì hua sà' man nanj ánj. ²⁰ Nì huê danj gata:

—Daran' nej nuguan' gahui ruhuâ du'hua nej guì, ô' huin sa gi'hiaj si ganahuin ninj sa kij huaa. ²¹ Dadin' nda ne' rùhuâ nîmân nej guì gahui, nej nuguan' kij ganîn ruhuâ ninj gi'hiaj ninj, nì ganîn ruhuâ ninj ginikaj ninj nika dugui' ninj, nì ganîn ruhuâ ninj gache sigìchrà' ninj, ganîn ruhuâ ninj dagahui' ninj. ²² Ganîn ruhuâ ninj gi'hiaj tu ninj, ruhuâ ninj gaj doj

riñan ninj, ganîn ruhuâ ninj gi'hiaj yi'ì ninj nej dugui' ninj, ganîn ruhuâ ninj gidigañu'unj ninj, ùta huin ruhuâ ninj gininjinj ninj gakìn'in ngà nej siyànàa, huin yìkòj ruhuâ ninj, ga'min yi'ì ninj riñan nej dugui' ninj, ùta huin ninj ruhuâ ninj nì nitaj si chrùn ninj ganakaj guendâ ninj. ²³ Daran' nej sa a'nan' nânj nì ruhuâ nimân ninj gahui, nì nagi'hiaj kij ninj.

Ûta nìko guyumân ruhuâ siyànà 'na' yuman'
sirofenicia ni'in Ma'an Jesús
(Mt. 15:21-28)

²⁴ Huê danj nì gahui Ma'an Jesús hiuj dânj, nì ga'an riñan hio'ó Tiro ngà riñan Sidón; nì gatu ruhuâ 'ngò hue'e, nì nun ga'huej ruhuaj si ginì'in nej guì si nne hiuj dânj; sanì nun ga'hue gèyì'ij huij riñan ninj. ²⁵ Dadin' gunîn 'ngò yugûn' yànà dânj si hiuj dânj nne Ma'an, nì hua 'ngò da'nin yànà ñûn' nùn 'ngò nanè kij huua ruhuâ nimân; nì ga'na' ñûn' nì ganikîn' rúdàkòj ñûn' yi'ì Ma'an. ²⁶ Nì yíñán yugûn' yànà nânj huin riñan hio'ó Sirofenicia nì nìkò' hio'ó dânj yuman' griega, nì gachín nì'hiaj ñûn' riñan Ma'an Jesús si gi'hia sunuj u nì girij nanè kij hua nùn ruhuâ nimân da'nin yànà ñûn'. ²⁷ Sanì gataj Ma'an Jesús gunîn ñûn':

—Gudunâj sô' si ya sìnin nej da'ní nda gùnùmàn riki ninj, dadin' nitaj si dùgùnàj huaj si gido'o' rachrún ya nej da'nî' nì gudugue' ya nej yuhue lij mánj.

²⁸ Nanikàj yugûn' dânj nì gataj ñûn':

—Huê danj yàngà' Señor; sanì nej yuhue lij nì ganaran' nej xuj, nej dasû lij nej rachrún gahiu riki mesa gi'hiaj nej sìn'in nì ganakaj nej xuj yâ nej xuj.

²⁹ Hiô' nì gataj Ma'an Jesús:

—Rayi'í guendâ gataj' dânanj nì ga'anj'; dadin' nanè kij hua ginun ruhuâ nimân da'nin yànà' nì gà' gahui ga'an nanj ánj.

³⁰ Nì nga gunukui' yugûn' dânj dukuâ ñûn' nì nngaj da'nin yànà ñûn' riñan na, nì gini'in ñûn' si gà' gahui nanè kij hua ginun ruhuâ nimân da'nin siyànà ñûn'.

**Sí sò'o nì sí 'minj in huin 'ngo sí dânj nì
ganahuin sô' gi'hiaj Mạ'an Jesús**

³¹ Gahui Mạ'an Jesús ga'an riñan hio'ó Tiro, nì gachinj riñan hio'ó Sidón nì guyumanj ñan nụn nne ña'anj gù'nàj Galilea, nì guchij riñan hio'ó Decápolis. ³² Nì nìkaj nej sij ga'na' nej sij 'ngo sí sò'o nì huê danj nanj na'hue ga'mìn hue'ê sô', nì gachín nì'hiaj nej sij riñan Mạ'an Jesús si gutaj ra'a ahui sí dânj dadin' ruhuâ nej sij si ganahuin sô'. ³³ Nì nika sí nânj ga'anj ane riñan nej guiì màn hiuj dânj, nì gidigì dêj ra'a ruhuâ rakij sí nânj, nì gachra stanu nì gagan' ra'a hia sí nânj.

³⁴ Nì ganachi nikaj ñanj yàt'a, nì ganarânj guche nì gata:

—Efata —nì nuguan' nânj ruhuaj gata: Ganayì'nìn sò' ánj.

³⁵ Nì orâ chre nì ganayì'nìnj nguèj hiu'uj tàj rakij sí nânj, nì ganachi sa anumin hia sô', nì ga'hue ga'mìn hue'ê sô'. ³⁶ Nì ga'nìn' sụn Mạ'an Jesús riñan nej guiì màn hiuj dânj sisi sị ganata' ninj riñan gà' si 'ngo nej guiì; sanì nga ùta ga'nìn' sunj sisi sị ganânìn ninj rayi'î sa gi'hia, nì dânanj niñan ninj ganata' ninj doj riñan a'ngô nej guiì. ³⁷ Nì ùta gahuin nihià' ruhuâ nej guiì nì gataj ninj:

—Ùta hue'ê gi'hia daran'anj; dadin' gi'hia si gunìn guiì sò'o, nì gi'hia si ga'mìn guiì 'mìnj in nanj ánj.

Ga'hui' Mạ'an Jesús ya ga'ânj mìn

(Mt. 15:32-39)

8 Nej gui dânj nì màn ùta gà'ì nej guiì, nì nitaj si nìkaj ninj sa ya ninj, nì gakin Mạ'an Jesús nej sí 'na' gahuin chrun riñanj nì gata gunìn nej sô':

² —Gananìn àko ruhuâj ni'ín nej guiì, dadin' gà' gisìj huà'nìnj gui mân ninj ngàj, nì nitaj si nìkaj ninj sa ya ninj mánj; ³ Nì sị gana'nìn nan' ninj dukuâ ninj dadin' huà gininej ninj, nì huaj ninj nì ginichre ninj ruhuâ chrej e, dadin' huà ða'aj ninj 'na' ùta gàn'.

⁴ Nì nanikàj nej sí 'na' gahuin chrun nì gataj nej sô':

—Dànè' ga'hue girì' 'ngo sí rachrúun ya nej guiì riñan hio'ó nàkò nânj rà'aj.

⁵ Nì gachín na'anj Ma'an Jesús nì gata:

—Andaj rachrúun nikaj nej suj rà'aj.

Nì gataj nej sij:

—Chij nikaj nej nûnj.

⁶ Hiô' nì ga'nin' sun Ma'an Jesús riñan daran' nej guiì màn hiuj dânj si ga'anj gane ninj riñan hio'óo; nì gida'a nej chij rachrúun, nì nga gisij ga'huij si guruhuâ Ma'an Ña'anj an, nì guchra' da'a, nì ga'huij ra'a nej sí 'na' gahuin chrún riñanj guendâ gada'nga' nej sô' riñan nej guiì; huê danj nì ga'hui' nej sô' ya daran' nej guiì màn hiuj dânj. ⁷ Nì nikaj nej sij doj nej yukuaj a ga'na' nej sij; nì ga'hui' nej sij ra'a Ma'an Jesús nì ga'huij si guruhuâ Ma'an Ña'anj an, nì ga'nin' sunj riñan nej sí 'na' gahuin chrún si gà'hui' nej sô' ra'a nej guiì màn hiuj dânj. ⁸ Nì ya daran' nej guiì màn hiuj dânj nda gunumân riki ninj; nì ganaran' nej sij nej dasû lij gunâj dânj, nì ganachra chij yugûti ganaran' nej sij. ⁹ Nì nej guiì ya gahuin da'nga' 'ngo si ga'ânj mîn; nì gana'nin nan' nej guiì dukuâ ninj. ¹⁰ Nì nga gatûj Ma'an Jesús ruhuâ barku ngà nej sí 'na' gahuin chrún riñanj, nì ga'naj riñan hio'ó gù'nàj Dalmanuta.

Gachín nì'hiaj nej sí fariseo si gi'hiaj

Ma'an Jesús ganahuin nej guiì

(Mt. 16:1-4; Lc. 12:54-56)

¹¹ Nì ga'na' nej sí fariseo nì gayi'i nej sô' nì ganarisna'anj nej sô' ngà Ma'an Jesús, nì gachín nej sô' 'ngo da'nga' 'na' ne' yàtà'a, guendâ ruhuâ nej sô' garan hue nej sô' Ma'an. ¹² Nì ganarânj guchej Ma'an Jesús ngà nanè nimanj nì gata:

—Nûnj huin saj nì gachín nej guiì màn diû nânj 'ngo da'nga'a rà'aj. Yàngà' hia nîn' tâ nì sî ga'hue ginì'in nej guiì nânj da'nga'a mánj.

¹³ Nì guduna nej sí dânj nì gatu ruhuâ barku ngà nej sí 'na' gahuin chrún riñanj, nì ga'an ané du'hua nne ña'anj.

Ga gudadú ngà nej sa gidigân nej sí fariseo

(Mt. 16:5-12)

¹⁴ Nì gini'nîun nej sij ginikaj nej sij rachrúun ga'na' nej sij, nì man 'ngo rîn rachrúun nikaj nej sij 'na' nej sij ruhuâ barku.

¹⁵ Nì ga'nîn' sunj riñan nej sij nì gata:

—Nì'hiaj nej suj; nì ga gudadú nej suj ngà chru dunu'man' garânj sun nej sí fariseo ngà Herodes, nânj huin sa gidigân nej sô'.

¹⁶ Nì ganarisna'anj nej sí 'na' gahuin chrun riñanj siganînj nej ma'an nej sô' nì gataj nej sô':

—Ga'min Ma'an Jesús dânanj dadin' nun ginikaj nê' rachrúun ga'na' nê'.

¹⁷ Nì garânj da'nga' ruhuâ Ma'an Jesús sa taj nej sij nì gata gunin nej sij:

—Ahuin si ràyî'ì ganarisna'anj nej suj rà'aj, ganarisna'anj nej suj rayi'î guendâ nitaj rachrúun nikaj nej suj 'na' nej suj nî'. Huâ nîn' hua tsì ruhuâ nimân nej suj nanj nî'. ¹⁸ Huâ rune ñan nej sij nì na'hue ginî'in nej sij, nì tàj hiu'uj u rakij nej sij nì na'hue gunin nej sij. Nì na'hue ganun ruhuâ nej sij ûn'.

¹⁹ Nga guchra' da'a nej ùn'ùn' rachrúun siganînj nej ùn'ùn' mîn nej guiì, nì andaj yugûti gachra nga ganaran' nej suj rà'aj.

Nì gataj nej sij:

—Yùhuìj.

²⁰ —Nì nga guchra' da'a nej chij rachrúun nì gisi yâ ga'ânj mîn nej guiì. Andaj yugûti ganachra nej dasú lij nej rachrún dânj ganaran' nej suj rà'aj.

Nì gataj nej sij:

—Chij.

²¹ Nì gata:

—Nùnj huin saj nì hua nanj na'hue garan da'nga' ruhuâ nej suj rà'aj.

**Gi'hiaj Ma'an Jesús si ganahuin 'ngo sí
dũchri ruhuâ yuman' Betsaida**

²² Nĩ ga'na' Ma'an Jesús ñan nngaj yuman' Betsaida; nĩ nĩkaj nej sí màn hiuj dânj ga'na' nej sô' 'ngo sí huâ dũchri, nĩ gachín nĩ'hiaj nej sô' si gâgân' ra'a Ma'an Jesús sí dânj. ²³ Hiô' nĩ gida'a Ma'an Jesús ra'a sí dũchri dânj, nĩ girij nika ga'an du'hua yuman'an sô'; nĩ gachra stanu nguèj rune ñan sô', nĩ gutaj ra'a ahui sô' nĩ gachín na'an si gurugui' gini'hiaj sô' doj.

²⁴ Nĩ ganachi nikaj ñan sí dânj nĩ gini'hiaj sô' nĩ gataj sô':

—Gurugui' gini'hiâ nej sí nĩ dàj rûn' hua nej chrun hua nej sij nanj ánj.

²⁵ Nĩ guta' ñũn Ma'an Jesús ra'a nguèj rune ñan sí dânj nĩ gata si gini'hiaj sô'; huê danj nĩ ganahuin nguèj rune ñan sô', nĩ giyigìn gini'hiaj sô' nda gan' nĩ nda hue'ê chre gurugui' gini'hiaj sô' daran' nej gui. ²⁶ Nĩ gana'nín Ma'an Jesús nan' sí dânj dukuâ sô' nĩ gata gũnĩn sô':

—Si gatũj' ruhuâ yuman' nãnj mánj, nĩ gà' si ganatâ' gũnĩn nej gui màn yuman' nãnj mánj.

Ganata' Pedro si Ma'an Jesús huin Cristo

(Mt. 16:13-20; Lc. 9:18-21)

²⁷ Gahui Ma'an Jesús nĩ ga'an yuman' Sesarea huin do'ó Filipino ngà nej sí ga'na' gahuin chrun riñanj. Nĩ nga aché nej sij huaj nej sij nĩ gachín na'an nej sí 'na' gahuin chrun riñanj nĩ gata gũnĩn nej sô'.

—Dàj taj nej sí nĩ ahuin sa huín taj nej sô' rà'aj.

²⁸ Nĩ nanikàj nej sô' nĩ gataj nej sô':

—'Ngo nej sij taj si huê Ma'ân rè' huin Juan Bautista; nĩ a'ngô nej sij taj si huê Ma'ân rè' huin Elias; nĩ a'ngô nej sij taj si huê Ma'ân rè' huin go'ngo nej sô' gataj dàj gahuin.

²⁹ Nĩ gataj Ma'an Jesús:

—Nĩ ahuin sa huín taj nej suj rà'aj.

Hiô' nĩ gataj Pedro:

—Huê Ma'ân rè' huin Cristo.

³⁰ Sani ga'nin' sùn Ma'an Jesús riñan nej sí 'na' gahuin chrún riñanj sisi sị ganata' nej sô' riñan gà' si 'ngò nej guiì ahuin sa huin Ma'an.

Gataj Ma'an Jesús si gahuij

(Mt. 16:21-28; Lc. 9:22-27)

³¹ Dadin' gidiganj riñan nej sí 'na' gahuin chrún riñanj nị gata gụnịn nej sô': Hua nịñan si ùta giran' sañùnj, nị sị gininj hue'ê riñan nej síchịj achij i, riñan nej rej nị riñan nej sí chrún ley nị dagahui' nej sô' ñùnj. Sani nga gahuí nị gachin huà'nìnj gui nị gànà'nìn siganinị nej niman. ³² Nị nda nị'nìnj chre ga'min Ma'an. Hiô' nị gakin' anêj Pedro Ma'an nị ran' sô' Ma'an. ³³ Sani nanikàj Ma'an nị gini'hia riñan nej sí 'na' gahuin chrún riñanj nị dugunin' gà'ij Pedro nị gata gụnịn sô':

—Guxun ma'ân' riñanj sichrej. Dadin' nitaj si nụn ruhuâ ahuí' nej rasun garan' ruhuâ Ma'an Ña'anj an mánj, dadin' ga'nín ñan' riñan nej rasun garan' ruhuâ nej síi.

³⁴ Nị gakin' nej guiì ngà nej sí 'na' gahuin chrún riñanj nị gata gụnịn nej sô':

—Si hua 'ngò nej suj ruhuâ gịnikò' rukú Ma'án, nị gụdunâj nej suj nej sa garan' ruhuâ nneè kú nej suj, nị ga ruhuâ nej suj gịran' sañun nej suj, nị gịnikò' nej suj rukú Ma'án. ³⁵ Dadin' daran' nej guiì ruhuâ gananin' riñan sañun hua ruhuâ yumiguìi nânj nị na'huej ruhuâ ninj gàhuì' ninj rayi'í, nị si ganari' ninj ñan nịkaj sùn Ma'an Ña'anj an gane ninj mánj, sani daran' nej guiì hua ruhuâ gàhuì' rayi'í nị ngà rayi'í nuguan' gi'hiaj gananin' ninj, nị gananin' ninj nanj ánj. ³⁶ Dadin' ahuin guenda ni'ñanj si ùta gịrì' nej guiì nej rasun màn ruhuâ yumiguìi nânj ga riñan ninj, si ga'anj nị'hia ma'an nimân ninj rà'aj. ³⁷ Nị ahuin si gịrì' nej guiì naruhue ninj rayi'í ma'an nimân ninj rà'aj. ³⁸ Dadin' ahuin nanj guiì gịrì' sinà'aj a rayi'í ngà rayi'í si-nùguàn'ànj diú màn nej sí gi'hiaj gakin' nânj, nị gịrì'ij sinà'aj a rayi'í ninj nga gà'nàj nị ga'na' nej ángel gèe nị gịnikaj sùnj si-sun Ma'an Re Ña'anj an nanj ánj.

9 Nì huê danj gata:
 —Yàngà' hia nìn' tâ si huà da'aj nej suj màn hiuj nânj,
 nì sî gahui' nej suj dadin' gini'in nej suj ga'na' ginikaj sun
 nùkuaj sta'u Ma'an Nà'anj nne yàtà'a riñan hio'ó nânj nanj
 ánj.

Nadunâ Jesús Ma'an
(Mt. 17:1-13; Lc. 9:28-36)

² Ne' rùkù nga gachîn huàtàn' gui nì ginikaj Ma'an Jesús Pedro, ngà Jacobo nì Juan, nì ga'anj ninin nej sij raà 'ngò kij huà yàkàan; nì nadunâ Jesús Ma'an riñan nej sij. ³ Nì nda ran chre ganahuin sigan'anj nì nda gàtsi chre ganahuin sigan'anj, nì huà gàtsi atsij i dàj rûn' hua 'hue'e, nì gà' si 'ngò nej sí nán atsij i nì sî ga'hue ganahuin gàtsij gi'hiaj nej sô' dàj rûn' ganahuin gàtsi atsij nânj. ⁴ Nì orâ chre nì guyumân Elias ngà Moisés, nì ga'min nguèj sô' ngà Ma'an Jesús. ⁵ Hiô' nì gataj Pedro gunin Ma'an Jesús:

—Maestrûj, dùgùnàj huaj si gane nê' hiuj nânj; nì gi'hiaj nê' huà'nin hue' rekoj o, 'ngoj gane Ma'ân rè', nì a'ngoj gane Moisés nì a'ngoj gane Elías nanj ánj.

⁶ Sanì nun ni'in Pedro sa ga'min sô', dadin' do' sî ûta guyu'hui' sô'. ⁷ Hiô' nì ga'na' 'ngò nnga nì garan gayun'un riñan nej sij, nì nda riñan nnga dânj ga'min Ma'an Nà'anj an nì gata:

—Huê Ma'an nan huin Da'nî nì ûta 'ì ruhuâj ni'ín Ma'an; nì gunin nej suj sa ga'min.

⁸ Nì orâ chre nì nga gini'hiaj nej sij, nì nitaj gà' si go'ngò nguèj sô' nikin' ngà Ma'an Jesús, dadin' man 'ngò rin nikin' hiuj dânj.

⁹ Nì gananj nej sij raà kij dânj, nì ga'nin' sunj riñan nej sij sisi sî ganân nej sij riñan gà' si 'ngò nej guil sa gini'in nej sij hiuj dânj, nì nda gànà'nin Ma'an siganin nej nîman hiô' nì ga'hue ganân nej sij rayi'ij. ¹⁰ Nì gana'nin sà' nej sij nej nuguan' nânj nì nadigi'nîn nej sij siganin nej ma'an nej sij, nì

ganarísna'anj nej sij nì taj nej sij dàj gahuin nga gànà'nìnj nej nîman. ¹¹ Nì gachín na'anj nej sij nì gataj nej sij:

—Nùnj huin saj nì gataj nej sí chrùn ley si ñà'an huaj si ga'na' sinìn Elías rà'aj.

¹² Nanikàj Mạ'an Jesús nì gata:

—Yàngà' nì ga'na' sinìn Elías, nì nagì'hiaj nàkà sô' daran' nej rasùn; nì dàj rùn' taj riñan ñanj rayi'í, nì úta gìran' sàñùnj, nì nitaj nùnj gahuín riñan nej guiì. ¹³ Sani ñùnj taj si gà' ga'na' Elías, nì gi'hiaj nej sij dàj garan' ruhuâ nej sij ngà sô', dàj rùn' taj riñan ñanj rayi'í sô'.

**Gi'hiaj Mạ'an Jesús ganahuin 'ngo silíj
nun nanè kịj huaa ruhuâ nimân
(Mt. 17:14-21; Lc. 9:37-43)**

¹⁴ Nì nga guchi' Mạ'an Jesús ñan nìkìn' nej sí 'na' gahuin chrùn riñanj, nì gini'in si úta gà'ì nej guiì mân ganikàj ne' rùkù nej sô', nì unin' nej sí ga'na' gahuin chrùn riñanj ngà nej sí chrùn ley. ¹⁵ Nì orâ chre nì gini'in daran' nej guiì Mạ'an Jesús, nì gahuin ñà'anj ruhuâ ninj, nì gunânj ninj ga'na' ninj riñan Mạ'an nì gida'a ninj ra'a. ¹⁶ Nì gachín na'anj Mạ'an Jesús nì gata:

—Ahuin si ràyì'ì gunìn' nej suj ngà nej sí dânj rà'aj.

¹⁷ Nì ga'min 'ngo sí nìkìn' siganìnj nej guiì rigìi nì gataj sô':

—Maestrùj, nika da'nì ga'ná riñan Mạ'ân rè' dadin' ruhuâ nimân sij nne 'ngo nanè 'mìnj in nì na'hue ga'mìn sij gi'hia mánj, ¹⁸ nì dànè' gahuin nga gida'a nanè kịj hua dân sij nì dunatu sij; nì gahui atạn'an du'hua sij gi'hia nì yâ ruj ñan' sij gi'hia, nì 'na' gànàkò nìn' sij gi'hia nì gatâ gunìn nej sí 'na' gahuin chrùn riñan Mạ'ân rè' si gịrì nej sô' ruhuâ nimân sij nanè kịj hua nânj sani nun ga'hue gịrì nej sô'.

¹⁹ Nì nanikàj Mạ'an Jesús nì gata:

—Aya' nej yi'nìn' na'hue gùyùmàn ruhuâ suj gà' man'. Nda àmàn da'huí gané ngà nej suj gà' únj. Nda andaj da'huí ga

nùkuaj ruhuâj ni'ín nej suj gà' únj. Gínikaj nej suj silíj dânj ga'nà' nej suj ne' dânanj.

²⁰ Nì nìkaj nej sij ga'na' nej sij silíj nânj riñan Ma'an Jesús, nì nga gini'in nanè kij hua dânj Ma'an Jesús, nì ùta nùkuaj nagunanj silíj dânj, nì ganatúj sô' riñan hio'óo gi'hia nì ùta gahuin nìta sô', nì ùta nikò' atan'an du'hua sô'. ²¹ Nì gachín na'anj Ma'an Jesús rej silíj dânj nì gata:

—Andaj diù gà' gisìj gi'hia dânanj giran' sô' rà'aj.

Nì gataj rej silíj dânj:

—Àsìj hua lij sij nì huê dânanj gi'hia ran' sij. ²² Nì ùta gà'ì nì ga'nìn sij riñan ña'aaan nga ruhuâ nnee, guendâ ruhuaj dàgahuij sij; nì si ga'hue gi'hiaj Ma'ân rè' ganahuin sij, nì ganànìn àko ruhuâ Ma'ân rè' ni'ín rè' nej ñúnj nì gurugũñu'unj Ma'ân rè' nej ñúnj.

²³ Nì gataj Ma'an Jesús:

—Si ga'hue gùyùmàn ruhuâ', dadin' sí guyumân ruhuâ nì daran'anj huin sa ga'hue gi'hiaj sô'.

²⁴ Nì orâ chre nì ga'min nùkuaj rej silíj dânj nì gataj sô':

—Guyumân ruhuâj; nì gurugũñu'unj Ma'ân rè' si gùyùmàn yitìnj doj ruhuâj.

²⁵ Nì nga gini'in Ma'an Jesús si ùta gunânj nej guì 'na' ninj riñanj, nì dugunìn gà'ìj nanè kij hua nânj nì gata:

—Nanè la'ñan' sò' nì sô'o sò', ga'nìn' sunj riñan' nì gahui' ruhuâ nimân silíj dan ga'anj, nì sì nanikàj gatù ñún' ruhuâ nimân sij gà' mánj.

²⁶ Hiô' nì gaguâj nùkuaj ñún nanè kij hua dânj, nì gayi'ij nì ùta nùkuaj nagunanj silíj dânj, nì gahui ruhuâ nimân sô'; nì dàj rún' hua sí gà' gahui'i hua sílìj dânj gi'hia, nì gataj ùta gà'ì nej guì: Gà' gahui' silíj dan nanj ánj. ²⁷ Sanì gida'a Ma'an Jesús ra'a silíj dânj, nì gunune' nìkaj sô'; nì ganayumàn sô' gi'hia.

²⁸ Nga gunukui' Ma'an Jesús ruhuâ hue' ñan nne, nì gachín na'anj nej sí 'nà' gahuin chrùn riñanj nì gataj nej sô':

—Núnj huin saj nì nun ga'hue giri nej ñúnj ne' ye'e nanè kij hua dânj rà'aj.

²⁹ Nì gataj Ma'an Jesús:

—Nej yì'nìn' nanè kij hua nânj nì ùta 'lì gahui ninj, nì da'hui' ga'mìn' ngà Ma'an Ña'anj an nì ga ginine' da'nga nì ga'hue gahui ninj nanj ánj.

Gataj ñûn Ma'an Jesús si gahuij

(Mt. 17:22-23; Lc. 9:43-45)

³⁰ Nì nga gahui nej sij hiuj dânj nì ga'anj nej sij ne' Galilea; sanj nun garan' ruhuâ Ma'an Jesús si ginì'in nej guiì dâne' gà'àn. ³¹ Dadin' gidiganj riñan nej sí 'na' gahuin chrún riñanj nì gata: Nì nàgà'hui' nej sij ñùnj ra'a nej sí nì dagahui' nej sô' ñùnj, sanj ne' rùkù nga gahuí, nì gachin huà'nìnj gui nì gànà'nìnj siganinj nej nîman. ³² Sanj nun ga'hue garan da'nga' ruhuâ nej sí 'na' gahuin chrún riñanj nej nuguan' nânj, nì yu'hui' nej sô' gèchìnj na'anj nej sô' Ma'an.

Ahuin sí huin sí a'nìn' doj rà'aj

(Mt. 18:1-5; Lc. 9:46-48)

³³ Nì guyumân nej sij Kapernaúm; nì nga nne Ma'an Jesús ruhuâ hue'e, nì gachín na'an nej sí 'na' gahuin chrún riñanj nì gata:

—Ahuin rày'ìì ganarísna'anj nej suj nga 'na' nê' ruhuâ chrej e rà'aj.

³⁴ Sanj đín ga du'hua nej sij; dadin' nga 'na' nej sij ruhuâ chrej e nì ganarísna'anj nej sij, nì gataj nej sij ahuin go'ngo nê' gahuin sí achij doj rà'aj. ³⁵ Hiô' nì ga'anj gane Ma'an Jesús nì gakin ga'na' nej yùhuìj sí 'na' gahuin chrún riñanj, nì gata gunin nej sô':

—Si hua 'ngo nej suj ruhuâ gahuin sí sinin, nì ganahuin nej suj sí ga'na' ne' rùkùu nì gahuin nej suj sí gunanj gitsi riñan daran' nej guiì nanj ánj.

³⁶ Nì gida'a 'ngo sílìj i, nì ganinj danin nej sij, nì gida'a nì gani'ñanj sílìj dânj nì gata:

³⁷—Ni sí ganahuin ra'a ngà siyuguí 'ngo sílij i dàj rún' hua silíj nânj, ni Ma'án ganahuin ra'a sô'; ni sí ganahuin ra'a Ma'án, ni sê ñúnj ganahuin ra'a sô', dadin' ganahuin ra'a sô' Ma'an sa ga'nín ga'ná.

Sí nitaj si unín 'ngà nê' ni huin sô' ngà nê'

(Lc. 9:49-50 Mt. 10:42)

³⁸ Nanikàj Juan ni gataj sô':

—Maestrûj, gini'in nej ñúnj si 'ngo sí dânj ni ngà siyugui Ma'án rè' giri sô' ne' ye'e nej nanè kij huaa, ni nagi'hiaj hai nej ñúnj dadin' nitaj si ñikaj dugui' sij ngà nê' mánj.

³⁹ Sani gataj Ma'an Jesús:

—Si nagi'hiaj hai nej suj mánj; dadin' gà' si 'ngo sí ni nga garânj sun sij siyuguí ni ganahuin nej guil gi'hiaj sij ni ne' rùkù ni si ga'min yì'ì sij ray'í mánj. ⁴⁰ Dadin' sí nitaj si gata rùhuà ni'in nê', ni huin si ngà nê'. ⁴¹ Ni ahuin nanj sí riki 'ngo basû nnee go'o nej suj ngà siyuguí, guendâ nikò' nej suj rukú, yàngà' hia ñin' tâ ni si gahuin chre sun gi'hiaj sí dânj, dadin' nàgà'huì' Ma'an Ña'anj an nani'hiaj sô'.

Gahuin ni gininj 'ngo sí riñan gakïn'in

(Mt. 18:6-9; Lc. 17:1-2)

⁴² 'Ahuin nanj sí gà' ni'in si-nùguàn' Ma'an Ña'anj an gà' nâ doj, ni gi'hiaj sô' gininj 'ngo nej sí hiaj nàkà guyumân ruhuâ ni'in ñúnj riñan gakïn'in, ni dùgùnàj huaj si ñunikò' 'ngo hiěj to guduguâj urruj u yihiâ sô', ni gudugue' ga'anj sô' ruhuâ nne ña'anj nanj ánj. ⁴³ Si ra'ât gi'hiaj si gi'hiá' gakïn'in ni gà'nè'; ni dùgùnàj huaj si gatú' ñan ñikaj sun Ma'an Ña'anj an núnj huin si huà ru'u ra'ât, dadin' núnj huin si huà sà' nguèj ra'ât sani ga'anj ni ginun nìgàn ruhuâ rúnâko ni nitaj àmàn ginà'áj ña'an nún hiuj dânj, ⁴⁴ ni nej yilú màn hiuj dânj ni nitaj àmàn gàhuì' nej yô', ni ña'an nún hiuj dânj ni nitaj àmàn ginà'a mánj. ⁴⁵ Ni si dakót gi'hiaj gi'hiá' gakïn'in, ni gà'nè' nanj ánj; dùgùnàj huaj si gatú' ñan ñikaj sun Ma'an Ña'anj an núnj huin si huà ru'u dakót, dadin' núnj huin si huà sà' nguèj dakót sani

ga'anj' nì ginun nìgànj chre' riñan ña'an nitaj àmàn gìnà'aj nanj ánj, ⁴⁶ ñan màn nej yilú huin dân nej sij nì nitaj àmàn gàhuì' nej yô', nì ña'an nun hiuj dânj nì nitaj àmàn huaj gìnà'a mánj. ⁴⁷ Nì si rune ñant huin sa gi'hiaj gi'hia' gakin'in, hiô' nì giri' nanj ánj; dùgùnàj huaj si gatù' ñan nikaj sun Ma'an Ña'anj an ngà 'ngo rìn rune ñant, dadin' nùnj huin si hua nguèj rune ñant sanì ga'anj' riñan ña'aaan ginun nìgànj nanj ánj, ⁴⁸ ñan màn nej yilú huin dân nej sij nì nitaj àmàn gàhuì' nej yô'; nì ña'an nun hiuj dânj nì nitaj àmàn gìnà'a mánj.

⁴⁹ Dadin' dàj rùn' 'nìnj ñaan nneè nakòo nì gunukuaj nâ man huê danj ganahuin sà' nimân nej da'ní Ma'an Ña'anj an gi'hiaj Ma'an Espíritu Santo nga gachin ninj riñan nej sañuun. ⁵⁰ Sa sà'a huin ñaan; sanì si gànàrè' ñaan, nì ahuin si ngà nagi'hiaj nì' nihiaa rà'aj. Nì dàj rùn' 'nìnj ñaan nihiaa nì ya daj man nì huê danj dugumîn hue'ê nej suj ma'an nej suj riñan gakin'in; nì ga dìn'inj gimàn nej suj ngà 'ngo nì a'ngò nej dugui' nej suj.

**Gidigân Ma'an Jesús dàj ga'hue ganachi
nikaj ñanj acta gudunâj síi nikaj sij
(Mt. 19:1-12; Lc. 16:18)**

10 Gahui Ma'an Jesús hiuj dânj, nì ga'an riñan hio'ó Judea ne' ané du'hua kin Jordán, nì nara'hui' ñûn nej guì yuman'an riñan Ma'an, nì gayi'ij gidiganj dàj rùn' gi'hiaj sininj. ² Nì ga'na' nichè nej sí fariseo nì gachín na'anj nej sô' Ma'an Jesús, guendâ ruhuâ nej sô' garan hue nej sô' Ma'an nì gataj nej sô', dùgùnàj huaj si 'ngo sí nne nika nì gudunâj sij nika sij nì'. ³ Nanikàj Ma'an Jesús nì gata:

—Dàj ga'nìn' Moisés suun riñan nej suj rà'aj.

⁴ Nì gataj nej sij:

—Garânj yina Moisés si ga'hue ganachi nikaj ñanj ata, guendâ gudunâj síi nika sô'.

⁵ Nanikàj Ma'an Jesús nì gata:

—Guendâ ûta ganahuin tsi nimân nej suj nî rayi'î dânj nî garânj yina sô' nî giyi'nî'n' suun si ga'hue ganachi nikaj nanj ata nanj ánj; ⁶ sanî àsiğ sinîin nga gi'hiaj Ma'an Ña'anj an yumiguî, “nî gi'hia sîi ngà siyànàa nanj ánj”. ⁷ “Rayi'î dânj nî gahuin anêj sîi riñan rej sô' ngà riñan nni sô', nî ganahuin nùguàn'àn sô' ngà nika sô'. ⁸ Nî ganahuin nguèj nika sô' 'ngò rîn nneè.” Huê danj nî sê huìj ran' nej sô' huin gà' mánj, dadin' ganahuin nguèj nika sô' 'ngò rîn guî. ⁹ Hiaj rû'huağ nî sa gà' nagi'hiağ dùguî' Ma'an Ña'anj an nî si ga'hue gi'hiağ anêj sîi gà' mánj.

¹⁰ Nî nga gunukui' nej sij hue'e, nî gachín na'anj ñûn nej sí 'na' gahuin chruun riñan Ma'an Jesús rayi'î nuguan' nânj. ¹¹ Nî gatağ Ma'an Jesús:

—Ahuin nanj sí dunachinikaj ñanj acta guendâ gudunâğ sô' nika sô' nî ganakaj sô' a'ngô siyànàa, nî gininj sô' riñan gakîn' nîkaj nika dugui'. ¹² Nî siyànà dunachinikaj ñanj acta guendâ gudunâ nikaj nî ganaka a'ngô sîi, nî ginin riñan gakîn' nîkaj nika dugui'.

**Gachín nî'hiağ Ma'an Jesús si ga'na'
sa huà hue'ê riñan nej sílij i
(Mt. 19:13-15; Lc. 18:15-17)**

¹³ Nî nîkaj nej sij nej sílij i ga'na' nej sij riñan Ma'an Jesús guendâ gâgân' ra'a nej sô', sanî dugunîn gà'î nej sí 'na' gahuin chrun riñanj sisi sî ga'anj nej sílij i riñanj nanj ánj.

¹⁴ Nî gini'in Ma'an Jesús si dânanj gi'hiağ nej sij, nî gahuin ña'anj ruhuaj nî gata:

—Ga'nî'n nej suj si ga'na' nichî nej sílij dânj riñânj, nî si garan' ñu'unj nej suj mánj; dadin' huê nej sílij nânj huin da'nî Ma'an Ña'anj an. ¹⁵ Yàngà' hia nî'n' tâ, nî sí na'hueğ ganahuin ra'a Ma'an Rey nîkaj sun ne' yàtà'a, dàğ rûn' 'hio' ngà ganahuin ro'ô' 'ngò sílij i, nî si ga'hue gatù sí dânj ñan nîkaj sun Ma'an Ña'anj an mánj.

¹⁶ Nî nani'ñan Ma'an Jesús nej sílij i, nî gutaj ra'a hio nej sô' nî gata, si ga'na' sa huà hue'ê riñan nej sô'.

Sí yiru'hue huə lij

(Mt. 19:16-30; Lc. 18:18-30)

¹⁷ Nì nga gà' aché Ma'an Jesús hua ruhuâ chrej e, nì nda gunânj chre 'ngo sí dânj ga'na' sô' riñanj, nì ganikin' rúdàkòj sô' riñanj, nì gachín na'anj sô' nì gataj sô':

—Maestrùj huê rè' huin 'ngo sí sà'a. Nùnj huin si gi'hia nì ga'hue gùnùkuìj nì gané nìgànj chré ñan nne Ma'an Ña'anj an rà'aj.

¹⁸ Nì gataj Ma'an Jesús:

—Nùnj huin saj nì taj' si huín 'ngo sí sà'a rà'aj. Dadin' gà' si 'ngo nej sí nitaj si huin nej sô' sí sà'aj mánj, dadin' man 'ngo rìn Ma'an Ña'anj an, huin sa sà'aj nanj ánj. ¹⁹ Nì gà' ni'ín' nej nuguan' ga'nin sùn Ma'an Ña'anj an: “Nì sì ginikaj nika dugui', nì sì dagahui' guì, nì sì gi'hiaj tų', nì sì guta' chrê' gakìn'in nej dugui', nì sì gidigañu'unj', nì ginikaj chrej' riñan ré' nì huê danj nanj ginikaj chrej' riñan nnî.” ²⁰ Hiô' nì nanikàj sí dânj nì gataj sô':

—Maestrùj, daran' nej nuguan' nânj dagahuín àsìj hua li.

²¹ Hiô' nì gini'hiaj Ma'an Jesús riñan sí dânj, nì ganahuin 'ì ruhuaj ni'in sô' nì gata gunin sô':

—Hua 'ngo rìn sa gàchin gadagahuín' nanj ánj: Ga'anj' nì gudų'hue' daran' nej rasun huin si'hiát, nì gada'nga' riñan nej guì ganiki, nì ganahuin ra'â' nìko doj ne' yàtà'a; hiô' nì ga'hue ga'na' nì ginikô' rukú.

²² Sanì ùta ganânin ruhuâ sí nânj, nga gunin sô' nuguan' nânj, huê danj nì ga'anj sô' dadin' huin sô' 'ngo sí yiru'huee.

²³ Hiô' nì gini'hiaj Ma'an Jesús nìn' gàchrà' ne' rùkuj, nì gata gunin nej sí 'na' gahuin chrùn riñanj:

—Ùta chì' huaj gatų sí yiru'huee gane sô' ngà Ma'an Ña'anj an.

²⁴ Nì ùta gahuin ña'anj ruhuâ nej sí 'na' gahuin chrùn riñan Ma'an Jesús nga gunin nej sô' nej nuguan' nânj; sanì nanikàj Ma'an Jesús, nì gata gunin nej sô':

—Da'ninj, ùta chì' huaj gatù nej sí a'nín ñan riñan nej rasun du'huee gane sô' yàtà'a nanj ánj. ²⁵ Dànanj nitaj si chì' huaj gachin 'ngo yuku kameyu hiu'uj tàj dakín ganuhuâ, gà' da' si gatù 'ngo sí yiru'huee yíñán Ma'an Ña'anj nne yàtà'a.

²⁶ Hiô' ni ùta gahuin ña'anj ruhuâ nej sí 'na' gahuin chrún riñan Ma'an Jesús nga gunin nej sô' nej nuguan' nânj, ni ga'min nej ma'an nej sô' ni gataj nej sô':

—Ahuin sí gùnùkuaj gananin gà' ùnj.

²⁷ Hiô' ni gini'hiaj Ma'an Jesús riñan nej sij ni gata gunin nej sij:

—Guendâ nej sí ni ùta chì' huaj ga'hue gadagahuin nej sij, sanj guendâ Ma'an Ña'anj an ni sê sa chì' huin mánj; dadin' daran'anj huin sa ga'huej gi'hiaj Ma'an Ña'anj an nanj ánj.

²⁸ Hiô' ni gayi'ì Pedro ni gataj sô':

—Señor, gudunâj nej ñûnj daran' sa huà riñan nej ñûnj ni ginikò' nej ñûnj rukù Ma'an rè'.

²⁹ Nanikàj Ma'an Jesús ni gata:

—Yàngà' hia nín' gàtà gunin nej suj ni ahuin nanj sí gudunâj dukuâ, gudunâj dinín, gudunâj yuguej, gudunâj rej, gudunâj nni, gudunâj nika, gudunâj da'ní, gudunâj do'ó, rayi'í Ma'an ngà rayi'í nuguan' gi'hiaj gananin nej guiì. ³⁰ Ni gànàrì' nej sij 'ngo sientu nej rasun gudunâj nej sij; ni gànàrì' nej sij dukuâ nej sij, dinín nej sij, yuguej nej sij, nni nej sij, da'ní nej sij, do'ó nej sij ruhuâ yumiguì nânj, ni huà niñan si giran' sañun nej sij; ni nga gahuì' nej sij ni gànàrì' nej sij ñan gane nigànj nej sij. ³¹ Sanj ùta gà'ì nej sí siníin ni ganahuin nej sô' sí nanikò' ne' rùkùu, ni nej sí 'na' ne' rùkùu ni ganahuin nej sô' sí siníin.

Gataj ñûn Ma'an Jesús si gahuìj

(Mt. 20:17-19; Lc. 18:31-34)

³² Ni huaj nej sij chrej ahui hua'anj ne' Jerusalén; ni huaj Ma'an Jesús ne' ñaan, ni gahuin ña'anj ruhuâ nej sí nìkò' rukù Ma'an huaj nej sô' ni guyu'hui' nej sô'. Hiô' ni nanikàj Ma'an

Jesús nì gakin' ane nej yùhuìj sí 'na' gahuin chrùn riñanj. ³³ Nì gayi'ij nì gata:

—Hiaj nì gùchì' nê' Jerusalén, nì nàgà'huì' nej sí ñùnj riñan nej rej huin ñaan ngà riñan nej sí chrùn ley; nì garan ruhuâ nej sô' rayi'í guendâ gahuìj nì nàgà'huì' nej sô' ñùnj riñan nej sí nàsìnùnj un. ³⁴ Nì ga'mìn duku nej sij riñanj nì gachri nej sij nne'e yichrâ, nì gachra stanûj nej sij riñanj, nì dagahui' nej sij ñùnj; sanì gachin huà'nìnj gui nì gànà'nìnj siganin'j nej nìman nanj ánj.

Gachín nì'hiaj Santiago ngà Juan riñan Ma'an Jesús
(Mt. 20:20-28)

³⁵ Hiô' nì ga'na' nichì Jacobo ngà Juan nì nguèj sô' huin da'ní Zebedeo, riñan Ma'an Jesús, nì gataj nguèj sô':

—Maestrûj, ruhuâ nguèj ñûnj si gadagahuin Ma'ân rè' sa gachin'j nguèj ñûnj riñan Ma'ân rè'.

³⁶ Nì gataj Ma'an Jesús:

—Nùnj huin si gi'hia ruhuâ nguèj suj rà'aj.

³⁷ Nì gataj nguèj sí dânj:

—Nga ginikaj sun Ma'ân rè' nì garan yina Ma'ân rè' si ngo nguèj ñûnj gane ne' huà' Ma'ân rè' nì a'ngô nguèj ñûnj gane ne' chrìn Ma'ân rè'.

³⁸ Hiô' nì gataj Ma'an Jesús:

—Nun ni'in nguèj suj sa gachín nguèj suj mánj. Ga'hue go'ò nguèj suj basû go'ôj nî', nì ga'hue gata' nne nguèj suj dàj rûn' gata' nnêj nî'.

³⁹ Nì gataj nguèj sij:

—Ga'hue huê danj gi'hiaj nguèj ñûnj.

Nì gataj Ma'an Jesús:

—Yàngà' hia nìn' nì sa nun ruhuâ si-basû, nì ga'hue go'ò nguèj suj, nì dàj rûn' gata' nnêj nì huê danj ga'hue gata' nne nguèj suj; ⁴⁰ sanì guendâ ruhuâ nguèj suj si 'ngô nguèj suj gane ra'á ne' huà'aj nì a'ngô nguèj suj gane ra'á ne' chrìn, nì sê si-

sùnj huin sun dânj si rìkìj riñan nguèj suj mánj, dadin' gà' hua yugui nej sí ganahuin ra'a gane hiuj dânj.

⁴¹ Nga gunin a'ngô nej chí' ran' nej sí 'na' gahuin chruun, ni gayi'li nej sô' ni gina'an ruhuâ nej sô' ni'in nej sô' Jacobo ngà Juan. ⁴² Sani gakin Ma'an Jesús nej sij ni gata gunin nej sij:

—Ni'in nej suj si nej sí nikaj sun riñan nej yuman' màn ruhuâ yumigui ni nagì'hiaj sì'hiaj nej sô' nej sun nikaj nej sô', ni nej sí nikaj sun nìko doj ni ga'nin' nej sô' riñan nej sí nikaj sun ninaj doj nì'. ⁴³ Sani sì ga'hue danj gaj siganin nej suj mánj, dadin' sí ruhuâ gahuin ñan siganin nej suj ni gahuin nej sô' sí gunanj gi'tsi riñan nej suj, ⁴⁴ ni si hua 'ngo nej suj ruhuâ gahuin ñan siganin nej suj, ni gahuin nej suj sí gi'hiaj sun chre riñan a'ngô nej dugui' nej suj. ⁴⁵ Dadin' ñunj ni nun gà'nàj guendâ gunanj gi'tsi nej sí riñanj mánj, ga'ná guendâ naru'huej Ma'an ni gananj úta gà'li nej guì gi'hia nanj ánj.

Ganahuin riñan sí duchri gù'nàj Bartimeo

(Mt. 20:29-34; Lc. 18:35-43)

⁴⁶ Hiô' ni ga'na' nej sij yuman' Jerikó; ni nga gahui Ma'an Jesús ngà nej sí 'na' gahuin chrun riñanj ne' ye' Jerikó, ni huaj úta gà'li nej guì ngà nej sij ni nne Bartimeo nìchrùn' yi'nín chrej e ni rej sô' huin Timeo, ni huin sô' 'ngo sí hua duchri, ni gachín sô' karida riñan nej guì gachin huaj hiuj dânj. ⁴⁷ Ni gunin sô' si gachin Ma'an Jesús Nazareno hua hiuj dânj, ni gayi'li sô' ni gaguaj nùkuaj sta'u sô' ni gataj sô':

—Jesús, Da'ní David, gananj àko ruhuâ Ma'an rè' ni'in rè' ñunj nanj ánj.

⁴⁸ Ni ran' gà'li nej guì sô' ni gataj ninj si dín gane du'hua sô', sanì dānanj dugu'nin' sô' gaguaj nùkuaj sô' doj: Ni gataj sô':

—Da'ní David, gurugũnu'unj Ma'an rè' ñunj nanj ánj.

⁴⁹ Hiô' ni nga gunin Ma'an Jesús ga'min sô', ni ganikinj ni gata:

—Gàkinj nej suj ga'na' sí dânj;

nì gakin' nej sij ga'na' sí hua duchri dânj ñi gataj a'ngô nej sij gunin sô':

—Gùyùmàn ruhuâ sò' ñi gi'hiaj guesâ ma'ân'; ñi ganachi, dadin' gakin' Ma'an Jesús ga'anj râj.

⁵⁰ Hiô' ñi guduguêj sí dânj atsij i tàj yichrá sô', ñi ganachi sô' ñi nda guêj, guêj sô' ñi ga'anj sô' riñan Ma'an Jesús.

⁵¹ Nanikàj Ma'an Jesús ñi gachin' na'an sí dânj:

—Nùnj si gi'hia ngà' ruhuâ' rà'aj.

Ñi gataj sí duchri dânj:

—Maestrûj, ruhuâj si gi'hiaj Ma'ân rè' si gànàyìgìn rune ñânj.

⁵² Ñi gataj Ma'an Jesús:

—Guij nan' dukuât dadin' guendâ guyumân ruhuâ' ñi rayi'í dan ñi ganahuîn'.

Ñi orâ chre ñi ganayigìn rune ñan sí dânj ñi nikò' sô' ga'anj sô' rukû Ma'an Jesús.

Ûta a'min hue'ê nej guii yi'í Ma'an Jesús nga gatu hua ngà ninj ruhuâ yuman' snà'anj Jerusalén
(Mt. 21:1-11; Lc. 19:28-40; Jn. 12:12-19)

11 Nga huaj gahuin nìchrùn' nej sij Jerusalén, ñi huaj nej sij ñan nngaj yuman' Betania, ne' riñan kij ñan màn chrun olibo, ñi ga'ñin Ma'an Jesús ga'anj huìj sí 'na' gahuin chrun riñanj. ² Ñi gata gunin nguèj sí dânj:

—Ga'anj nguèj suj yuman' nngaj ne' ñan mánj ñi nga gatûj nguèj suj ruhuâ yuman' dânj, ñi gànàri' nguèj suj 'ngo urruj u ñi anumin xuj ñi gà' si 'ngo síi nun gitàj yichrá xuj; ñi ganachi nguèj suj ñi ginikaj nguèj suj ga'na' nguèj suj. ³ Ñi si hua 'ngo sí gachin' na'anj ñi gataj sô': Nùnj huin saj ñi ganachi nguèj suj yuku dânj rà'aj. Ñi gataj nguèj suj gunin sô', Ma'an Señor garan sunj xuj, ñi ne' rùkù ñi ga'na' nar'è'ej nguèj ñúnj xuj.

⁴ Ñi ga'anj nguèj sí dânj, ñi ganari' nguèj sô' urruj u ñi anumin yô' ne' ye' riñan hue' dânj, ñan ganachran' chrej gachrà'a ñi ganachi nguèj sô' urrûj dânj.

⁵ Nì nìkìn' gà'ì nej sí hiuj dânj nì gataj nej sô':

—Nùnj huin saj nì ganachi nguèj suj urrûj dânj rà'aj.

⁶ Hiô' nì gataj nguèj sij dàj rûn' ga'nìn' sùn Mạ'an Jesús riñan nguèj sij; nì garânj yina nej sí dânj, huê danj nì ginikaj nguèj sij urrûj nì ga'anj nguèj sij. ⁷ Nì nìkaj nguèj sij ga'na' nguèj sij urrûj dânj riñan Mạ'an Jesús, nì guta' nej sij atsîj nìkẹ nej sij yichrá yô'. ⁸ Nì guchruj gàchrà' nej sí màn hiuj dânj atsîj nìkẹ nej sô' ruhuâ chrej ñan gachîn Mạ'an Jesús hua, nì a'ngô da'aj nej sô' ga'ne' rekoj ra'a nej chrun, nì guchruj nej sô' ruhuâ chrej e.

⁹ Nì ga'min nùkuaj nej sí huaj ne' ñaan ngà nej sí 'nạ' ne' rùkùu nì gataj nej sô':

—Hosanna. Ûta hue'ê gi'hiaj Mạ'an sa 'nạ' ngà siyugui Mạ'an Señor. ¹⁰ Ûta hue'ê gi'hiaj Mạ'an sa ga'na' ginikaj sùn riñan rej nê' David. Nì ga'min hue'ê nê' yi'f Mạ'an Ña'anj nne yàtà'a.

¹¹ Nì gatûj Mạ'an Jesús ruhuâ yuman' snà'ànj Jerusalén, nì gatù ruhuâ nùhui nìko; nì gini'hia riñan daran' nej rasun màn nìn' gàchrà' hiuj dânj, sanì gà' 'nạ' gahuin rumìn' nì ga'an yuman' Betania ngà nej yùhuìj nej sí 'nạ' gahuin chrun riñanj.

Ga'min yì'ì Mạ'an Jesús riñan chrun igù atìn

(Mt. 21:18-19)

¹² Nì nga giyigìn a'ngô gui dânj nì gahui ne' ye' yuman' Betania, nì ganachinj yi'naa riki Mạ'an. ¹³ Nì nda gan' hua nì gini'in nìkìn' 'ngô chrun igù nì màn koj o ra'a chrun dânj, nì ga'anj gini'hiâ ñan nìkìn' chrun dânj dadin' ruhuaj gìrì'ij chruj igù yaj raà chrun dânj, sanì nitaj gà' si 'ngô chruj igù nnùn ra'a chrun dânj gini'in dadin' man koj o mân ra'a chrun dânj, dadin' sê diù gimàn chruj igù huin nga huaj nej sij hiuj dânj.

¹⁴ Hiô' nì gataj Mạ'an Jesús gunìn chrun dânj:

—Nitaj àmàn gìrì' nej guìl ya ninj chruj igù gahiu rà' gà' mánj.

Nì gunìn nej sí 'nạ' gahuin chrun dàj gataj Mạ'an Jesús gunìn chrun dânj.

**Nagi'hiaj hue'ê Mạ'an Jesús ruhuâ
nuhuî nìko nne Jerusalén**

(Mt. 21:12-17; Lc. 19:45-48; Jn. 2:13-22)

¹⁵ Ga'na' nej sij ñan nngaj, yuman' snà'ànj Jerusalén; nì gatûj Mạ'an Jesús ruhuâ hue' huin nûhui nìko, nì gayi'ij nì girij daran' nej sí gudu'huêj nej rasuun ngà nej sí girânj nej rasuun ruhuâ nûhui nìko; nì dunatu si-mesa nej sí nadunâ san'anj an, nì dunatu nej chrun yilâ huin si'hiaj nej sí gudu'huêj nej ya'àan;

¹⁶ Nì nun ga'nin Mạ'an Jesús gachin gà' si 'ngo nej sí ata nej rasuun nga huaj nej sô' gachin nej sô' ruhuâ nûhui dânj. ¹⁷ Nì gidiganj nì gata:

—Sê gà' danj taj riñan ñanj ra' saj ûn': “Hue' huin dukuá nì gù'na' hue' ñan ga'min nej guiì màn nìn' gàchrà' ruhuâ yumiguiì ngà Mạ'an Ña'anj an”; Sanì gi'hiaj nej suj si gahuin 'ngo huej ñan màn nej sí tju.

¹⁸ Nì gunin nej sí chrun ley ngà nej rej huin ñaan sa gi'hiaj Mạ'an Jesús, nì nadigi'nûn nej sô' dàj gi'hiaj nej sô' ga'hue gàhuì' Mạ'an Jesús; sanì yu'hui' nej sô' ni'in nej sô' Mạ'an Jesús, dadin' nìn' gàchrà' yuman'an garan' ruhuâ ni'in nej yì'nìn' nuguan' gidigân Mạ'an Jesús. ¹⁹ Sanì nga ginin nì gahui Mạ'an Jesús ruhuâ yuman' snà'ànj dânj, nì ga'an a'ngô hiuj u.

Ganakò chrun igû atin riñan ga'min yì'ì Mạ'an Jesús

(Mt. 21:19-22)

²⁰ Nì ne' nigan' a'ngô gui gachin nej sij huaj nej sij hiuj dânj, nì gini'in nej sij si ganakò chrun igu nì ganakò nda hia'a chrun dânj. ²¹ Hiô' nì gananan ruhuâ Pedro nì gataj sô':

—Maestrûj, ginì'hiaj sò', hua chrun igû riñan ga'min yì'ì Mạ'ân rè' nì ganakò man ndaj.

²² Nanikàj Mạ'an Jesús nì gata:

—Gùyùmàn yitìnj ruhuâ nej suj ni'in nej suj Mạ'an Ña'anj an. ²³ Dadin' yàngà' hia nìn' gata nì ahuin nanj sí gataj gunin

kij nânj: “Guxun ma'ân' nî ga'anj' ginun' ruhuâ nne ña'anj”, nî sisi sî ganîn huà' ruhuâ sô' ngà ruhuâ nimân sô', nî si gùyùmàn yitînj ruhuâ sô' si gahuin dâj rûn' gataj sô', nî gahuin yàngà' sa gataj sô'.²⁴ Hiaj nî gâtà, si nî daran' sa gâchînj nej suj nga ga'mîn nej suj ngà Ma'an Ña'anj an, nî si gùyùmàn ruhuâ nej suj si ganahuin ra'a nej suj sa gachín nej suj nî gùyùmanj ganahuin ra'a nej suj.²⁵ Nî nga a'min nej suj ngà Ma'an Ña'anj an, nî ginikaj nej suj nimân nîko, rayi'î sí ruhuâ garan' ñu'unj nej suj, da'nga nî ginikaj Ma'an Rê Ña'anj nne yàtà'a nimân nîko rayi'î si-gakîn' nej suj.²⁶ Dadin' si nitaj si nikaj nej suj nimân nîko rayi'î nej dugui' nej suj, huê danj nanj sî ginikaj Ma'an Rê Ña'anj nne yàtà'a nimân nîko rayi'î si-gakîn' nej suj mánj.

Ga'min Ma'an Jesús dâj rûn' ga'min sí nikaj suun

(Mt. 21:23-27; Lc. 20:1-8)

²⁷ Nanikàj ñûn nej sij ga'na' nej sij Jerusalén; nî gaché nun Ma'an Jesús ruhuâ hue' nûhui nîko, nî ga'na' nej rej huin ñāan ngà nej sí chrûn ley, nî ngà nej síchîj achij i.²⁸ Nî gachín na'anj nej só':

—Ahuin sun nikaj' nî gi'hiâ' dānanj, nî ahuin sa girikî suun riñan' nî gi'hiâ' dānanj rà'aj.

²⁹ Nanikàj Ma'an Jesús nî gata gunîn nej sij:

—Ruhuâj gâchînj na'ân 'ngô nuguan'an riñan nej suj; nî dunanikàj nej suj nuguan' dânj riñanj, hiô' nî ga'hue gâtà gunîn nej suj ahuin sun nikâ nî gi'hiâ dānanj.³⁰ Nga duguata' nne Juan nej gui, nî Ña'anj an ga'nîn' sun riñan sij guendâ duguata' nne sij nî, si nej síi ga'hui' sun dânj ra'a sij sà'. Gataj nej suj nuguan' gachín na'ân riñan nej suj àj nîn.

³¹ Hiô' nî naduyâ nej sij nuguan'an siganînj nej ma'an nej sij, dâj gataj nej sij riñan Ma'an Jesús nî gataj nej sij:

—Si gataj nê' si Ña'anj nne yàtà'a ga'hui' sun dânj riñan sô', hiô' nî nânikàj sij nî gataj sij gùnîn': “Nùnj huin saj nî nun gùyùmàn ruhuâ nej suj ni'in nej suj sô' rà'aj gataj sij gunîn'.”

³² Nî si gataj nê' si nej síi ga'hui' sun dânj ra'a sí dânj.

Sani yu'hui' nej sij ni'in nej sij nej sí yùmàn'an, dadin' daran' nej sô' ni'in si Juan ni yàngà' huin sô' sí gataj dàj gahuin. ³³ Huê danj ni nanikàj nej sij ni gataj nej sij gunin Ma'an Jesús:

—Nun ni'in nej ñûnj mánj.

Ni nanikàj Ma'an Jesús ni gata gunin nej sij:

—Huê danj nanj ñûnj ni si ga'hue gàtà gunin nej suj ahuin sa rikî sun nânj riñanj ni gi'hia dânanj mánj.

Nej musû a'nan' chre

(Mt. 21:33-46; Lc. 20:9-19)

12 Hiô' ni gayi'ì Ma'an Jesús ga'min nuguan' ráan ni gata:

—'Ngo sí dânj ni ganachrîj sô' gà'ì chrun uba, ni gi'hiaj sô' yingâ ganikàj sô' rukû nej chrun uba, ni gi'hiaj yugui sô' 'ngo hui'uj u ñan ganin sô' chruj uba, ni gi'hiaj sô' 'ngo hue' yàkàan.

'Ni giri'inj sô' riñan 'ngo nej sí gi'hiaj sun, ni gahui sô' ni ga'anj gàn' sô'. ² Ni nga guyumân diû gane chruj uba ni ga'nín sí yiru'hue dânj 'ngo sí huin si-musû sô' ga'na' riñan nej sí gi'hiaj suun, ni 'na' sô' guendâ ganahuin ra'a sô' nej chruj uba riñan sí riñan giri'inj sô'. ³ Sani gida'a nej sí mán gi'hiaj sun hiuj dânj sí huin si-musû sí yiru'hue dânj, ni ga'hui' nej sô' ni'hiaj sí dânj, ni gana'nín nej sô' nan' sí dânj ni nitaj núnj ginikaj sô' huaj nan' sô' riñan si-yiru'hue sô'. ⁴ Ni ga'nín ñûn sí yiru'hue dânj ga'anj a'ngô sí huin si-musû sô'; sani garrûn nej sij hiěj sí dânj ni giran' yi'ì ahui sô', ni gana'nín nej sij nan' sô' ni nun ga'min hue'ê nej sij riñan sô'. ⁵ Ni ga'nín ñûn sí yiru'hue dânj ga'anj a'ngô mûsu sani dagahui' nej sij sô'; ni huê danj nanj gi'hiaj nej sij ngà a'ngô nej sô', ni ga'hui' nej sij ni'hiaj a'ngô da'aj nej sô' ni a'ngô da'aj nej sô' dagahui' nej sij.

⁶ Ni hua 'ngo rìn da'ní sí yiru'hue dânj, ni ùta 'ì ruhuâ sô' ni'in sô' da'ní sô', ni nda ne' rùkù nìn' ni ga'nín sô' ga'anj

da'ní sô' riñan nej sí dânj nì gataj sô': "Ginikaj chrej nej sij ngà da'nin nanj ánj." ⁷ Sanì gataj nej sí gi'hiaj sun si-sun sí yìru'hue nânj: "Sì nânj huin sí ganahuin ra'a daran' nej rasun huin si'hiaj Rej sô' nga nne síchìj dânj gàhuì' sô'. Nì ga'na' nej suj nì dagahui' nê' sij, nì nej rasun ganahuin ra'a sij nì ganahuin si'hiaj nê' nej rasun dânj." ⁸ Nì gida'a nej sij da'ní sí yìru'hue dânj nì dagahui' nej sij sô', nì girě'ěj nej sij ne' ye' ñan màn nej chrun uba sô'.

⁹ Hiô' nì gachín na'anj Ma'an Jesús:

—Nì nùnj huin si gi'hiaj sí huin si'hiaj nej chrun uba dânj rà'aj. Ga'na' sô' nì dunahuij sô' nej sí gi'hiaj sun riki nej chrun uba, nì nàgà'huì' sô' nej chrun uba dânj ra'a a'ngô nej síi.

¹⁰ Nì nun gahia nej suj dàj taj riñan ñanj rayi'f nuguan' nânj rà' saj ûn':

Hiěj gudunâj nej sí gi'hiaj sun hue'e,
ga'naj nì huej huin hiěj sinìn nne sikûj hue'e.

¹¹ Ma'an Ña'anj an huin sa gi'hiaj nej nânj, nì ùta gahuin ña'anj ruhuâ nej suj nga gini'in nej suj nanj nî.

¹² Nì ùta huin ruhuâ nej sij gida'a nej sij Ma'an Jesús, dadin' garânj da'nga' ruhuâ nej sij si rayi'f nej sij ga'min Ma'an nuguan' rán nânj; sanì yu'hui' nej sij ni'in nej sij nej guì rigiì nì gudunâj nej sij Ma'an nì ga'anj nej sij.

Ga'min Ma'an Jesús rayi'f san'anj kuestu

(Mt. 22:15-22; Lc. 20:20-26)

¹³ Nì ga'nín nej sij ga'anj da'aj nej sí fariseo ngà da'aj nej sí herodianos, guendâ ruhuâ nej sij gànàrì' nej sij 'ngò nuguan' gachej ga'min Ma'an Jesús. ¹⁴ Nì ga'na' nej sô' nì gataj nej sô':

—Maestrûj, ni'in nej ñùnj si daran' diù nì ga'min Ma'ân rè' nuguan' yàngà'a, nì nitaj si guyu'hui' Ma'ân rè' riñan gà' si 'ngò nej síi, dadin' nitaj si ni'hiaj Ma'ân rè' dàj hua ne' ye' nej síi, dadin' gini'hiaj Ma'ân rè' dàj hua ruhuâ nimân nej sij, nì gidigân Ma'ân rè' si-chrej yàngà' Ma'an Ña'anj an. Nì dùgùnàj huaj naruhue' san'anj an riñan César nî' si nitaj si dùgùnàj

huaj sà'. Ga'hue guru'hue nej ñûnj nî' sisi sî ga'hue guru'hue nej ñûnj sà'.

¹⁵ Sani garânj da'nga' ruhuâ Ma'an Jesús ni'in sisi sî gidigañu'unj un nej sí dânj ni'in nej sô' Ma'an nî gata gunin nej sô':

—Nûnj huin saj nî gayakaj nej suj da'nga'a ngàj rà'aj.

Ginikaj nej suj 'ngō denario ga'na' nej suj nî gini'hiâ dàj huaj.

¹⁶ Nî ga'hui' nej sí dânj 'ngō san'anj denario ra'a Ma'an Jesús; nî gata gunin nej sô':

—Ahuin sí ñan du'hua nî ahuin sí siyugui nnûn riñan san'anj nânj rà'aj.

Nî gataj nej sij:

—Ñan du'hua César nnûn riñanj nanj ánj.

¹⁷ Nanikaj Ma'an Jesús nî gata gunin nej sí dânj:

—Nàgà'hui' nej suj ra'a César san'anj huin si'hiaj César, nî nàgà'hui' nej suj riñan Ma'an Ña'anj an san'anj huin si'hiaj Ma'an Ña'anj an. Nî gahuin ña'anj ruhuâ nej sij nga gunin nej sij nej nuguan' ga'min Ma'an Jesús.

Gachín na'anj nej sij si gànà'nînj nej nîman

(Mt. 22:23-33; Lc. 20:27-40)

¹⁸ Hiô' nî ga'na' nej sí saduseo riñan Ma'an Jesús, dadin' gataj nej sô' si nitaj si gana'nînj nej nîman nî gachín na'anj nej sô' nî gataj nej sô':

¹⁹ —Maestrûj, gachrûn Moisés riñan nej ñûnj nî gataj sô' si hua 'ngō nej sí gahui' dinín nî gunâj nika sí dânj, sanî nitaj da'ní sô' ga ngà siyànà gahuin nika sô' nî ga'hue ganakaj dinín sô' siyànà minj dânj, da'nga nî ga'nga da'ní sí dânj nî ganahuin ñan silj dânj riñan sí gà' gahui'i. ²⁰ Ga chij dìnnîj sí dânj; nî gayakaj sí yàhuà'a nika sô'; sanî gahui' sô': Nî nun ga da'ní sô' ngà nika sô'. ²¹ Nî ganakaj dinín sô' sí huìj i siyànà gunâj dânj, nî huê danj nanj gahui' sí dânj nî nun ga da'ní sô' ngà siyànà dânj; nî ganakaj dinín sô' sí huà'nînj in siyànà dânj, nî gahui' sí dânj nî nun ga da'ní sô' ngà siyànà dânj. ²² Nî

gane nej chij ònìnj sò' ngà siyànà dânj huê danj nì gahui' nej sò', nì nun ga da'ní nej sò' ngà siyànà minj dânj; nì ne' rùkù nga gisìj gahui' daran' nej sò' nì gahui' siyànà dânj. ²³ Nga gànà'nìnj nej nìman nì nga gànà'nìnj nej sij, ahuin go'ngo nej ònìnj sí nânj gahuin hia nika siyànà nânj rà'aj.

²⁴ Hiô' nì nanikàj Ma'an Jesús nì gata gunin nej sij:

—Nun ni'in nej suj sa a'min nej suj rayi'í nej nânj, nì nun ni'in nej suj dàj taj si-nùguàn' Ma'an Ña'anj an, nì dàj nùkuaj hua Ma'an Ña'anj an rà' saj ún'. ²⁵ Dadin' nga gànà'nìnj nej sij siganin nej nìman, nì sì gayakaj nej sij nika nej sij nì gà' sì garan ra'a nej sij mánj, dadin' ga nej sij dàj rún' hua nej ángel màn ne' yàtà'a. ²⁶ Sanì rayi'í guendâ gànà'nìnj nej nìman. Nì nun gahia nej suj riñan librû gachrûn Moisés nì gunin nej suj dàj gataj Ma'an Ña'anj an nga ga'min riñan koj tanj an mínj: “Ñünj huin Da'anj Abraham, nì huê huin Da'anj Isaac nì huê huin Da'anj Jacob.” ²⁷ Ma'an Ña'anj an nì sê Da'anj nej nìman huin mánj, dadin' huej huin Da'anj nej guì hua nì'nà'a; sanì nun ni'in nej suj dàj taj si-nùguàn' Ma'an Ña'anj an mánj.

Sun nìko giyi'nìn sun gi'hiaj Ma'an Ña'anj an

(Mt. 22:34-40)

²⁸ Nì gunin 'ngo sí chrûn ley, si ga'min ch'í nej sij rayi'í nej nuguan' nânj, nì gini'in sò' si ùta hue'ê dumanikàj Ma'an Jesús nuguan'an riñan nej sí nânj, nì gachín na'anj sò' nì gataj sò':

—Ahuin nuguan' huin sa sinin giyi'nìn' sun riñan si-ley Ma'an Ña'anj an rà'aj.

²⁹ Nanikàj Ma'an Jesús nì gata:

—'Ngo nuguan' sinin huin ñan riñan daran'anj huin nânj: “Gunin sò' Israel; dadin' Ma'an Señor huin Du'un', Ma'an Señor nì 'ngo rìn huin. ³⁰ Nì ga 'ì ruhuâ' ni'in' Ma'an Señor huin Da'anj ngà daran' nimânt nì ngà daran' ma'an nimant nì ngà daran' da'nga' nì ngà daran' sa hua nùkuaj nneè kút.” Huê nânj huin nuguan' sinin giyi'nìn' sun. ³¹ Nì nuguan' 'na' ne' rùkùu hua dàj rún' hua nuguan' sinin nânj: “Ga 'ì ruhuâ' ni'in' nej duguít dàj rún' 'ì ruhuâ' ni'in' ma'ân'.” Nì nitaj a'ngô

nuguan' giyi'nin' sun hua niko doj gà' da' nguèj nuguan' nânj mánj.

³² Hiô' ni gataj sí chrún ley:

—Dùgùnàj hua sa gataj rè' nanj Maestrúj, sa yàngà'a huin sa gataj rè', dadin' 'ngo rìn Ma'an Ña'anj an huin ni nitaj a'ngô Ña'anj an hua gà' mánj; ³³ ni ga 'ì ruhuô' ngà daran' nimûnt, ni ngà daran' sa garânj da'nga' ruhuô', ni ngà daran' ma'an nimûnt, ni nga daran' sa nùkuaj hua riñan nneè ku', ni ga 'ì ruhuô' ni'în' nej dugu' daj rûn' 'ì ruhuô' ni'în' mu'ûn' ni dânanj niko doj huin gà' da' si dagahui' ùta gà'ì nej yuku gà'huì' riñan Ma'an Ña'anj an nanj ánj.

³⁴ Hiô' ni gini'in Ma'an Jesús si ùta sà' ganata' sí nânj nuguan'an riñanj ni gata gunin sô':

—Nitaj si huaj gàn' niko' guendâ gatù' ñan nikaj sun Ma'an Ña'anj an mánj.

Huè danj ni nitaj gà' si 'ngo síi huin ruhuâ gachinj na'anj Ma'an Jesús gà' mánj.

Ahuin si Da'ninj huin Ma'an Cristo rà'aj

(Mt. 22:41-46; Lc. 20:41-44)

³⁵ Ni gidigân Ma'an Jesús riñan nej guì ruhuâ hue' huin nùhui niko ni gata:

—Nùnj huin saj ni gataj nej sí chrún ley si Ma'an Cristo huin da'ní David rà'aj. ³⁶ Dadin' ga'min David gi'hiaj Ma'an Espiritu Santo:

Gataj Ma'an Ña'anj an gunin Ma'an si-Señoj:

“Gane Ma'ân rè' ra'á ne' huà'aj,

nda gunukua gùchrù ga'anj gíngaj nej sí unin' ngà Ma'ân rè' riki dakó Ma'ân rè'.”

³⁷ Ni si dugù'nàj David Señor; hiô' ni ga'hue, gahuin da'ní sij nanj nî'.

Ni ùta gahuin nihià' ruhuâ nej guì rigì màn hiuj dânj nga gunin ninj nej nuguan' ga'min Ma'an Jesús.

**Gununâ Ma'an Jesús rayi'î nej sa a'nan' gi'hiaj nej
maestrû chrûn ley ngà nej fariseo
(Mt. 23:1-36; Lc. 11:37-54; 20:45-47)**

³⁸ Nî gataj Ma'an Jesús nga gidiganj nej yì'nìn' nuguan' gidiganj:

—Ga gudadû nej suj ngà nej sí chrûn ley, dadin' ûta garan' ruhuâ nej sô' gînun nej sô' atsîj ye'e gininj nda yihiâ yi'î nej sô', nî garan' ruhuâ nej sô' si gachrûn du'hua nej guî ra'a nej sô' nga huaj nej sô' ñan hua rahue'ee, ³⁹ nî garan' ruhuâ nej sô' gane nej sô' riñan chrûn yilâ nîkîn' dukuán ne' ñaan ruhuâ hue' huin nûhui, nî garan' ruhuâ nej sô' gane nej sô' riñan chrûn yilâ nîkîn' ne' ñan ñan huin nihia sti'nîin; ⁴⁰ Nî ganahuij nìn' nej rasun huin si'hiaj nej siyànà minj in ga'nêj nej sô', nî mân si gi'hiaj nej sô' si ûta ye'e ga'min nej sô' ngà Ma'an Ña'anj an. Nej sí gi'hiaj dânanj nî ûta nîko kastîgu ganahuin ra'a nej sô'.

**Ofrenda ga'hui' siyànà minj in
(Lc. 21:1-4)**

⁴¹ Nî nne Ma'an Jesús nda ne' ñan ñan tàj chrún ga'nín nej guî san'anj an riñan Ma'an Ña'anj an, nî nne ni'hia dàj gi'hiaj nej guî yuman'an nga ga'nín ninj san'anj an ruhuâ chrún dânj; nî ûta nîko san'anj an ga'nín ûta gà'î nej sí yîru'huee.

⁴² Nî ga'na' 'ngo yugûn' yànà minj in nî ûta àko ran' nûn' sanî ga'nín nûn' huîj pesu, ruhuâ chrún tàj hiuj dânj nî nguèj pesu nânj huin san'anj gù'nàj cuadrante. ⁴³ Hiô' nî gakîn Ma'an Jesús nej sí 'nà' gahuin chrûn riñanj nî gata gunîn nej sô':

—Yàngà' hia nìn' gàtà, nî siyànà minj nânj huin 'ngo sa ran' àko sanî dânanj nîko doj san'anj an ga'nín ruhuâ chrún nânj gà' da' daran' nej guî ga'nín san'anj an ruhuâ chrún nânj; ⁴⁴ dadin' daran' nej guî ga'nín san'anj an ruhuâ chrún nânj, nî man san'anj gunâj riñan ninj huin; sanî siyànà nânj huin 'ngo sa ran' àko sanî ga'nín daran' san'anj nîka, nî san'anj nânj gahuin san'anj giranj sa yaj.

**Gataj Ma'an Jesús si gùyùmàn gui nì duguane nej sij
nùhui nìko nne Jerusalén**

(Mt. 24:1-2; Lc. 21:5-6)

13 Nì gahui Ma'an Jesús ruhuâ nùhui nìko nne
Jerusalén, nì gataj 'ngo nej sò' 'na' gahuin chrun
riñanj:

—Maestrùj, ginì'hiaj sò' nì ùta hue'ê hua nej hiěj ganachràj
nej sij hue' nùhui nìko nânj, nì ùta sà' hua nej hue' yàkàn xi
nânj.

² Nanikàj Ma'an Jesús nì gata gunìn sí dânj:

—Gini'în' daj hua hue' yàkàn xi nânj nî'. Nì gata gunìn' si
gùyùmàn diû nì gà' si 'ngo nej hiěj nânj nì sî gitâ yichrà nej
dugui'ij, dadin' gane daran'anj nanj ánj.

Nej da'nga' gahuin nga nìn' gachin ganahuij yumiguì

(Mt. 24:3-28; Lc. 21:7-24; 17:22-24)

³ Nì ga'anj Ma'an Jesús raà kij màn chrun olibo, nì ga'anj
gane nì gini'hia ñan nne hue' huin nuhuì nìko. Nì ga'anj anêj
Pedro, Jacobo, Juan ngà Andrés riñanj nì gachín na'anj nej sò'
nì gataj nej sò'.

⁴ —Àmàn gahuin nej sa gataj Ma'ân rè' rà'aj. Nì ahuin sa
gahuin da'nga'a nga gisj nej nuguan' gataj Ma'ân rè' rà'aj.

⁵ Nì nanikàj Ma'an Jesús nì gayi'ij gata gunìn nej sò':

—Ga gudadû nej suj nì ginì'hiaj nej suj nì sî gidigañu'unj
gà' si 'ngo nej sí nej suj mánj. ⁶ Dadin' ga'na' ùta gà'ì nej sí nì
garan sun nej sò' siyuguì nì gataj nej sò': “Ñunj huin Ma'an
Cristo”; nì gidiga'ñu'unj nej sò' ùta gà'ì nej guì.

⁷ Nì nga gunìn nej suj si 'na' sañuun nì gùtâ' nej sí nì
ga'min nej guì rayi'î sañun dânj, sanì sî guyu'hui' nej suj
mánj, dadin' hua nìñan si huê dânanj gahuin; sanì hua nìn'
gachin ganahuij yumiguì. ⁸ Dadin' gayi'ij nì gùtâ' 'ngo país
ngà a'ngô país, nì gùtâ' 'ngo rey ngà a'ngô rey; nì ga'huij ñun
nùkuaj xi ùta gà'ì nej yuman' màn ruhuâ yumiguì nì gahuin

yi'naa, ni ùta gùnìn' nej guì, sanì hiaj gàyì'í sìnìn nej sañuun huin nej nânj.

⁹Sanì gini'hiaj nej suj ni ga gudadû nej suj ngà nej ma'an nej suj; dadin' nàgà'huì' nej sí nej suj riñan yi'nin' nej sí nìkaj sun riñan yuman'an, ni gè'huì' nej sí dânj nej suj ruhuâ hue' huin nùhui; ni ginikaj nej sij ga'anj nej sij nej suj riñan nej sí nìkaj suun ni huê danj nanj ginikaj nej sij ga'anj nej sij nej suj riñan sí huin rey, guendâ gànàtâ' nej suj rayi'í riñan nej sô'.

¹⁰Nga nìn' gachin ganahuij yumiguì ni ña'an huaj si gànàtâ' nej sij nuguan' gi'hiaj gananiñ nej guì nìn' gàchrâ' ruhuâ yumiguì. ¹¹Sanì nga ginikaj nej sij ga'anj nej sij nej suj guendâ nàgà'huì' nej sij riñan nej sí nìkaj suun, ni si giriñun ruhuâ nej suj dàj gataj nej suj; ni si giriñun ruhuâ nej suj dàj ga'min nej suj, dadin' Ma'an Ña'anj an huin sa riki nuguan' ga'min nej suj; ni sê nej suj huin sa ga'min orâ dânj mánj, dadin' Ma'an Espíritu Santo huin sa ga'min. ¹²Ni nàgà'huì' 'ngo sí dânj dinín sô' guendâ dagahui' nej sí, ni huê danj nanj nàgà'huì' 'ngo sí dânj da'ní sô' guendâ dagahui' nej sí, ni gata rùhuâ a'ngô nej sí dânj ni'in nej sô' rej nej sô', ni dagahui' nej sô' rej nej sô' rayi'í si-nùguàn' Ma'an Ña'anj an. ¹³Ni si gahuin yiñan' ruhuâ nej sí ni'in nej sô' nej suj rayi'í siyuguí; sanì sí gunùkuaj ganikìn' ran nda gui gàhuì' sô' ni gananiñ sô'.

¹⁴'Sanì nga gini'in nej suj ga'anj gane 'ngo sí dânj ruhuâ nuhuì nìko ni nagi'hiaj kīj sô' ni gudurè' sô' daran' nej chrej nìkaj yuman' Israel —si ahia, ni garan da'nga' ruhuâ sô'—, hiô' ni nej sí nne yuman' Judea, ni gunanj nej sô' ga'anj nej sô' riki kīj ì, ¹⁵Ni sí tàj yichrá hue'e ni si gananiñ sô' guendâ gatú sô' ruhuâ dukuâ sô', ni gè' si ganin ruhuâ sô' ganakaj sô' go'ngo nej rasun màn ruhuâ dukuâ sô' mánj. ¹⁶Sí ga'anj kīj ì, ni si nanikàj sô' ga'na' ganakaj sô' atsij nìke sô' mánj. ¹⁷Nej gui dânj ni ùta giran' sañun nej siyànà nun riki, ngà nej siyànà nìn' hua lij da'ní. ¹⁸Sanì Gachinj ni'hiaj nej suj riñan Ma'an Ña'anj an, sisi si gyumân sañun dânj riñan nej suj nga gahuin diù nuhuij. ¹⁹Dadin' nej gui dânj ni ùta giran' sañun nej guì ni nitaj àmàn ga sañun dânj àsij sìnìn nga gi'hiaj Ma'an

Ña'anj an yumigui, nda diû nânj gahuin sañuun dânj, nî gà' si gaj nej gui 'na' ne' ñaan mánj. ²⁰ Nî si nuhui' si gudugua' Ma'an Ña'anj an nej gui gahuin sañun nânj, hiô' nî gà' si 'ngo rîn nej gui sî ganandin; sanî rayi'î nej gui ganagui Ma'an Señor, hiô' nî ganaga' nej gui gahuin sañun dânj nanj ánj.

²¹ 'Hiô' nî si hua 'ngo sí gataj gunin nej suj: "Gini'hiaj nej suj dadin' hiuj nânj nikin' Ma'an Cristo", nej si gataj 'ngo sí dânj gini'hiaj nej suj dadin' hiuj mánj nikinj, nî sî guyumân ruhuâ nej suj mánj. ²² Dadin' ga'na' nej sí gataj si huê nej sij huin Ma'an Cristo sanî huin nej sij sí gidigañu'unj un, nî ga'na' nej sí gataj si huê nej sij huin sí gataj dàj gahuin sanî huin nej sij sí gidigañu'unj un, nî gi'hiaj nej sij gà'ì da'nga'a, nî ganahuin nej gui a'nan'an gi'hiaj nej sij, nî gi'hiaj nej sij dânanj guendâ gidigañu'unj nej sij nej gui nî gahuin nî gùyùmàn ruhuâ nej gui gà' ganagui Ma'an Ña'anj an gi'hiaj nej sij nanj ánj. ²³ Sanî hue'ê gini'hiaj nej suj; dadin' gà' gataj sìnñnj dàj gahuin.

Ga'na' ñun Ma'an Jesús

(Mt. 24:29-35, 42-44; Lc. 21:25-36)

²⁴ 'Sanî nej gui dânj nî ne' rùkù nga gisîj gahuin sañun dânj, nî gahuin rumin' riñan gui, nî sî giyigìn riñan ahuii, ²⁵ nî gininj nej atî' màn ne' yàtà'a, nî giyìnàn' nej sa nùkuaj màn ne' yàtà'a. ²⁶ Hiô' nî gini'in nej gui ñunj, dadin' gà'nàj riñan nga nî ùta nîko ginikaj sùnj nî nda giyigìn nìn' gàchrà' gi'hiâ.

²⁷ Hiô' nî gà'nìn ga'anj nej ángel nî nagi'hiaj chre' ninj nej gui gà' ganaguîj, nej gui màn ne' yìchràj a, ne' rîki, ne' gisîj gui, ne' gatûj gui, nda nìn' gàchrà' ñan ganûn riñan hio'óo, nda nìn' gàchrà' ñan ganahuij riki yàtà'a.

²⁸ 'Nî gahuin chrun nej suj dàj rûn' gidigân nuguan' rán ga'min rayi'î chrun îgu: Nga ganahuin 'ninj nej chrun ra'a, nî gasîj koj o ra'a chrun dânj, nî gini'in nej suj si gà' gahuin nichrun' diû. ²⁹ Huê danj nanj nej suj; nî nga gini'in nej suj gahuin nej nânj, nî ginun ruhuâ nej suj si gà' nîkin' nichrunj riñan rahue'e. ³⁰ Yàngà' hia nìn' gàtà nî nga nìn' gàchin

ganahuij daran' nej guiì màn diû nânj gâhuì' nì da'hui gâhuin daran' nej sa gatâ. ³¹ Yàtâ'a nì hio'óo nì ganahui; sanì si-nùguàn'ànj nì sî ganahui mánj.

³² Sanì gui dânj nì dàj orâ gâhuin nì gà' si 'ngo nej guiì nun ni'in, nì gà' nej ángel màn ne' yàtâ'a nun ni'in nì gà' nun ni'in mánj, man 'ngo rìn Ma'an Rê Nâ'anj nne yàtâ'a huin sa ni'in nanj ánj.

³³ Hue'ê dugumîn nej suj ma'an nej suj nì ga gudadû nej suj, dadin' nun ni'in nej suj ahuin diû gâhuin daran' nej nânj mánj. ³⁴ Huin dàj rún' huin 'ngo sí ga'anj nda gân' nì gudunâj sô' dukuâ sô', nì ga'hui' sô' suun ra'a nej sí huin si-musû sô', nì huâ da' si-sun da' go'ngo nej sí musûj dânj, nì giyi'nin' suun riñan sí nìkîn' gana'nin' riñan rahue'e, si úta hue'ê ginì'hiaj sô' nì hue'ê dugumîn sô'. ³⁵ Hue'ê dugumîn nej suj ma'an nej suj nì ga gudadû nej suj; dadin' nun ni'in nej suj dàj orâ ga'na' sí huin si-yìru'hue nej suj; ga'hue ga'na' sô' nga gà' ginìn, nej si ga'na' sô' nga gâhuin da'aj ne' ñân'an, nej si nga gâguâj dê'loj o, nej si nga ruhuâ giyigìn ne' nìgan'an; ³⁶ Dadin' dàj nanj orâ ma'an ga'na' sô', ga'hue si gùyùmàn sô' nga gatoj nej suj nngaj nej suj. ³⁷ Nej sa gatâ riñan nej suj, nì riñan daran' nej suj gatâ: Hue'ê dugumîn nej suj ma'an nej suj nì ga gudadû nej suj ma'an nej suj.

Giri rà nej sij dàj gi'hiaj nej sij ga'hue gida'a nej sij Ma'an Jesús

(Mt. 26:1-5; Lc. 22:1-2; Jn. 11:45-53)

14 Nì gâchin ahuij gui nga gùyùmàn gi'ñanj pascua, gi'ñanj yâ nej judío rachrún nitaj si 'ninj chru dunu'man'an; nì nana'hui' nej rej huin ñaan ngà nej sí chrún ley dàj gi'hiaj nej sô' ga'hue gidigañu'unj nej sô' Ma'an Jesús nì ga'hue girì' nej sô' dagahui' nej sô' Ma'an. ² Nì gataj nej sô':

—Sì gida'a nê' sí dânj gui nga gâhuin gi'ñanj an, dadin' úta gâguaj nej guiì yuman'an ginì'in ninj nê' nanj ánj.

Betania nne Ma'an Jesús nga gachrij
'ngo siyànaa gasíti Ma'an
(Mt. 26:6-13; Jn. 12:1-8)

³ Nì nga nne Ma'an Jesús yuman' Betania, dukuâ Simón sí gù'nàj leproso, nì nne yi'nín mesa nì ga'na' 'ngo siyàna nìkaj 'ngo basû nùn nne gïn' dàj gù'nàj nardo sa huà hue'ê nìn' nì ùta du'hue; nì guchra' siyàna dânj basû nùn nne gïn' dàj a nì guta ahui Ma'an Jesús. ⁴ Nì gina'an ruhuâ da'aj nej sí dânj, ngà nda ruhuâ nimân nej sô' nì gataj nej sô':

—Nùnj huin saj nì girè' chre nne gïn' dàj nânj rà'aj. ⁵ Dadin' ga'hue ganej nì girì' du'hue huà'nìnj sientu denario, nì ga'hue gà'huì' riñan nej guì gäniki.

Nì ga'min nej sô' yi'f siyàna nânj.

⁶ Sanì gataj Ma'an Jesús:

—Gudunâj nej suj si gi'hiaj siyàna nânj dânanj; nì nùnj huin saj nì garan' ñu'unj nej suj siyàna nânj rà'aj. Ùta dùgùnâj hua sa gi'hia ngàj nanj ánj. ⁷ Daran' nej diú gimàn nej guì gäniki ngà nej suj, nì si ruhuâ nej suj nì ga'hue gurugũnu'unj nej suj ninj; sanì nùnj nì sê daran' diú gané ngà nej suj mánj. ⁸ Gi'hiaj siyàna nânj nda anda' gunukua; dadin' gi'hiaj yugui nì guta nne gïn' dàj a nneè kú guendâ gachìn' nej sij nùnj. ⁹ Yàngà' hia nìn' nì dànè' gahuin nga ga'min nej sij si-nùguàn' Ma'an Ña'anj an, nì nìn' gachrà' ruhuâ yumiguì, nì huè dânanj gununâ nej sij sa gi'hiaj siyàna nânj ngàj.

Dugwane' Judas ma'an sô' si ga'hue
nàgà'huì' sô' Ma'an Jesús
(Mt. 26:14-16; Lc. 22:3-6)

¹⁰ Hiô' nì Judas Iscariote, huin 'ngo nej yùhuij sí 'na' gahuin chrun riñanj, nì ga'anj sô' riñan nej rej huin ñaan guendâ nàgà'huì' sô' Ma'an. ¹¹ Nì nga gunin nej rej huin ñaan, nej nuguan' nânj nì ùta gahuin nihià' ruhuâ nej sô' nì gataj nej sô'

si ga'hue gà'huì' nej sô' san'anj an. Nì ùta sà' nadigi'ñun Judas daj gi'hiaj sô' ga'hue nàgà'huì' sô' Ma'an Jesús.

Ga'nin' sun Ma'an Jesús si gida'a nej sij si-sena Ma'an
(Mt. 26:17-29; Lc. 22:7-23; Jn. 13:21-30; 1Co. 11:23-26)

¹² Gui sinin nga gayi'ì gi'ñanj yâ nej sij rachrún nitaj si 'ninj chru dunu'man'an, nga dagahui' nej sij matsij 'ninj in ya nej sij pascua nì gataj nej sí 'na' gahuin chrūun gunin Ma'an Jesús:

—Dà nè' ruhuâ Ma'an rè' si ga'anj gi'hiaj yugui nej ññnj ñan ya Ma'an rè' pascua rà'aj.

¹³ Nì ga'nin ga'anj huìj sí 'na' gahuin chrūn riñanj nì gata gunin nguèj sô':

—Ga'anj nguèj suj yuman' snà'ànj nânj, nì gahui' 'ngo sí dânj gànàrì' nguèj suj nì ata sô' 'ngo sigù nnee huaj sô'; nì ginikò' nguèj suj sí dânj ga'anj nguèj suj, ¹⁴ nì hue' ñan gatū sí dânj, nì gataj nguèj suj gunin sí dùkuà hue' dânj: “Taj Ma'an Maestrū: Nì dānè' tá hue' huā ni'nin gi'hiā' ñan ga'hue yàj matsij i guendā pascua ngà nej sí 'na' gahuin chrūn riñanj rà'aj.” ¹⁵ Nì gidigān sí dânj 'ngo hue' huā ni'ninj tàj yichrá a'ngô hue'e nì gà' huā yugui; nì hiuj dânj gi'hiaj yugui nej suj ya nê'.

¹⁶ Nì ga'anj nguèj sí 'na' gahuin chrūn riñan Ma'an Jesús nì gatūj nguèj sô' ruhuâ yuman' snà'ànj dânj; nì ganari' nguèj sô' daj rûn' gataj Ma'an Jesús; nì gi'hiaj yugui nguèj sô' sa ya nej sij guendā gi'ñanj pascua.

¹⁷ Nì nga ginin nì ga'na' Ma'an Jesús ngà nej yùhuìj sí 'na' gahuin chrūn riñanj. ¹⁸ Nì ga'anj gane nej sij yì'nin mesa nì nga gayi'ì nej sij yâ nej sij, nì gataj Ma'an Jesús:

—Yàngà' hia nìn' tâ nì huā 'ngo nej suj nne ya ngàj, nì nej suj huin sí nàgà'huì' ññnj. ¹⁹ Hiô' nì gayi'ì nej sí nne hiuj dânj nì ganānīn ruhuâ nej sô', nì gataj nej sô' riñan da' go'ngo nej sô':

—Ññnj huin nî'.

Nì gataj 'ngo nì a'ngô nej sô':

—Ñùnj huin nî'.

²⁰ Nanikàj Ma'an Jesús nì gata:

—'Ngo nej yùhuìj ran' nej suj huin, nì sí gidigîj ra'a ruhuâ go'o ngàj huin. ²¹ Yàngà' hia nìn' nì huà g'àn daj rún' taj si-nùguàn' Ma'an Ña'anj an rayi'í, sanì ùta giran' sañun sí nàgà'huì' ñùnj riñan nej rej huin ñaan. Dànanj dùgùnàj huaj si nun ga'nga sí dânj.

²² Nì nga nìn' yâ nej sij mân nej sij, nì gida'a Ma'an Jesús rachrúun nì ga'huij si guruhuâ Ma'an Ña'anj an, nì guchra' daj a nì ga'huij ra'a nej sí 'na' gahuin chrún riñanj, nì gata:

—Gida'a nej suj nì ya nej suj dadin' huê nânj huin nneè ku.

²³ Nì gida'a basû nun nne chruj uba, nì nga gisîj ga'huij si guruhuâ Ma'an Ña'anj an, nì ga'huij ra'a nej sí 'na' gahuin chrún riñanj; nì go'o daran' nej sô' nne chruj uba. ²⁴ Nì gata:

—Huê nânj huin tun Ma'án sa nagì'hiaj nàkàj si-nùguàn' Ma'an Ña'anj an ngà nej guiì, nì gañan rayi'í ùta g'àì nej guiì.

²⁵ Yàngà' hia nìn' g'àtá gunin nej suj si sî go'ôj nne chruj uba, nda gui go'ô nàkà ñún ñan ginikaj sun Ma'an Ña'anj an nanj ánj.

Gataj Ma'an Jesús si gùyùmàn 'ngo orâ nì gataj Pedro si nun ni'in sô' Ma'an

(Mt. 26:30-35; Lc. 22:31-34; Jn. 13:36-38)

²⁶ Nga gisîj gachrá nej sij chra'a riñan Ma'an Ña'anj an, nì gahui nej sij ga'anj nej sij raà kij ñan màn chrún olibo. ²⁷ Hiô' nì gataj Ma'an Jesús:

—Daran' nej suj gananjin ruhuâ nì dugue'e nej suj ni'in nej suj ñùnj ñan' hiaj; dadin' huê danj taj riñan ñanj: “Dagahuí Ma'an sí nìkìn' dugumîn nej matsij ì nì gàyà'nìn nej matsij ì.”

²⁸ Sanì ne' rùkù nga g'ànà'nìnj siganînj nej nîman, nì g'àn ne' ñaan riñan nej suj nda Galilea. ²⁹ Hiô' nì gataj Pedro:

—Nùnj huin si gananjin ruhuâ a'ngô nej sij nì dugue'e nej sij ni'in sij Ma'án rè', sanì ñùnj nì sî gudugue'é mánj.

³⁰ Nì gataj Ma'an Jesús:

—Yàngà' hia nìn' gàtà riñan' si ñan' hiaj, nì nga nìn' gàchin gisìj huà' gaguaj dê'loj o nì gà' gisìj huà'nìnj gataj' si nun ni'ín' ñùnj.

³¹ Hiô' nì nun gàyìchìn' si ga'mìn Pedro nì gataj sô':

—Asà' dàj huaj nì ga'hue gàhuìj ngà Ma'ân rè', nì sị gudunà Ma'ân rè' mánj.

Nì huê dànánj gataj daran' nej sí ga'na' gahuin chrùn riñan Ma'an Jesús.

**Nne Ma'an Jesús ñan gù'nàj Getsemani
a'min ngà Ma'an Ña'anj an
(Mt. 26:36-46; Lc. 22:39-46)**

³² Huê danj nì ga'na' nej sij ñan gù'nàj Getsamaní, nì gataj Ma'an Jesús gùnìn nej sí 'na' gahuin chrùn riñanj.

—Gane nej suj hiuj nânj, dadin' ga'anj gàmìn ngà Ma'an Ña'anj an.

³³ Nì ga'anj ane doj ngà Pedro, ngà Jacobo nì ngà Juan, nì gayì'ij nì ùta gananiñ ruhuaj nì ùta gahuin rùguì'i ruhuaj. ³⁴ Nì gata gùnìn nej sô':

—Ùta gananiñ ruhuâ ma'an nimânj nì nda gàhuìj rùn' hia; gùnàj nej suj hiuj nânj nì hue'ê dugumìn nej suj ma'an nej suj nì sị gatoj nej suj mánj.

³⁵ Nì ga'an ne' ñan doj nì ganikìn' rúdàko riñan hio'óo, nì gachín nì'hia riñan Ma'an Ña'anj an nì gata si ga'hue, nì gachìn orâ chî' nânj riñânj. ³⁶ Nga ga'min ngà Ma'an Ña'anj an nì gata:

—Ta lij Ma'ân rè' huin Rê nì daran' nej rasuun huin sa ga'hue gi'hiaj Ma'ân rè'; gi'hiaj anêj Ma'ân rè' basù nânj riñânj; sanì sê sa garan' ruhuâj huin sa gi'hiaj Ma'ân rè' mánj, gi'hiaj Ma'ân rè' dàj garan' ruhuâ Ma'ân rè' nanj ánj.

³⁷ Nì orâ nga nanikàj Ma'an Jesús ga'naj ñan màn nej sij nì ganari'ij si gà' gatoj nej sij mân nej sij, nì gata gùnìn Pedro:

—Simón. Gà' gatoj' nanj ní'. Nun gùnukuá' gane nì'nà' 'ngo rìn orâ ngàj mínj. ³⁸ Gane nì'nà' nej suj nì ga'mìn nej suj ngà

Mạ'an Ña'anj an, da'nga ni si gininj nej suj riñan gakin'in nga duguane' sichre riñan nej suj; dadin' nanè nimân nej suj ni hua ruhuaj si nàna'hui' nej suj Mạ'an Ña'anj an, sani nneè kú nej suj ni gininaj ruhuaj.

³⁹ Hiô' ni ga'anj gạ'min ñûn Mạ'an Jesús nga Mạ'an Ña'anj an, ni huê dàj rûn' gataj sìninj ni huê danj gataj ñunj. ⁴⁰ Ni nga nanika ga'na' ñunj ni gà' gatoj ñûn nej sij mân nej sij ganari'ij, dadin' ùta 'na' nnej e riñan nej sij; ni na'hue gîrî' nej sij sa gataj nej sij gụnîn. ⁴¹ Ni gà' gisîj huà'ninj nanika ga'naj ni gata gụnîn nej sij:

—Gatoj nej suj ni ganaran ruhuâ nej suj. Dadin' gà' gisîj ora, ni ginî'hiaj nej suj dadin' nàgà'hui' 'ngo sí dânj ñunj riñan nej sí gakin'in. ⁴² Ganachi nej suj ni ga'anj nê'; dadin' gà' gahuin nìchrùn' sí nàgà'hui' ñunj.

**Gida'a nej sí dânj Mạ'an Jesús guendâ
gachrî nej sô' dukuâ ga'a**

(Mt. 26:47-56; Lc. 22:47-53; Jn. 18:2-11)

⁴³ Orâ chre ni nga nîn' a'min Mạ'an Jesús nikinj hiuj dânj, ni ga'na' Judas, ni sô' huin 'ngo sí nikaj dugui' nga nej yùhuij, ni ùta gà'ì nej sí 'na' nga sô' ni nikaj nej sí dânj yîti nga chrun gurûtin 'na' nej sô', dadin' ga'nín nej rej huin ñaan nga nej sí chrun ley ni nej síchîj achij i ga'na' nej sô. ⁴⁴ Ni gataj sí naga'hui' dânj ahuin da'nga' gîdigân sô' nga nàgà'hui' sô' Mạ'an Jesús ni gataj sô':

—Sí riñan gachrun du'huá ni huê sí dânj huin; ni gida'a nej suj ni ginikaj nej suj ga'anj nej suj sô' ni si giriñun ruhuâ nej suj dadin' yitînj ni huê sô' huin.

⁴⁵ Ni nga guyumân Judas Iscariote, ni ga'anj nichì sô' riñan Mạ'an Jesús ni gataj sô':

—Maestrûj, Maestrûj gataj sô'.

Ni gachrûn du'hua sô' yi'nín riñan Mạ'an Jesús. ⁴⁶ Hiô' ni gida'a nej sí 'na' nga Judas Iscariote Mạ'an Jesús.

⁴⁷ Sani 'ngo sí nìkìn' hiuj dânj nì giri sô' si-yití sô', nì gudurán' yì'ì sô' si-musû rej huin ñan nìn'in nì ga'ne' sô' rakij sí dânj. ⁴⁸ Nì nanikàj Ma'an Jesús nì gata:

—Dàj rún' gi'hiaj 'ngo nej sí nikò' sí tuu nga nikaj nej sô' yiti nì gurûtin 'na' nej sô' huê danj gi'hiaj nej suj nga ga'na' gida'a nej suj ñunj. ⁴⁹ Daran' nej gui gané ngà nej suj nì gidigán ruhuâ hue' huin nûhui, nì nun gida'a nej suj ñunj; sani huê dânanj gahuin da'nga nì gisîj nuguan'an dâj rún' taj riñan ñanj si-nùguàn' Ma'an Ña'anj an.

⁵⁰ Hiô' nì gudunâj daran' nej sí 'na' gahuin chrun Ma'an Jesús, nì gunânj nej sô' nì ga'anj nej sô'.

Sí ñan gunânj

⁵¹ Sani nikò' 'ngo sí ñan huaj sô' rukû Ma'an Jesús, nì garán sô' 'ngo atsîj gâtsii nneè kú sô' sani gida'a nej sí huaj ngà Judas Iscariote sí nânj; ⁵² sani gudunâj sô', atsîj gâtsi garán sô' nneè kú sô', nì huâ nneè sô' nì gunânj sô' nì ga'anj sô'.

Nikaj nej sij ga'anj ne sij Ma'an Jesús riñan junta niko ñan giyi'nin' daran' nej gakìn'in

(Mt. 26:57-68; Lc. 22:54-55, 63-71; Jn. 18:12-14, 19-24)

⁵³ Nì nikaj nej sí dânj ga'anj nej sô' Ma'an Jesús riñan rej huin ñan nìn'in, nì ganara'huì' daran' nej rej huin ñan ngà nej sí chrun ley nì ngà nej síchìj achij màn ruhuâ yuman'an.

⁵⁴ Nì nda gàn' nikò' Pedro huaj sô' nì guchi' sô' nda ne' rùhuâ riñan hue' huin dukuâ rej huin ñan nìn'in, nì nne sô' ganahuin gìn sô' ña'aaan, ngà nej policia.

⁵⁵ Sani nana'huì' nej rej huin ñan ngà daran' nej sí huin yì'nìn' nej sí nikaj sun riñan yuman'an 'ngo sí gànàtâ' 'ngo sa a'nan' gi'hiaj Ma'an Jesús, da'nga nì ga'hue nàgà'huì' nej sô' guendâ dagahui' nej sí Ma'an Jesús; sani na'hue gànàrì' nej sô' sí gànàtâ'. ⁵⁶ Dadin' úta gà'ì nej sí ga'min nuguan' gidigañu'unj un rayi'í Ma'an Jesús, sani úta gachej ga'min nej sô'. ⁵⁷ Hiô' nì ganayumàn 'ngo sí dânj, nì ga'min sô' nuguan' gidigañu'unj un rayi'í Ma'an Jesús nì gataj sô'.

⁵⁸—Gunin nej n̄un̄j sa gataj sí dânj: “Ga'hue duguanêj hue' n̄hui n̄iko sa gi'hiaj ra'a nej sí, n̄i yichrá huà'n̄in̄j gui n̄i gànàsij n̄un̄ a'ngoij gi'hia san̄i sê ngà ra'a sí gan̄ahuin mánj.”

⁵⁹San̄i gà' danj n̄i na'hue gànàtà' guñan nej sí dânj.

⁶⁰Hiô' n̄i ganayumàn rej huin ñan n̄in'in siganin̄j nej gui n̄i ga'anj sô' nda dan̄in dânj, n̄i gachín na'anj sô' Ma'an Jesús n̄i gataj sô':

—Nitaj gà' si 'ngo nuguan'an dunanikàj rè', yi'î sa garânj ruhuâ nej sij rayi'î rè ùn'.

⁶¹San̄i dín huin du'hua Ma'an Jesús, n̄i nitaj gà' si 'ngo nuguan'an dunanika riñan rej dânj. N̄i gachín na'anj n̄un̄ rej huin ñan n̄in'in Ma'an Jesús, n̄i gataj sô':

—Huê Ma'ân rè' huin Cristo, Da'ní Ma'an Ña'anj an n̄i'.

⁶²N̄i nanikàj Ma'an Jesús n̄i gata:

—Huê n̄un̄j huin ru'mínj; n̄i gini'in nej suj si gané ne' ra'a huà' Ma'an Ña'anj an ñan n̄ikaj sunj n̄i gà'nàj riñan nnga màn ne' yàtà'a.

⁶³Hiô' n̄i nga gunin rej huin ñaan n̄in'in nej nuguan' n̄anj, n̄i gutù sô' sigan' sô' n̄i gataj sô':

—N̄un̄j huin si gi'hiaj nê' nà'nà'huì' nê' a'ngô sí gànàtà' gà' ùnj. ⁶⁴Gunin nej suj si ga'min k̄ij sij riñan Ma'an Ña'anj an n̄i dàj huin ruhuâ nej suj rà'aj.

N̄i daran' nej sí màn hiuj dânj gataj si hua niñan si gahuin kastigu Ma'an Jesús, n̄i da'hui gahuij.

⁶⁵N̄i gayi'ì nej sí dânj n̄i gachra stan̄uj nej sô' riñan Ma'an, n̄i garán nej sô' riñanj n̄i ga'hui' nej sô' guchru'u Ma'an, n̄i gataj nej sô':

—Gataj sò' ahuin sí ga'hui' n̄i'hià' staj.

N̄i gara'hui nej sí policia riñan Ma'an Jesús.

Gataj Pedro si nun ni'in sô' Ma'an Jesús

(Mt. 26:69-75; Lc. 22:55-62; Jn. 18:15-18, 25-29)

⁶⁶N̄i n̄ikin' Pedro ne' n̄ikà' riñan hue' huin dukuâ rej huin ñan n̄in'in, n̄i ga'na' 'ngo siyànà gi'hiaj sun riñan rej huin ñan

nìn'in. ⁶⁷ Nì gini'in siyànà dânj nìkìn' Pedro ganahuin gìn sô' ña'aaan, nì gini'hiaj siyànà dânj riñan sô' nì gata:

—Huê' huin sa nìkaj dugui' ngà Ma'an Jesús 'na' riñan hio'ó Nazaret huaj.

⁶⁸ Sani nun ga'huej sô' si nìkaj dugui' sô' ngà Ma'an Jesús, nì gataj sô':

—Nun ni'ín sí gataj' dânj, nì gà' nun garânj da'nga' ruhuâj sa gataj' dan mánj.

Nì gahui sô' nì ga'anj ganikìn' sô' ñan gatùj nej guiì riñan rahue'e. ⁶⁹ Nì gini'in ñûn siyànà huin musû dânj, nì gayi'ij nì gata gunin a'ngô nej sí nìkìn' hiuj dânj:

—Sina'u nânj huin sa nìkaj dugui' ngà Jesús.

⁷⁰ Sani nun ga'huej ñûn Pedro si nìkaj dugui' sô' ngà Ma'an Jesús. Nì ne' rùkù doj nì gayi'ì nej sí mán hiuj dânj nì gataj nej sô' gunin Pedro:

—Yàngà' hia nìn' nì huê' huin sí nìkaj dugui' ngà Ma'an Jesús; dadin' sí mán yuman' Galilea huin'.

⁷¹ Hiô' nì gayi'ì Pedro nì ga'min yi'ì sô' rayi'í Ma'an Jesús nì gataj sô':

—Ni'in yàngà' Ma'an Ña'anj an si nun ni'ín sí ràyì'ì ga'min nej suj dânj mánj.

⁷² Nì gisîj huà' gaguâj dê'loj o, hiô' nì ganahun ruhuâ Pedro nej nuguan' gataj Ma'an Jesús: “Nga nìn' gachin gisîj huà' gaguâj dê'loj o nì gà' gisîj huà'nìnj gataj' si nun ni'ín' ñûnj.” Nì ganahun ruhuâ Pedro nej nuguan' nânj nì gayi'ì sô' nì ùta gudugue'e sô'.

Nìkìn' Ma'an Jesús riñan Pilato

(Mt. 27:1-2, 11-14; Lc. 23:1-5; Jn. 18:28-38)

15 Nì nga nìn' ùta hua nìgan', nì gà' gisîj daga'min dugui' nej rej huin ñaan ngà nej síchìj achij i, nì ngà nej sí chrùn ley nì ngà daran' nej sí nìkaj sun riñan yuman'an, hiô' nì gumînj nej sij Ma'an Jesús nì nìkaj nej sij ga'anj nej sij, nì naga'hui' nej sij ra'a Pilato.

² Nì gachín na'anj Pilato Ma'an Jesús nì gataj sô':

—Huê Ma'an rè' huin Rey nìkaj sun riñan nej sí judío nî'.

—Nanikàj Ma'an Jesús nì gata: Dàj rún' taj' nì huê danj huín.

³ Nì ùta gà'lì gakin'in guta' nej rej huin ñaan, rayi'î Ma'an Jesús. ⁴ Nì gachín na'anj ñûn Pilato Ma'an Jesús nì gataj sô':

—Nitaj gà' si 'ngo nuguan'an nikaj' gataj' ûn'. Gini'hiaj sò' dadin' ùta gà'lì nuguan'an garânj ruhuâ nej sij rayi'î râj.

⁵ Sanì gà' si 'ngo nuguan'an nun dunanikàj Ma'an Jesús riñan nej sij; nì gahuin ña'anj ruhuâ Pilato ni'in sô' sa gi'hiaj Ma'an Jesús.

Giyi'nin suun gahui' Ma'an Jesús

(Mt. 27:15-31; Lc. 23:13-25; Jn. 18:38-19:16)

⁶ Hiaj nì dũgùnàj huaj dadin' gui huin gi'ñanj an nì gana'nîn ra'a Pilato 'ngo sí nne dukuâ ga'a, ahuin nanj sí gachinj nej sí yuman'an. ⁷ Nì huà 'ngo sí dânj nì gù'nàj sô' Barrabás, nì 'nînj sô' dukuâ ga'a ngà a'ngô nej sí nìkaj dugui' ngà sô' dadin' gunin' nej sô' ngà nej sí nìkaj suun nì dagahui' nej sô' nîman nga guta' nej sô'. ⁸ Nì ga'na' ùta gà'lì nej guiì nì gayi'î ninj nì gataj ninj gunin' Pilato si gànà'nînj ra'a sô' 'ngo síi dàj rún' gi'hiaj sô' daran' nej hio'o. ⁹ Nanikàj Pilato nì gataj sô':

—Ruhuâ nej suj si girìj ruhuâ dukuâ ga'a Rey nìkaj sun riñan nej judío nî'.

¹⁰ Dadin' ni'in Pilato sisi sî huin yikòj ruhuâ nej rej huin ñan nîn'in ni'in nej sô' Jesús rayi'î dânj nì garânj ruhuâ nej sô' rayi'ij. ¹¹ Sanì daga'min nej rej huin ñaan ngà nej sí yuman'an si gachinj ni'hiaj nej guiì riñan Pilato si girì sô' dukuâ ga'a sí gù'nàj Barrabás. ¹² Nanikàj ñûn Pilato nì gataj sô':

—Nùnj si gi'hia ngà sí dugùnàj nej suj Rey nìkaj sun riñan nej judío rà'aj.

¹³ Nì gayi'î ñûn nej sí dânj nì gaguâj nùkuaj nej sô' nì gataj nej sô':

—Ruhuâ nej ñûnj si ðunikò' rùgùtsì rè' sí dânj riñan rugutsii.

¹⁴ Nì gataj Pilato gunin nej sij:

—Ahuin gakïn' gi'hiaj sí nânj rà'aj.

Sani ðananj dugu'nin' nej sij gaguâj nùkuaj nej sij doj ni gataj nej sij:

—Ruhuâ nej ñûnj si ðunikò' rùgùtsì rè' riñan rugutsii sí dânj.

¹⁵ Nì guendâ garan' ruhuâ Pilato, si ganahuin nihià' ruhuâ nej guii yuman'an, ni giri sô' ruhuâ dukuâ ga'a sí gù'nàj Barrabás, ni naga'hui' sô' Ma'an Jesús guendâ duguañun nej stâdu Ma'an, ni ne' rùkù nga gisij duguañun nej stâdu Ma'an Jesús ni ga'anj ðunikò' rùgùtsì nej sô' riñan rugutsii Ma'an.

¹⁶ Hiô' ni ginikaj nej stâdu ga'anj nej sô' Ma'an Jesús riñan dukuâ suun, ñan nne nej sô', ni ganakïn' nej sô' ni ganahuin chre' daran' nej stâdu hiuj dânj. ¹⁷ Nì gana'nin' nej sô' 'ngo atsjj mare ginun Ma'an Jesús, ni ga'nin' nej sô' 'ngo korona tanj ganachrâj nej ma'an nej sô' ahui Ma'an. ¹⁸ Nì gayi'ì nej sô' ni ga'min nej sô' ngà Ma'an Jesús ni gataj nej sô':

—Huê Ma'an rè' huin rey nikaj sun riñan nej sí judío. Nì nne ni'nà' Ma'an Rey nikaj sun riñan nej sí judío.

¹⁹ Nì guta' nej sô' chrun ahui, ni gachra stanûj nej sô' riñanj, ni ganikin' rùðàkòj nej sô' riñanj ni man si gi'hiaj nej sô' si ginikaj chrej nej sô' riñanj. ²⁰ Ne' rùkù nga gisij ga'min duku nej sô' riñanj, ni giri nej sô' atsjj mare ga'nin' nej sô' Ma'an, ni gana'nin' nej sô' sigan'anj, ni giri nej sô' ne' ye'e guendâ ga'anj ðunikò' rùgùtsì nej sô' riñan rugutsii Ma'an.

Dunikò' nej sij riñan rugutsii Ma'an Jesús ni gahuij

(Mt. 27:32-44; Lc. 23:26-43; Jn. 19:17-27)

²¹ Nì gi'hiaj guesâ nej sij riñan 'ngo sí gachin' huaj hiuj dânj, ni huê sô' huin Simón sí 'na' riñan hio'ó Sirene ni huin sô' rej Alejandro ngà Rufo, dadin' hiáj 'na' niki sô' ga'anj sô' kij i, ni gi'hiaj guesâ nej sij si gata sô' rugutsii ga'anj sô'.

²² Nì nìkaj nej sij ga'anj nej sij Ma'an Jesús ñan gù'nàj Golgota, nì nuguan' nânj ruhuaj gata: Ñan màn kúu. ²³ Nì ga'hui' nej sij nne bino ganachej dugui' ngà gono'ô gù'nàj mirra go'ô Ma'an Jesús; sanì nun go'oj. ²⁴ Nga gisìj dunikò' rùgùtsì nej sij Ma'an, nì gunuchra' da'aj nej sij atsìj yè'è nunj, nì guduku nej sij número dadin' ruhuâ nej sij ginì'in nej sij ahuin sa ganunj riñan da' go'ngo nej sij.

²⁵ Nì gà' gisìj aga' 'iìn nga dunikò' rùgùtsì nej sij Ma'an. ²⁶ Nì nuguan' rày'ì'ì gahui' Ma'an Jesús huin: “REY NIKAJ SUN RIÑAN NEJ JUDÍO.” ²⁷ Nì huê danj nanj dunikò' nej sij ngà Ma'an Jesús huìj sí gi'nìnj sun t̄u riñan rugutsì, 'ngo sí dânj ginikò' ra'a ne' huà'aj, nì a'ngô sí dânj ginikò' ra'a ne' chrìn. ²⁸ Nì gahuin yàngà' dàj rùn' taj riñan ñanj si-nùguàn' Ma'an Ña'anj an: “Dadin' dàj rùn' gi'hiaj nej sij ngà nej sí gakìn'in huê danj gi'hiaj nej sij ngà Ma'an Jesús.”

²⁹ Nì nej sí gachîn huaj ñan nìkò' Ma'an Jesús nì ga'min k̄ij nej sò' riñan Ma'an, nì nda dugunûn ahui nej sò' nì gataj nej sò':

—Sò' taj si ga'hue duguanè' hue' huin si-nùhuì Ma'an Ña'anj an, nì yichrà huà'nìnj gui nì ga'hue nagì'hiaj ñûn' a'ngôj gataj'. ³⁰ Gi'hia sò' si gananin Ma'ân', nì gananinj' riñan rugutsì dan àj n̄n.

³¹ Nì huê danj nanj ga'min duku nej rej, nì huê danj nanj gi'hiaj nej sí chr̄un ley nì gataj nej sò' gunin nej dugui' nej sò':

—Gananin a'ngô nej guì gi'hiaj sij, nì na'hue dunanin sij Ma'an sij ûn'. ³² Hiaj nì gananinj' Ma'an Cristo huin Rey riñan yuman' Israel riñan rugutsì, nì gùyùmàn ruhuô' ni'în sij.

Nì huê danj nanj gachîn nguèj sí nìkò' riñan rugutsì nuguan'an riñan Ma'an Jesús.

Gahui' Ma'an Jesús

(Mt. 27:45-56; Lc. 23:44-49; Jn. 19:28-30)

³³ Nga gisìj aga' yùhuìj i, nì gahuin rumìn' nìn' gachrà' ruhuâ yumiguì nda gisìj aga' huà'nìnj in ³⁴ Nì nga gisìj aga' huà'nìnj in nì ga'min nùkuaj Ma'an Jesús nì gata:

—Eloi, Eloi, lama sabactani —nuguan' nânj ruhuaj gata: Sò' huin Da'ân, nî sò' huin Da'an, nùnj saj nî gudunâj 'ngõ rîn Ma'ân rè' ñùnj rà'aj.

³⁵ Nî nga gunin da'aj nej sí màn hiuj dânj nî gataj nej sô':

—Gîni'hiaj nej suj dadin' gakin' sij ga'na' Elias.

³⁶ Nî gunânj 'ngõ sí dânj ga'anj sô' nga gunin sô' ga'min Ma'an Jesús, nî gida'a sô' 'ngõ rumin lij gachij i nî guta' sô' raã 'ngõ chrun nî gutâj sô' nne ganachej ngà na'hui hiùu nî ga'hui' sô' go'o Ma'an Jesús nî gataj sô':

—Gudunâj nej suj, nî gîni'hiaj nè' si ga'na' dunaninj Elias sij nanj ánj.

³⁷ Sani' ùta nùkuaj ga'min Ma'an Jesús, huê danj nî gahuij.

³⁸ Hiô' nî giyi'ne' da'aj atsîj mmanj nikò' ruhuâ hue' huin nûhui dânj nî ganahuin huìj dasû, àsij gayakaj ne' yìchràj a nda gininj ne' rîki. ³⁹ Nî nga gini'in stadû Kapitán nikîn' dugumîn hiuj dânj ga'min Ma'an Jesús nî gataj sô':

—Yàngà' hia nîn' nî Da'ní Ma'an Ña'anj an huin sí nânj.

⁴⁰ Nî nda gàn' nikîn' da'aj nej siyànàa gini'hiaj ninj, nî siganînj nej siyànà dânj nikîn' María Magdalena, nni Jacobo sô' huã lij doj nî huê siyànà nânj huin nni José ngà Salomé.

⁴¹ Nî nej siyànà nânj huin sa nikò' rukû Ma'an Jesús, nga nne yuman' Galilea nî gunânj gîtsi ninj riñanj; nî ùta gà'ì nej siyànàa ga'na' ngà Jesús nda yuman' snà'anj Jerusalén.

Gachin' nej sij Ma'an Jesús

(Mt. 27:57-61; Lc. 23:50-56; Jn. 19:38-42)

⁴² Gui nânj huin gui gî'hiaj yugui nej sij, dadin' gahuin niìn sti'niìn gui ganarânj rûhua nî gà' 'na' gahuin rumîn' gui dânj.

⁴³ Nî yiñán José huin Yuman' Arimetea, nî huin sô' 'ngõ sí nikaj sun riñan yuman'an, nî nne sô' ana'huìj sô' nga gùyùmàn diû ginikaj sun Ma'an Ña'anj an riñan nej guiì, dadin' nitaj si yu'hui' sô' nî ga'na' sô' nî ganachin' sô' nneè kú Ma'an Jesús riñan Pilato. ⁴⁴ Nî gahuin ña'anj ruhuâ Pilato nga gunin sô' si gà' gahui' Ma'an Jesús; nî gakin' sô' ga'na' sí huin kapitán, nî gachín na'anj sô' sí dânj si yàngà' gà' gahui' Ma'an

Jesús. ⁴⁵ Nì nga gunìn sô' gataj stadû kapitán si yàngà' hia gahui' Mạ'an Jesús, huê danj nì naga'hui' sô' nneè kú Mạ'an Jesús ra'a José, ⁴⁶ Nì ga'anj gịrạn José 'ngô atsịj gàtsii, nì naduninj sô' nneè kú Mạ'an Jesús riñan rugutsii, nì duri'ñânj sô' atsịj gàtsii nneè kú Mạ'an Jesús, nì ga'anj gàchìn' sô' ruhuâ hiu'uj gà' huà yugui riñan 'ngô huej e, nì garán sô' hiěj ne' riñan huej ñan gachin' sô' nneè kú Mạ'an Jesús. ⁴⁷ Nì gini'in María Magdalena nga María nni José ñan gachin' nej sij nneè kú Mạ'an Jesús.

Gana'nînj Mạ'an Jesús

(Mt. 28:1-10; Lc. 24:1-12; Jn. 20:1-10)

16 Nga gachin gui ganarânj ruhuâ, nì ga'anj gịrạn María Magdalena, María huin nni Jacobo, nga Salomé sa gìn' dâj a guendâ gutạ ninj nneè kú Mạ'an Jesús. ² Nì huà nigan' sta'u ga'na' ninj ñan gachin' nej sô' nneè kú Mạ'an Jesús, nì gui gudûngu huin, sanị gà' gisịj gui nga guyumân ninj ñan gachin' nej sô' nneè kú Mạ'an Jesús. ³ Nì a'min nej Mạ'an ninj nì gataj ninj:

—Ahuin sa guruguñu'unj guxun hiěj garán ñan gachin' ninj nneè kú Mạ'an Jesús rà'aj.

⁴ Sanị nga gini'hiaj ninj hiuj dânj, nì gini'in ninj si gà' giyi'nînj hiěj garán riñan hiu'uj dânj, nì ùta nìko hua hiěj dânj. ⁵ Nì nga gatúj ninj ñan gachin' nej sô' nneè kú Mạ'an Jesús, nì gini'in ninj nne 'ngô sí ñaan ne' huà' ninj, nì nun sô' 'ngô atsịj ye'èe nì huà gàtsi nìn' atsịj dânj; nì nga gini'in ninj sí dânj nì ùta guyu'hui' ninj. ⁶ Sanị gataj sô' gunìn ninj:

—Sị guyu'hui' nej suj mánj, nana'hui' nej suj Mạ'an Jesús Nazareno Mạ'an sa dunikò' rùgùtsi nej sij riñan rugutsii nì'. Gà' gana'nin siganînj nej nîman nì nitaj nngaj hiuj nânj gà' mánj; gịnì'hiaj nej suj ñan guchruj nej sij ginga. ⁷ Gạ'anj nej suj, nì gànàtà' nej suj gunìn nej sô' ga'na' gahuin chrun riñanj nì huê danj nanj gataj nej suj gunìn Pedro. “Dadin' gà' hua ne'

ñan doj riñan nej suj nda Galilea; ni hiuj dânj gini'in nej suj Ma'an daj rûn' gatâ gunin nej suj."

⁸ Ni gunânj nej siyànâ dânj ni guxun ninj Ma'an ninj ñan gachin' nej sô' nneè kû Ma'an Jesús, dadin' ûta guyu'hui' ninj ni nda nagunanj nneè kú ninj; ni gà' si 'ngo nuguan'an nun ga'min ninj.

Ganikin Ma'an riñan María Magdalena

(Jn. 20:11-18)

⁹ Ni nga gana'ninj Ma'an Jesús ne' nigan' gui sinin gayi'i semana, ni gà' sinin ganikinj riñan María Magdalena, siyànâ rùhuâ nimân girij nda chij nej nanè kij huaa. ¹⁰ Ni ga'anj gànàtâ' siyànâ nânj, gunin a'ngô nej sí nikaj dugui' ngà Ma'an Jesús, sanj do' si dugue'e nej sô' mân nej sô' ni ûta ganânin ruhuâ nej sô'. ¹¹ Ni nga gunin nej sô' si hua n'è'nâ' Ma'an Jesús, dadin' gataj nej siyànâ nânj si gini'in ninj Ma'an Jesús, sanj gà' danj ni nun gùyùmàn ruhuâ nej sô' sa gataj ninj.

Ganikin' Ma'an Jesús riñan huij

sô' ga'na' gahuin chrûn riñanj

(Lc. 24:13-35)

¹² Sanj ne' rùkù ni ganikin' Ma'an Jesús riñan huij sô' gaché huaj, dadin' huaj nguèj sô' kij i. ¹³ Ni ga'anj nguèj sí nânj ni ganata' nguèj sô' gunin a'ngô nej sí ga'na' gahuin chrûn riñan Ma'an Jesús, sanj gà' dânj ni nun gùyùmàn ruhuâ nej sô' sa gataj nguèj sí dânj.

Sun duguta sun Ma'an Jesús riñan nej

sô' ga'na' gahuin chrûn riñanj

(Mt. 28:16-20; Lc. 24:36-49; Jn. 20:19-23)

¹⁴ Ni nda ne' rùkù nin' ni ganikin' Ma'an Jesús riñan nej yùhuìj sí ga'na' gahuin chrûn riñanj, nga nne nej sô' rùkù mesa ni gahuin hie riñan nej sô' guendâ nun gùyùmàn ruhuâ nej sô' sa ganata' a'ngô nej sí gà' gini'in si gà' gana'ninj Ma'an siganinj nej nîman. ¹⁵ Ni gataj Ma'an Jesús gunin nej sij:

—Ga'anj nej suj nìn' gàchrà' ruhuâ yumiguì nì gànàtà' nej suj nuguan' gi'hiaj ganānin nej guì. ¹⁶ Nì guì guyumân ruhuâ nì gata' nne ninj, nì ganānin ninj; sanì guì nun gùyùmàn ruhuâ nì ga'anj ni'hia ninj. ¹⁷ Nì nej da'nga' nānj huin sa gi'hiaj nej sí guyumân ruhuâ ni'in ñùnj: Nì ngà siyuguí nì giri nej sô' nej nanè kij huaa ruhuâ nimân nej guì, nì ga'min nej sô' a'ngô nuguan' nākàa. ¹⁸ Nì gida'a nej sij yukuáa ngà ra'a nej sij, nì si gō'ō nej sij nne dagahui' guì, nì si gahui' nej sij gi'hiaj nne dânj; gùtà' nej sij ra'a nej sij yichrá nej guì a'nan'an, nì ganāhuin ninj gi'hiaj nej sij.

Gahui Ma'an Jesús ga'an yàtà'a

(Lc. 24:50-53)

¹⁹ Nì ne' rùkù nga ga'min Ma'an Señor ngà nej sij, nì gahui nì ga'an ne' yàtà'a, nì ga'anj gane ra'a ne' huà' Ma'an Ña'anj an. ²⁰ Nì nga gahui nej sij ga'anj nej sij, nì ganata' nej sij si-nùguàn' Ma'an Ña'anj an nìn' gàchrà', nì gurugũñu'unj Ma'an Señor rukù nej sij nì nagì'hiaj yitìn si-nùguàn'anj riñan nej sí ga'na' gahuin chruun, dadin' ganāhuin nej guì a'nan'an gi'hiaj nej sô'. Nì huê danj huin rù'huaj nanj ánj.